

והלואי עשינו! כי עתה היינו משיבים אותן להם: כעת. אם לא תחנו אותן להם אז בודאי אתם אשמים, עיין בפירוש שד"ל על ישעיה ח' כ"ג: כ"ד) איש לשבטו. כל השבט כאחד טרם הפרד איש וועל אחיו הלכו לעיר מושב נשיא השבט, ושם התחלקו למושפחות, וכל מושפחה הלכה למקום מושב ראש המושפחה, ושם אולי נשאו את ראשם לידע כונה מהם נפלו להשיא נשיהם, ואח"כ נתפרדו איש מעל אחיו:

ההלה לשי"ת שזכני היום י"ג שבט ש' ברצות לסיים באור ספר שופטים, הוא ברחונו יפקח עיני שכלי ויארין יוני לבחר גם שאר ספרי הקדש, אכ"ר:

שמואל א'

א' א' (א') כהר אפרים. מעיר רוותים נופים (הנקראת ג"כ רווה סתם) הבנויה על אחד ההרים שהיו בנחלת שבט אפרים: אפרת. י. לוף נקרא כן לפי שגלה מאחת ערי הלויים ונתישב בעיר רוותים נופים אשר לאפרים, אולי עיר מולדתו היתה מערי מטה דן או מנשה שנפלו בגורל לבני קהת, וגלה מושם לנחלת שבט אפרים ולא נתישב באחת ערי בני מושפחתו (שכס וגזר וגו'. יהושע כ"א כ"א) רק באחת מערי אפרים: צ' ויהי לפניכה ילדים. התורה לא אסרה לקיחת נשים הרבה לפי שכן היה המנהג הקדמון ובארצות קדם החזיקו בו עד היום, ולא רצתה לתת ממשול לפני עור, רק לא חדלה להעיר בכל מקום כונה יגדל הנזק ההוא ומונהג רע זה, בספר לנו איך הוכרח אברהם לגרש את ישמעאל ואת יצחק, וקנאת רחל בלאה ושאר בני יעקב ביוסף, ושנאת בני דוד זה לזה, והטית לב שלווה

בזקנתו ע"י נשיו, וכבר נפר' בראשית הגידה לנו שלמך הוא היה המתחיל במנהג הרע הזה: ג') ניומים ינוימה. אעפ"י שזוהי תורה שלש פעמים בשנה יראה כל זכורך וגו' (סוף ראה) גראה שבמשך הדורות לא עלו לבית ה' כ"א צחג הסוכות אחרי כלותם מעשיהם בשדה, לא כדעת המתחכמים האומרים שלא עשו הפסח מימי יהושע עד ימי חזקיהו ויאשיהו, ח"ו לומר כן שביטלו לגמרי אחת ממונות חמורות שבתורה, רק לא היו משתדלים לבא כולם, וגם ציווי חזקיהו ויאשיהו אומר שהנמצאים בירושלים, קהל גדול, עשו הפסח (ד"ה ב' ל' כ"א, ול"ה י"ז), ובפסח יאשיהו ונספר שלא עשו כפסח ההוא מימי שמואל, א"כ גם ציווי הנביא הזה עשו פסח ברוב עם מימי יאשיהו, וכל מלכי ישראל לא עשו כפסח אשר עשה יאשיהו וגו' (שם ל"ה י"ח) וא"כ כוהו לא עשו, רק הפסח היו עושים, ומלכי ישראל הנזכרים שם הם בודאי מלכי יהודה, רק הואיל ודוד ושלמה וכלו על כל ישראל וגם עליהם הולך ומספר שלא עשו כפסח יאשיהו קורא גם לנאמניהם מרחבעם ואילך מלכי ישראל: לבאות. כאן קרא לאלהי ישראל פעם ראשונה בכנוי לבאות (פיליפזאן), ובודאי חלקנה איש שלום לא בא לבוא זבחי שלמים לה' הנותן תשובה לנבא המלחמה, רק כדברי שד"ל כנוי לבאות מיוחס לחלפי ישראל לפי שהוא אחד, וכל המושלות שיחסו הגוים לחליליהם הרבים כלבא רב, כולן תחת ומשלת ה', א"כ הוא במקום כל לבא החלילים ושם לבאות כאה לו, ואולי תחת עלות פעמיים הרבה בשנה פעם לבית חליל זה, פעם לבית חליל אחר כמשפט עובדי החלילים, חלקנה היה עולה פעם אחת לבית אלהי ישראל שהוא אחד וכל המושלות צידו: ה') אפיס. אם היה כותב שלפנינה נתן מנות הרבה לה ולבניה, היה ראוי לפרש מלת אפיס ל' זער, עתה שכתב שגם לפנינה נתן מנה אחת ולכל אחד ונבניה מנתו כ"ל לבחור בפירוש השני שאפיס ל' כפל והוא דרך חבה כמו שעשה יוסף לבנימין שנשא אליו משאת חנוש ידות על אחיו: ו' סג' או להוראת רק, חלקנה היה מחצבה יותר מנרתה, רק חנה לא שונחה בזה כי ה' סג' רחמה, וגם לרתה כעסמה כעס (סרס המוקרא ודרשהו) בעבור הרעמה, למוען לא תשונת, והמשל לקוח מן השמים הזכים מענק, וע"י רעם ועבים יקדירו פניהם: ז') וכך יעשה. חלקנה שנה בשנה לתת לה מנה שתי ידות על לרתה, או יעשה במקום תעשה מוסב לפנינה (ואם לא

וגאל, רות ד' ד', במקום לא תגאל) או ראוי לנקד יעשה צנין נפעל, כלו' כן יארע: ח) חנכי טוב לך. אינני חדל מאהבתך ואני מחבבך כ"כ: י"ח) ולא תשכח. אחת שווע תפלה, ואם לא תקבל תפלתי אין זה כ"א רעונך להסתיר פניך גוונני כאלו שכחתי: ומורה לה יעלה על ראשו. ולא הזכירה הזירו מן היין, אולי כל הכהנים והלוים היו נשמרים מונו: ט"ו) קסת רות. ע"ד מקלר רוח (שמות ו) ועס פירש רש"י ז"ל "כל מי שהוא מילר רוחו וכשיונתו קדרה ואינו יכול להאריך בנשימתו" נפש רוח וגשמה שלשתן עיקר הוראתם הנפוחה היוצאת מן הריאה; נפש זהיפוך אותיות משרש נשף או נש, רוח כוונתו ומה שרש רוח הקרוז לרחב שהריאה תרוח ומרחב בהכניסה הרוח, א"כ "רוח" עיקר הוראתו הכנים האויר בריאה einathmen, inspirare, "ונפש" הוליא האויר מונה ausathmen, respirare; ושרש נשם שמונו שם נשמה לא מלאוהו במקרא, וקרוז הוא בהוראתו לשרש שום (שניהם מונלת שם) שהרואה דבר זר תוהא ומוליא נשיונתו בכת ולועק "שם! שם! ונושרש נשף, נהיה שם נשף להוראת הערב או השחר (שמואל א' ל' י"ז, איוב ז' ד', תהלים קי"ט קו"ז) לפי שבשעות ההן תנשב רוח קלה ועריבה, ונושרש נשם (הוליא והכנים האויר בכת) נהיה שם הנשמת לויין מן המוינים בעופות ובשרים הנותירא מן האדם ומתנפת בראיתו אותו או נושיב רוח כדרך שעושים החמולים בפחדם, ואולי מזה ג"כ שם ינשוף, וכן תרגם שד"ל תנשמת שבשרים Camaleonte וככוך מחד; ושלשת התיבות כולן נשתנושו בהן במקרא להוראת הנפש הכלחית ג"כ, והתדירה צולן נפש שענינה ג"כ רעון ובחירה ומיוחסת גם לאל ית' (ולא תגעל נפשי, בחקתי, נשבע ה' בנפשו, עמוס ו' ח'), ומלאנו והרוח תשוב אל האלהים אשר נתנה (סוף קהלת), רוחו וכשנתו אליו יאסוף (איוב ל"ד י"ד), ונוזה הפסוק האחרון הוראה עלוונה לאמונת קדמונינו בהשאת הנפש ובהתענגה בחיי עדן אחר המות שכן כתוב אליו, והנפש הבהמית נקראת נפש הבר (אחרי מות) הנתנת באדם מיום שנוצר בו הדם, שכן כתוב שם דמו בנפשו הוא: ט"ז) אל תתן וגו'. אל תחשוב אונתך בכת בליעל, כי השוים במדרגה ישבו יחד (רלב"ג), ונוזה מלינת נתן לפני, ע"ד ותהי לפני אשת נעון (מלכים ב' ה' ב') בחברותה: שיחי. משרש שוח צשיין יונית שהוראתו

השפל, וענינו שפלות רות, וכן ולפני ה' ישפך שיחו (תהלים ק"ב א'), דווח למליצת ויפלו פניו (בראשית ד') הנה נשאתי פניך (ויירא י"ט), וכן שיח השדה חילנות דקים המתנועעים ע"י הרוח, ונוזה ג"כ לשוח בשדה שאליו ענינו חשוב מחשבות בלכתו וראשו נוטה לארץ: וכעס. שד"ל ז"ל תרגם rodimento, אולי לפי דעתו עיקר הוולה עש (כנגד חללו עש, איוב י"ג כ"ח) כעש אוכל הנגדים ק הכעם אוכל ומכלה (שניהם ממלח ל"ו הגוף, ומלאנו ג"כ כעש צשיין (איוב ה' ב' ו' ב'): כ) לתקופות הימים. כאשר חזרו הימים בשנה השנית חנה שפבר הרחה, ילדה צן; ותהר חנה ומלד, ע"ד הן אחת קלפת וגחטא (ישעיה ס"ד ה') קלפת כי חטאנו, רד"ק; ועל הוראת מלת תקופות, היא משרש קוף הקרוז לנקף (ונקף סבבי היער, ישעיה י') ונקף קרוז לנקב, כמו חזר בחילוף אותיות מן כרת, חרת, חרש, חרו (בחרוים, שיר השירים), וכן טוב קרוז לסבב: שמואל. שם זה לא נגזר משרש שאל שה"כ היה לה לקראו שאל, דק הוולה מרכבת מן שמואל, כלו' האל שמו ונתנו לי חמת השאלה אשר שאלתי מעוננו, וכן הוראת שם נתנאל; ושרש שום ונתן מתחלפים זה בזה, ויתן אותם אלהים ברקיע השמים במקום וישש, וישש ה' לקין אות במקום ויתן, בזה שבצעתים יקם נתן ה' לו אות כלו' הבטחה שכל מולאו לא יבהו: כ"ג) יגמל. בחילוף לוד בריש כמו להגביל פנים (תהלים ק"ד) במקום להגביר, וכן בהוראת שלם, שבכלות המלאכה ישולם שכרה (ולשרש שלם שתי ההוראות), וכן בהוראת גמר בשול הפירות (ויגמל שקדים, פר' קרח): ובראה את פני ה'. תקון סופרים וראוי לינקד ונקיחה, חנחנו נראה את פני ה', וכן כל מליצות כזו (משפטים, תשא, ראה) שאחר שרש ראה נפעל כמלאת תיבת את, ראוי הפעל לבא בצנין הקל, שד"ל: כ"ג) יקם ה' את דברו. חנה שאלה בן מאת ה' וכדרה לתחו לה' כל ימי חייו ולעשות ממנו שופט או נביא, והאל בפקדו אותה היה כוונתו נדרה ומצטיחה לעשות לננה כרונה ולהשגיח עליו למען יהיה גדל וטוב גם עם ה' גם עם אנשים: כ"ד) וגב. משרש גבל הקרוז לנפל, והגבל הוא כמין שק עשוי מעיר כבש, וכשנותנים בתוכו משקה מתנפח, ואם יריקוהו יכול ויתקמץ, וכן גבל השיר הוא ג"כ שק של עור מתנפח ע"י האויר שמכניסים בתוכו, ומחשונשים בו להוליא קול: כ"ה) וישחטו וגו'. ובהניחם לעלי מתנות

כהונה הראויות לו הביאו ג"כ לו את הגער: את הפר. אחד משלשה הפרים, וה"א הידיעה לאו דוקא: כ"ח) השאלתיו. ויום הולדו זונתיו לה, והיה כל עבר נכון הוא, כל הימים שכבר היה כלו משולד הוא שאל כלו מזונן לה: וישתחו. חלקה וזיתו עמו:

ב' ה' עלץ לבי בה. ע"ד רננו לדיקים זה, שמת לבי כי יש לי חלק בחלבי ישראל הקרוב לכל קוראיו באמת, או יהיה פירשו שמת לבי ע"י ה' וישועתו: ב' כי אין בלתך. בודאי אין קדוש כה' מואחר שאין חלום ובלעדיו, ובהרבה מקומות פירש שד"ל וולת כי ל' הן (si) וכן נוכל לפרשה גם כאן: ג) תרבו תדברו. תרבו לדבר, תדברו הרבה, כדרך כל שני פעלים הנוצרים זה את זה, שאחד נוהם ישוע כתאר לפעל, ואל עומד במקום שנים, אל ינא עתק, וכן כי לא לנח ישכת אביון תקות עניים תאזר לעד (תהלים י' י"ט): עתק. עתיק תרגומו של ישן, והמשל לקוח מהיין שיחזק יותר כל שינון, וכן ולמכסה עתיק (ישעיה כ"ג י"ח) מכסה כלו מלבוש איש גבור וחזק המשתרר על חזריו, מלבוש השדרה; או נתערבה הוראת ישן צוק, ע"ד זקני ישראל, ויהיה מוכסה עתיק, מלבוש נהדר וכן כתב שד"ל ז"ל בניאורו לישעיה שכל ערבי עתיק ר"ל יקר: ולא נתכנו עלילות. יש אס למוסורת, לא יודע תוכן עלילותיו: ד) קשת גבורים חתים. חתים אעפ"י שהוא ל' רבים מחמת קורבתו לתיבת גבורים, חוזר לתיבת קשת, וכן טוב וועט לנדיק מהמון רשעים רבים, תהלים ל"ז, ו"ל (כדברי מעלת הרופא שאל פורמויגני) שרבים חוזר לתיבת המון, מהמון ועושר רב שיש לרשעים; ונכל ג"כ לוור שקשת גבורים הוא צוקים גבורי קשת ע"ד תולעת שני צוקים שני תולעת, אך מחזי הפסוק האחרון שהוא לוור שהנכשלים אזרו חיל כלו היו מזוינים בחיל כל שיש לבחור בפירוש הראשון: ה) נשכרו נראה ששכר שכיר יום ציון קדמון לא היה כ"א סעודתו, וכן היה במוקלת גם בימי רבותינו שקבעו (גמ' ברכות ד' י"ו) שאם עושים בסעודתן יקלרו בבה"ו: ח ד לו. וולהשכיר עלנוס: ו) נותית ונותיה. מכאן יש להוכיח בצירור שהאמונה בתחית המתים (דבר מופרש לגמרי ונהשאר הנפש אחר המות) היתה מפורסמת באוניה בימי חנה, ואם נוכל להטיל ספק על פסוק אני אמות ואחיה (האזינו) ולוור נותיה

באחד וחיים באחד, כאן א"א לוור כן, כי ונה שאמרו (גמ' פסחים ד' ס"ח) כשם שנוי שאני מוחץ אני רופא, כך מי שאני נותית אני מחיה, אינו כן בהכרח, לפי ששרש רפא לא יורה בלבד הסיר המלה (אעפ"י שזו הוראתו העיקרית מל' רפא, שהחולי ירפא מן החולה) רק ישוע ג"כ להוראת הליל נומנה בטרם תבא כונו אני ה' רפאך (בשלח), ובהוראה זו אנו נושתישים ג"כ בשם רפואה, וא"כ מוכל להיות מחיה באחד ורפואה באחד, אבל כאן כתוב אחריו מוריד שאל ויעל, והלא א"א להעלות ושאל מי שלא ירד אליו כנר: ח) מקיים מעפר דל. הדלים יקבצו חל עפר או זבל לשבת עליו, והאל יחליף העפר והאשפת בכסא כבוד: מ ל ו ק י א ר צ. עמודי הארץ (אברבנאל) מוסדות חבל ועמודיה ציד האל והוא הופכן ברנונו, כ"ש שיהפוך מלכ בני אדם היושבים בה, ושם מלוק משרש צוק הקרוב לשרש ינק הנושע לפעמים להוראת ינג כונו וינקס לפני ה' (יהושע ז' כג), וא"כ מזוקי ארץ הם המוסדות שלפי דעת הקדמונים עליהם ינג והעמיד האל את הארץ, ולפי דעת חכמי חוקרי אדמת עפר Geologi בראשית הכריחה נתהוו הצורים מחוס האש שבטבור הארץ שהם מיני מחכות ואבנים והשליכס השמימה, ומהם צהתקרים נהווו ההרים הגבוהים שהיו מוסדי הארץ וגדרה בעד מי המכול לבלתי ישטפו האדמה בתגבורתם, ואולי זאת היתה ג"כ דעת קדמונינו בקראס לצורים בשם זה; ושד"ל תרגם מזוקי ארץ, קשי יום (איש מזוק, שמואל א' כ"ב ב') שהקב"ה יהפוך מלכס ויהיו קלונים צעם וסומכיו, ונכון עד מאד: ט) בחשך. אין פונה אליהם כאילו לא יקראו: י ד מ ו. ישחקו ויכרחו, בשתי הוראות שרש דום, תחת אשר אמרו ללשוננו נגזיר וגו' (תהלים י"ב: י) ה' יתרו מריבו. מריבו שמואל או מריבו ה' עמו; וכל הראשון ה' הוא ל' קריאה ובשני הוא נושא הדבור ע"ד האל תמים דרכו (nominalivo assoluto) והשני יותר נכון בעיני, ונא בהמשך למה שאמר למעלה כי לא נכח יגבר איש; וקשר תפלת חנה כך הוא. בתחלה ספרה חסדי האל, והודיעה שמחמה כי יש לה חלק באל קדוש זה שאין בלתו, ואח"כ הסגס דינורה אל הרשעים היושבים בשלום ומלעיגים על עני ונכה רוח (כמו שעשתה פנינה) ואמרה שלא יתפארו בשלוםם כי אל יודע לא בלבד דיבור גאותם רק גם מחשבותם ויוכל להפוך מלכס ברגע, ובהפכים האלה ההויס במלכ האדם הזכירה

ג"כ עד עקרה ילדה שצעה, וסיומה דבריה בתפלה על צנה שקותה לראותו שופט ונציה ומנהיג את ישראל, וקראתו מלך כמו שקראה תורה מלך ליושה בפסוק לפני מלך מלך (סוף וישלח) שענינו לפני היות ישראל לגוי וסודר שיש לו שופט ומנהיג, וקראתו ג"כ משיח שכן מנאנו באלישע (מלכים א' י"ט ט"ז) תנושא לנציה ולא מנאנו שנושא לא הוא ולא שום נציה בשוין הקדש, רק ל' נושחה הוא ל' גדולה כמו זאת נושחת אהרן (פ' לו) לך נתתם לנושחה (פ' קרח); ומיופיו תפלה זו היוצאת מפי אשה וין הנשים שעד היום ההוא לא נודע אפי' שנה נוכל לשפוט כוונה יקר בעיני צ"י שצבל דור לימוד לשונם וחכמות השיר הכוללת כל החכמות: י"ח) היה משרת. לפתוח וללעול הדלתות וכהנה תיתר שירות הלויים הראוי לנערותו, מ"ח נראה שלא היה פחות וועשר שנים: י"ג) והמזלג. בל"ח זלג ר"ל נטף, שלש השנים הן כמו טפות הזולגות ונוטפות מוגף הכלי: י"ד) בכיור. סיר גדול כמו כיור, דוד, הוא סל (דודאי תלמי, ירמיה כ"ד) כפיו מודד תעברנה (תהלים פ"ח) ונשא סל כד כדרך העבדים, וכן דודאים הם פרחים צמחות סל קטן, ויותר נכון לפרשו כלי חרס כמו צ"ה צ' ל"ה י"ג והקדשי' בשלו בסירות ובדודים, וכפיו מודד תעברנה ר"ל וולהתעסק בחומר ובצננים: קלחת. כלי עשוי נקבים נקבים שבו רוחלים הצער והנויים ונקלחים מומנו, פרוור. גם בלשון נושחה ר"ל קדרה (עץ הפרור, צינה י"ד.) מל' פירורי הפת, ע"י ביסול הצער נעשה לח ונפרד, ובכיור ופרור כותנים הצער לצלו, ובדוד וקלחת טרם בשלו: ט"ז) כיוס. קודס לכן, וכן מוכרה כיוס, השצעה לי כיוס (תולדות) שד"ל: ואמר לו. נוסר, "לא סביר", ואין לורך לזה, לפי שיש למלת כי גם הוראת "להפך", im Gegenteil, anzi, וכן כי אתך נשוב לענוך, (רות א'): י"ח) אפוד צד, בנושכן שילה קבעו מלבוש מיוחד גם ללויים ולכל צאים לעבוד בקודש עבודת ויה כמו שנואנו בדוד כשהיה מוכרך לפני הארון היה חגור אפוד צד (שמואל ב' ו' י"ד): י"ח) מועיל. מלבוש הניתן על שאר המלבושים ומקפלים אותו תחת ראשם כשישנים, או מותכסים בו: כ') אשר שאל. ההזונה שהזוננת (לנועלה סוף סי' א') וחברה הלו, אולי גם ציוני קדם היו מחסרים איזה אות המזוננת וועלום והילוך הדיבור ושינויים התחיה תג, והועתיק טעה וחסר התג: והלכו למקומו של חלקנה, כל' לא

היו מתעכבים צפילה יותר ממנהגם מפני שמואל, שלא להראות שניחמו על שעשו והשאילוהו לה', רק תקף ומיד אחר הקרבן היו שבים לביתם מצלי שיכונרו רחמייהם, כי כבר פקד ה' את חנה בצננים אחרים, ושמואל נשאר צבית ה' וגדל עם ה', כל' תחת השגחת הכהנים ולא תחת השגחת אביו ואמו: כ"ב) הנוצאות. נשים שהיה להן נצח כל' זמן קבוע (הלא נצח לאנוש, איוב ז' א') לעשות מלאכת נשים לצורך משכן שילה, וכן הנוצאות אשר נצחו פתח אהל מועד (ויקהל): כ"ג) דבריים. דברים עליכם, כמו הכנעקתה (פ' וירא) שפירושו נעקה עליה: כ"ד) מעצרים עם ה'. שעם ה' מעצרים, מודברים איש אל רעהו, שד"ל: כ"ה) אס יחטא איש לאיש. ישפוט אותו אלהים הוא הדיין אשר יפותה להבדיקו על שחד שקבל או לשאת פני אדם חשוב המבקש רחמים בעדו, אך אס לה' יחטא איש אס לא יתחרט החוטא עמו וישוץ אל ה' וירחמנו מי יתפלל בעדו? לכן אל תצטחו לאמר נללנו כי צני הכהן הגדול והשופט אנחנו והוא יתפלל בעדנו ובצדקתו נרפא לנו, כי אין לפני ה' משוא פנים או מקח שוחד, רק דעו כי רעה נגד פניכם אס לא תיטיבו; ושד"ל פירש מי יתפלל בצנין התפעל כמו יפלל בפעל, אס יחטא איש לאיש הדיין ישפטם ויעשה פשרה ביניהם, ואס לה' יחטא איש מי יעשה שופט תחת ה' ובמקומו לעשות פשרה בינו ובין החוטא נגדו? כי חפץ וגו', הכל בידי שמים חוץ מיראת שמים ואין לך דבר שעומד בפני התשובה, כדברי ה' אל יחזקאל (ל"ג י"ח) כי לא אחפץ צמות הרשע, אך הכותב נשתמש במליצה זו ע"ד ויחזק ה' את לב פרעה, עיין בנושחל פ' וארא: כ"ו) גם עם ה' וגו'. במדותיו הטובות היה מנא חן בעיני אלהים ואדם: כ"ז) הנגלה. ה"ח התינוה במקום הלא: צבית אביך. משה ואהרן: לצבית פרעה. ושלחתים לבית פרעה להוליא צני ישראל מוארצו, שד"ל: כ"ח) וצחר. כמו ונתן אותו על כל ארץ מוארים, ומפעל נגליתי שלפניו צרור מי הוא הצחר חומן צחירתו; וזה כלל בלה"ק, שני פעלים בענין אחד ומורים זמן וגוף אחד, הראשון יבא בעבר או בעתיד והשני יוכל לבא במקור, וכמו זה ג"כ המקור הבא לפני פעל עבר או עתיד הוא כאילו נכתב הפעל פעמים לחזוק, מות ימות כמו ימות ימות, ותחסרנה מומנו הוראות הגוף והזמן המזוננת מהפעל הבא אחריו: לעלות. שד"ל תרגם זאת היתה כינתו בצחרי צו כדי שיעבוד

עבודתו, דומה למה שכתוב בפרשת שמות וזה לך האות כי אנכי שלחתך בהוליאך את העם מונגרים תעבדון את האלהים על ההר הזה, כלו' זאת כונתי בהוליאם משעבוד, ובכן בטוח אתה שדברי יקום: כ"ט) למה תבעטו, היה ראוי לוונר תבעטו צי, עם כל אשי מונגרי שנתתי לכם זנחלה צעטתם צי, רק ל' נקיה כלפי מעלה הוא: מעון. כמו זמון וחסרה צ"ת השימושית כיוו בית פרעה זמקום צצית ורצים כמוהו, והקרבות נטונו לנשה זאהל מועד (ריש ויקרא): לעומי. לונד נוספת, מ"ו נוכל לפרשה ככפל לשון לחיזוק, מונה שהוא לישראל, לעומי, שתורתי חסה על מונגם, ואני לקחתיו מהם לא לתועלתי רק לתועלת כהני העושים רצוני: ל') ובית אצ"ך. כאן משמעו ל' בית אצ' או משפחה, תחתך יקום אחד מונגך או אס יחסר מנני צניך לכהונה יקום תחתך מנני אחיך, וועתה אני בוחר צצית אצ' אחר מנתי אצות הכהנים צני אהרן: עד עולם. עד הימים הנעלמים מונחשבת אדם, וכן מן העולם ועד העולם מן הימים הנעלמים מן האדם קודם צריאת כל ינור, עד הימים הנעלמים מונחשבתו שיהיו אחר כלות תבל ומלאה; ול' ועד, לעולם ועד, נ"ל שהוא ל' עד, רק לא כדברי האונור שהיה ראוי לכתוב ועד עולם שאם כן מועלם ועד היה כותב ולא לעולם, רק ל' עד שענינו נחיות, כמו לא החזיק לעד אפו, ולונד של לעולם ונשמשת כשמים לעולם ולעד, ומ"ו אין המלה זזה ממשנעות קלה וסוף, וכן בטחו צה' עדי עד, עד העד כלו' הקלה האחרון: ל"ז) לר מעון. לר שם סמוך למעון, אתה לר ועין מעוני בקחתך לך ראשית קרבנותי, תציט וגו', מורי שחז"ל, רק יש לפרש גם כאן מעון חסר צי"ת כמו למעלה (כ"ט): והצטת. כל ל' הצטה, מרחוק, מוננו לא תאכל: יו ט י צ. המטיב שהוא אני האל, ושד"ל תרגם ייטיב מוסב אל הכהן החדש: ל"ג) לא אכרית לך. איש מונשפתך לא אכרית כלו' לא ארתיק מעם מונגרי, שאם היה מורידם לגמרי מכהונתם לא היה ציון כ"כ כהונתם כהנים נבזים ופחותים: ל כלות את עיניך. כל ל' כלה עין ר"ל תוחלת נכזה כאלו עיני האדם נופות מתי תבא תוחלתו ונלפיתו יחלש מאור עיניו (שד"ל), וכן כאן אתה קוית שזרעך יקום תחתך ותוחלתך תכזב: ול א ד י צ. כמו לעציר את בית המלך (שמואל ב' י"ט י"ט) ושרש דאב או אדב מונקור דב או זב, אולי מונזב הדמעות: ל"ה) לפני משיחתי.

ישאל לו באורים ותומים (פינחס כ"ז כ"ח) שד"ל: ל"ו) אגורתי. ל' גרה, עשרים גרה השקל, ונזה גרגיר, וועלת גרה, ומוגורות (יואל א' י"ז) שענינו חולרות דגן, ואוגר בקיץ בן משכיל, ואולי מזה ג"כ אגרא בל"א שכה, כמו soldo בל' איטלקי, וקרוז לזה כמים הנגרים (שמואל ב' י"ד י"ד) scorrere, corso della valuta, ושרש קור, כהקיר ציר מיימה (ירמיהו ו' ז'), ונקור, וגם שם קור שענינו לינה כלינת המים בלאתם מונקורם: אחת הכהנות. תן לי רשות שאתחבר אל אחת מעבודות הכהונה כדי שיהיה לי חלק זמנתותיה:

ג' א' אין חזון נפרץ. חזה מוקורו מל"א ונתנו לו מקום גם בלש"ק בהפרישם צינו ובין אחיו ראה, שזה בעיני הגוף והראשון בעיני הרוח; ויש עוד ג' נרדפים הציט, לפה ושור; הציט הוא למרחוק ע"י עמוץ העינים לחדד ראייתו וקרוז שהמציט ילצט בטעותו צראיתו; לפה שענינו ג"כ החיל, הוראתו נטות עין לאיזה נד עדי יראה דבר שאנו מייחלים צואו, שור הוא מוקרוז מצלי נטות עינו אנה ואנה (אשורנו ולא קרוז, אני רואה אותו צרוז אעפ"י שאיננו קרוז) ונזה נהיה שם השור מחונת גדול עיניו ומהסכלת הצטתם; ובני הנבואים ע"י הסתכלותם בחכמת התורה ובדעת עליון היו מבינים עלמם לצאות צנועם ה' ולבקר צהיכל תבונתו, וזה היה ציוו שמואל ואליהו ואלישע ואולי עוד ציוו שאר נביאי ה' רק לא ציוו עלי שלא נתן אל לבו ליסד בית ליוונד לחפלים לבא צסוד-ה', וזאת כונת הפסוק דבר ה' היה יקר ציונים ההם, כלו' פעמים מועטות יארע שידבר ה' אל איש לפי שגם החזון שהוא ההכנה לנבואה לא היה נפרץ צעם, ועיין צנושתדל (סוף צהעלתך) ההפרש צין נביא סתם ובין נביא ה', וכאן תרגם שד"ל, אין חזון נפרץ, אין התוכחה לעם נוסגת: ג') ונר אל ה' ה' ה' ה' ה' האתנה צתיבת שוכב הוא לפ"ד תקון סופרים להורות כי שמואל שכב צאחת מונדרי הצית לא צצית קדש הקדשים ששם הארון, וזה אחד מן המקראות שאמרו עליו סרסבו ופרשהו, ונר אלהים טרם יכזה צהיכל ה' אשר שם ארון האלהים ושמואל שוכב; אך גם צזה לא הועלנו הרבה לפי שהמנורה לא היתה צצית קדש הקדשים רק צאהל מועד, וע"כ ראוי לפרש הכתוב כהלכו, ושמואל שוכב צ(אחד מונדרי) היכל ה' אשר שם ארון האלהים וכדברי רלצ"ג, והאתנה ראוי לתיבת

יכזה, או לתיבת ה', או נאמר שבצית שילה שנו הסדר הקצוע בתורה והדליקו המנורה בצית קדש הקדשים, או לפי כונת הפסוק יותר טוב לוור שדרך עראי שכז שמואל בצית עלמו שהיה שם הארון (אולי היה נוכסה בצגדי שרד) והאל קראו מבין, כרובי הארון, והגיד לנו כי נר אלהים עדין לא כזה להגיד שסמוך לאור היום היה, ומועד נכון לחיזוק כי נעכל המזון מן האלטומכא והמוח ללול, וזו היא דעת הנון העם ג"כ על אודות החלומות שיחלמו קרוב לבוקר שאות המה, הביאה ג"כ המשורר המפורד Dante (Inferno C. XXVI. v. 7.)

" Ma se presso al mattin del ver si sogna "

(Purgatorio C. IX. v. 19.)

. . . . la mente nostra pellegrina

Più dalla carne, e men dai pensieri presa,

Alle sue vision quasi è divina.

ושאר החלומות באים מחנות קושי העכול וע"כ אמרו חז"ל (יומא ד' פ"ג.) " חלמיה דבי שמישי לית זבו מושא " מתוך עונג ומאכלי סעודת ליל שבת: ט') במקומו. לפי פירושי שמואל שכז באקראי במקום הארון נוכל לפרש במקומו לא במקום המיוחד לו, רק במקום שהיה שוכן שם טרם ילך אל עליו: י') וית' וצ. על מקום מושכו שמואל: י"א) תלמינה. משרש ללל שהוא ג"כ שורש שם לל (בבלו חמדתו שיר השירים ב' ג') שהיושב תחת לל האילנות שומע קול ענפיהם וטרפיהם המוקישים זה לזה ע"י הרוח, וגם לללו כעופרת ומקור זה שבגפול דבר בחזק ישמיע קול, והבנת השורש דומה לקול הנשמע (Onomatopeia), ומה גם כן שם ללל, שרץ העוף ושמיע קול ע"י קשקשי צטנו או ע"י כנפיו, ושם כלי השיר הנקראים ונלתיים ונלללים: י"ג) ולא כהה. שרש כהה צכנין קל ענינו חשך צשין יונתית, ובפעל ענינו חשך צשין שמואלית, וכבר לימדנו מורנו שד"ל זלה"ה שבזמן קדמון לא היתה שם כ"א שין יונתית: י"ז) ולא כחד. כחד וכחש קרובים צושמעם כמו בהבנתם (ש' או אשר בל"א ד') רק הראשון מורה הסתר דבר צלתי נודע, והשני הסתר דבר נודע: י"ט) ולא הפיל. מוסב אל ה' שהיה עמו ואינת דבריו: מכל דבריו. פעמים רבות נתנבא, וכל נבואותיו נתקיימו, ובזה נודע כי לא נראה עראי נראה לו ה', רק נאמן ונעוחד הוא לנביא: כ"א)

ייסף ה' וגו'. מיומי כבוש הארץ היתה עיר שילה נעוחדת למנוחת המשכן (כדברי חז"ל מנחות פר' ד') ובה נראה ה' ליהושע, ואח"כ פסקה הנבואה משילה, ועכשו חזרה ע"י שמואל:

ד' א') ויהי דבר שמואל לכל ישראל. נתפרסמה

נבואתו לכל ישראל ע"י המאורעות שהולך ומספר, שיהן ידעו כי דבר ה' צפוי אמת: ב') ותטש המלחמה. בתחלה היו צ"י לאגדה אחת ומתילצבים לפני אויביהם ואח"כ נטשו מערכתם ונפולו על פני השדה וע"כ נגפו: ג') ויצא וגו' ויושיענו. נושא הפעל הוא ה' ולא הארון, שד"ל, ואמת הוא שבני ישראל התועים תדיר אחר האלילים, אף בעבדם אל אחד, לא היתה דעתם אותו דעת צרורה כמו ציונים האחרונים, והיו מליירים אותו דעתם צדמות הארון או הכרובים, ומחלפים ווערבים זה בזה, וא"כ נושא ויצא " ויצא ויושיענו " יוכל להיות גם הארון עלמו, ע"ד שאמרו פלשתיים בא אלהים אל המחנה: ד') עם ארון האלהים. לכהן לפניו: ו') בא אלהים. בא אחד מן האלהים, לפי סברת הפלשתיים שיש אלוהות הרבה היו אומרים שאעפ"י שב"י עובדים לאל אחד ולו ויחסיס כל הכחות, הרבה מהם בעזרם, ואחד מהם בא אל המחנה; ואח"כ שומדבר צל' רבים, האדירים האלה המוכים, ר"ל אחד מהם בא למחנה רק גם השאר יסיעוהו: ח') צמדבר. המלרים לא הכו צמדבר אם לא נאמר שכונתו על טביעתם ציס סוף, רק הוא אומר בכל מכה, ודעתו צודאי על עשר מכות שלקו צומרים, וכותב הספר הביא דברי הפלשתיים מלה צולה כמו שילאו מפי הנוון עמם שלא היו יודעים צצירור מלכ ארץ מלרים וקורותיה, רק ידעו שלצא שם צריך לילך צומדבר; ומורי ורבי שחזל פי' צומדבר ל' ונדברך נאזה (שיר השירים ד' ג') ע"ד אמר ויצא ערב, (ונמלא פירוש זה גם בצפר הזוהר, הקדומה דף י' ע"א: י') לא הליו. לא לאהליו אשר צומחנה, רק לעירו ולביתו, וכן צומלכים א' י"צ י"ו: י"ג) להגיד צעירה. עיר שילה קרובה למקום המלחמה, ואח"כ באו פלשתיים עליה והחריבו אותה ואת משכן ה' שבה כמו שפורש צתהלים מומור ע"ה, וצירמיה ז' י"צ וי"ד, וסו' כ"ו ו', ולכן צעקה כל העיר כי יראו לנפשה: ט') ועיניו קמה. הפעל צל' יחיד כמו שהעיר שד"ל שבל' ערבי לא יפרידו צין יחיד לרבים

לנקבות ולכן בא גם בלה"ק פעמים רבות השם בל' רצום והפעל ל' יחיד, או להפך השם בל' יחיד והפעל ל' רצום (כי הקראנה מלחמה, ונחתה קשת נחושה זרועותיו); ופירושו נת עינו חדלה והתנועע לכאן ולכאן ועונדה במקומה כי זה דרך העוררים: י"ח) בעד יד השעה. הוראת בעד קרובה להוראת על, ויסגור ה' בעדו (כח) סגר עליהם הודבר (בשלת) ויד כמו אלל וכן למעלה (י"ג) יד דרך, אלל הדרך, ראו חלקת יואב אל ידי (שמואל ב' י"ד ל') אללי, כדבר הקרוב אלינו כ"כ שנוכל לאחוז אותו בידנו: י"ט) ללת. חסרה הדלת, הרה וקרובה ללדת: נהפכו עליה לריה. היו לה לאויבים וגרמו מיתתה. ותיבת ליר נושמת בל' וקרא בג' לשונות, חבל ומוכאב, ליר הדלת, ומלאך, ובל"ח עוד אחר ליר ונורים, והפרש בענינם רב, ולריבים אנו לומר שבאו מלשונות שונות, אם לא נקבל שכולם ממוקור לר ילאו, ליר וחבל הוא ל' לרה, וכן לרה כמזכירה (ירמיה ד' ל"א); ליר הדלת הוא לשון ברזל לר ונכנס בדוחק בבית קבול שלו, ליר אמונים יבא מן הצרים על העיר או אליהם לדבר דברי מלחמה או שלום, ליר ונורים דבר חד וחריף: כ') אל תיר אי. רק שמתי כי בן ילדת, וכן אמרה גם הנוילדת לרחל: כ"א) אי-כבוד. כמו אי כבוד בלירי דרך שאלה, ואח"כ פירשה דבריה ואמרה גלה כבוד, והיא בלבה קראתהו אי כבוד גם על מות חנויה ואישה, רק בדבריה לא הזכירה כ"א ארון האלהים, כי חנויה ואשה הם גרמו רעה לענוים וגם לכל ישראל:

ה' א') כואבן העזר. ספור זה נכתב לכל הפחות כ' שנה אחר שאירע (למטה ז' ב') שקרא שמואל למקום ההוא בשם זה (שם י"ב): ד') וישכיונו בצקר ונוחרת. יווה שכתובה כאן פעמים תיבת ונוחרת אחר ל' השכמה וצפעם שניה כתוב בצקר ונוחרת כ"ל שנוכל לוור שכל פעם שכתוב ל' בצקר לבדו, וישכם אזרהה בצקר, אין הוראת המליצה ונוחרת רק השכים והקדים הרצה לקום וועלנו מובן שהשכמה הייתה תקף ונייד ציזם הנוחרת, וכן כאן צפעם ראשונה השכיונו כושפטם לבית מוסגדס וציוס השני הקדיונו יותר לראות מה נהיתה באלילם: רק דגון. דגון היה מנייר האיש שהמליץ הספינות לעבור אורחות ימים, ואנשי פלשת (בחלוף לנוד בנן כמו נשכה [נחמיה י"ג ז'] ולשכה) הם Fenici הנפורסמים בחכמתם

להנהיג הספינה בלב ימים, ואחר מות איש זה המיטיב להם בהמלאחו עבדוהו כאלוה, וכמו שהספינות חנין טובלות צמים וחלי גופן יולא ונף עליהם, כן ציירו אליל זה צדמות אדם עד טבורו והשאר צדמות דג, ובהכרת הראש והידיים לא נשאר מומו כ"א לורת הדג: ו) ויך אתם בטחרים. נראה שלקו הפלשתים שתי ונכות, הטחורים שפירושם ידוע בקבלה (ואולי נגזר שום מן עח-חור, ועפלים מן עפל, ויעפילו, שענינם נפות) והם לא היו מכת מות כי לא נזכרה מיתה אללם, ושניה להם הייתה נגפה כמו שכתוב והאנשים אשר לא מתו הכו בטחרים, ואולי שתי הנכות היו ונקשרות זו עם זו ומהאחת תולד האחרת; ושנעתי שבכתיבה הנוצירת אשר לונגריס (Geroglifi) העכבר היה סימן לדבר הבא ע"י אבעבועות הנומסות ונושכות בשר האדם (ידוע מה שכתב הירודוט שנגפת סנחריב הייתה ע"י הנוון עכברים שנכנסו תוך ונחנהו ולעסו כלי מלחמתו), ולפי זה העכברים הנזכרים למטה אינם עכברי הצר האוכלים הזרע והשרשים בשדה, כי לא הזכרו קודם לכן, רק הם סימן ואות על הדבר; ואין טענה ממה שכתוב (י' ה') הנושחיתים את הארץ כי לא תתכן השחתה גדולה לארץ ממות יושביה, ואם על עכברי הצר מדבר הי"לל את האדמה; ולכן יענו הקוסמים לעשות ליר חנושה טחורים וליירו באלה אות ידוע אללם, וחנושה כלמי דבר צדמות עכברים, אך הפלשתים שלחו חנושה טחרי זהב, ועכברים שלחו אחד לכל עיר וכפר כי יראו מאד פן אלהי ישראל יפגעם עוד בדבר, ומרלון האל רק בדרך טבע נתפשט הדבר מעיר אל עיר ע"י הארון והעגלה הנושחת אותו ונכהיגיה, ולכן לוו לעשות עגלה חדשה ולהתינב הם מנגד להתרועה לאלהי ישראל בהזרם ונלהביא דבר על עמו, כי היו יכולים ללכת עם העגלה בלי הדריך אותה, וכיון שאנשי בית שוש מעלו וראו בארון ה' נתפשט הדבר גם בהם ע"י העגלה והפרות וארגז כלי הזהב: ח') יס ב. השתמש בשרש סבב לפי שהיו משלחים אותו מעיר לעיר: ט') וישתרו. ממה שכתוב צש"ן תחת סו"ך עלה בדעתי שמא הנכון הוא וישארו והאו תחת אלף' כיון בפסוק ותחס עליך (שמואל א' כ"ד י"ד) וחרב אריק אחריהם (יחזקאל ה' ב') הראשון במוקום ואחס והשני במוקום תריק, וכתב שד"ל בפירושו שראיתי כ"י צולתחת אחד מואהבי שבכתיבה השורונית, היא הכתיבה הישנה לעברים (ומיווי עזרא אנו כותבים

אשורית), האלף והתו דומות עד להתחלף ונזהר נהיה טעות סופר באיזה פסוק, וכן הואלתי לפרש בפ' יתרו אשר אזכיר את שמי כמו תזכיר שאל"כ לא יבא פירושו אל נכון, וכן ואנכי תרגלתי לאפרים (הושע י"א ג') כמו ארגלתי ונכין הפעיל ע"ד ל"א כמו וכל מלבושי אגאלתי (ישעיה ס"ג ג'), וכונתו כאן שאחר הסב הארון אל עיר אחרת עכ"ל נשארו להם הטחורים כמו קודם לכן:

ו' א' **בשרה פלשתים**. ארץ פלשתים ארץ מישור וערים בה נועט וע"כ קורא לה שדה וכן ארץ מואב (ויבאו שדי מואב, רות); ה"ש תשיבו. שרש השיב משמש להוראת הביא מנחה למוך, שהכל שלו ועצדיו מידו יתנו לו, וכן מנחה ישיבו (תהלים ע"ב), והשיב למוך ישראל (מלכים ב' ג' ד'): א"ש. קרבן חרטה, ועיקר הוראת שרש א"ש הוא התחרט, אולי ממוקד שום, שום לב: וגודע לכס. שד"ל בתרגומו הוסיף וגודע לכס כי חטאתם, ולמה פירש ל' שאלה; ואין לכחד שהיל"ל ודוע; רק לפי פירושו היה כותב ולמה בתוספת וזו; ויש הפרש בין הוראת למה וודוע כמו שיש בכל הנרדפים, שמדוע וול' ידיעה מורה כונה בפועל, ולמה וול' מה כונה בהעדר והמונע מלפעול, רק כמו שאר הנרדפים יתחלפו פעמים רבות זה בזה, ונ"ל ברור שהכונה, בהשיבכם הארון תחדל הונופה, ואז תדעו ותבינו מואזו סבה לא תסור ידו מכם: ד') כי מוגפה אחת. יכבד עליכם להביא אשם לכל עיר ועיר כראוי, לכן הביאו חנושה כנגד חנושה סרניכם כי גם הם גם אתם הוכתם במוגפה, ונזהר הפסוק כראה ברור שהעכברים חולי ומוגפה היו: ז') קחו ועשו. או זה או זה, אם יש לכם עגלה חדשה מוכנה קחיה, ואם לא עשוה, וכן משכו וקחו לכם, (בא) משכו אל הבית אם יש לכם בשדה, ואם לא קחו וקנו לכם, רק יש לשרש לקח גם הוראת הכין ענינו לעשות איזה דבר, כמו ויקח קרח, ואבשלום לקח ויבז לו בחיו (שמואל ב' י"ח י"ח): ט') הוא. מוסב לה' שפסוק הקודם וכן כנוי של גבולו וידו, ושד"ל הסב הוא וכנוי גבולו לארון, ועיין מ"ש בסיוון הקודם על פסוק ויבא בקרבנו: י"ב וישרנה. בתלמוד בבלי מוס' ע"ז (ד' כד:) מלאנו וישרנה, אמרו שירה, התגופפי השטה וכו', גם זה כרוז המדרשים נוסד על אדני דקדוק לה"ק, כי הראוי ותישרנה, ואם מלאנו וייתונה (פר' וילח) הוא

אנדרוגינוס להוראת עלות הזכרים על הנקבות, ולכל הפחות הי"לל כאן וישרנה בשני יודין, וכמו שהוא כתוב כאן הוא משרש שיר, וגם זה שפרות נפרדות ונלדותיהן ואשר לא עלה עליהן עול הלכו וועלמן אל בית שמש, הוא אות על יכולת ה', וקול הפרות הגועות מנרתן על צנייהן הוא כקול שירה ומספרת פלאיו: י"ח) ועד אצל הגדולה. נומה שכתוב ועד זו נראה שגם יושבי אצל או שדה בית שמש היו פלשתים, אם לא כולם מוקנתם, וגם הם שלחו עכבר זהב לאשם, ובדאי חסרו מוכן איזה תיבות, ואולי היה כתוב „ועד אצל בית שמש אשר בה האצן הגדולה „ והאצן הגדולה הזאת ציני כותב הספר היתה עדין במקומה, והמעתיק טעה צין אצל לאצן והשמיט שיטה אחת, ואולי קרה ג"כ כזה לפסוק במוגלת אסתר (ג' ז') לפני המן מיום ליום ומחדש לחדש שנים עשר, והראוי הפיל פור הוא הגורל לפני המן מיום ליום ומחדש לחדש, ויפל הגורל בשלשה עשר לחדש שנים עשר הוא חדש אדר, והמעתיק טעה צין לחדש הראשון לשני והשמיט שיטה אחת, ובאיזה נקום נהיה שנכפלה בטעות שיטה אחת כמו שנעיר ע"ז צע"ה (מלכים ב' ז' י"ג): י"ט) ויך צע"ה. סרם המוקרא ופרשהו, ויך באנשי בית שמש כי ראו בארון ה' שבעים איש ויך צעם (בשאר עם ישראל) חמשים חלף איש, שמבית שמש נתפשט הנגף גם לשאר ערי ישראל, ולפי דעת אחרים הביאה החכם פיליפוזאן, פסוק זה היה כתוב בשתי חלוקות כזה:

ויך באנשי בית שמש כי ראו בארון ה'	ויך צעם
שבעים איש	חמשים חלף איש,

והמעתיק העתיק כל השיטה העליונה יחד, וכל התחתונה יחד: וית אצלו העם. לא אנשי בית שמש, רק כל ישראל: כ') לפני ה' האלהים. עיין מה שכתבתי למועלה על פסוק ויבא בקרבנו (ד' ג'): כ"א) אל יושבי קרית יערים. צין הערים הקרובות לבית שמש היתה קרית יערים הגדולה והחשובה:

ז' א' **בגבעה**. שד"ל תרגם אצינדז איש גבעה (גבעת בנימין). ולי נראה שגבעה כאן איננו שם פרטי. לעיר מן הערים רק שם דבר, בית אצינדז שהיה במרום העיר, ונתן טעם למה הביאוהו שם, לכבודו, ע"ד נכון והיה הר בית ה' נראה ההרים (ישעיה ב' ב'), וכן למוטה

(שמואל ב' ו' ג') הוא אומר אשר בגבעה, א"כ הצית עלונו של אבינו
 היה בגבעה, ולפי דברי החכם שווארץ בספרו תבואות הארץ קרית
 יערים וגבעה (גבעת שאל לא גבעת בנימין ואין להחליפן זו בזו)
 הן עיר אחת על גבול יהודה ובנימין ולה שני שנות, החלק שליהודה
 נקרא קרית יערים, והחלק שלבנימין נקרא גבעה: (ב') ויהיו
 עשרים שנה. לא שהארון ישב בקרית יערים עשרים שנה לבד,
 כי זה אי אפשר, כוונתו שאפרש בע"ז שונכות שאל לבדה נמשכה יותר
 ונעשרים שנה, רק שמויז שהציון הארון לקרית יערים עד יום
 שנקצו ישראל למוצא היו כ' שנה, ובכל השנים האלה עמדו ישראל את
 ה' רק לא לבדו: וינהו, כ"ל כדברי הח' פיליפוזאן משרש נהה הנרדף
 ללעק, וכמו שלעק בגפעל ענינו הקצץ בן שרש נהה, א"כ וינהו הוא
 כונו ויקצו, ושד"ל תרגם ל' מורעה, אולי מל' הגה: אחרי ה'. שד"ל
 בתרגומו פירש לנשקן שילה, ולא נראה, שזודאי נחרצ ע"י פלשתיים
 כופרש בתהלים מזמור ע"ח, ואם לא נחרצ עתה על ידם מתי
 נחרצ? רק פירושו נתקצו כל בית ישראל אל שמואל המלכה: (ג')
 ועבדוהו. לבדו. עבודת האלילים שעבדו ישראל לא היתה הכחשת
 מליחות אלהי אמת, רק עזיבת עבודתו לבחור בעבודת הבעל והאשרה
 ושאר האלילים, ובכל נרתם לא היו נועקים לאלילים הפחותים רק
 לאלהי ישראל הגדול מהם, ועוד כי מתוך נרתם היו מבינים שחרפת
 עבודת אלילים ע"י הקדשים והקדשות התישה כחם עד שמשלו בהם
 אויביהם, והיו מבינים לבס לעבודת ה' הטהורה הנוחזקת כח גופם
 ונפשם, ובכן היו לאנשי חיל ונותגברים על נוגשיהם, רק בעשרים
 שנה שאמרו אף כי היו עובדים את ה' לא עבדוהו לבדו ונשאר
 בלבים שונן ע"ז ותאותה, וע"ז הוכיח שמואל: ה' קצו את כל
 ישראל. ולמעלה (ב' ג') הוא אומר בית ישראל, ר"ל ראשי בתי אבותם
 נתקצו אל ויקום מושב שמואל, ולהם לזה הנביא שיקצו למוצא כל
 היושבים תחת נשטרם: (ו') וישאבו מים וגו'. רמז שנמס לבס
 מים ונפחד ה', וגם שרולים לשפוך לבס מים נוכח פני ה': וישפט
 שמואל. בכל יום לום ותענית על נרה הנואלת אותם היו השופטים
 יושבים לדרוש על נועשי בני ארלם לתקן הנועות ולהשיב אל חיק
 רשע כרשעתו, וזהו פסך חנות האל וועליהם, וכן היו עושים צימיו
 חכמי התלמוד (תענית ב:) וכן עשתה גם איזבל להרחיק מוונה

חשם, קראה לום ובו ציוס נותה להעיד בנבות ולסקלו: ז' סרני
 פלשתיים. עם נוחניהם להכותם כולם יחד, ואולי ע"ז חובר מזמור
 ע"ד, אמרו בלבים נינס יחד וגו', ע"ש: ח) ומכו. מהתפלל עלינו,
 מהושיע ארמנו: ט') ויעלהו. בתיב ויעלה, אולי גם שם טלה הוא
 זכר ונקבה כונו שם שם: י"א) ויגאו. מנוקם קבולתם נפרדו לרדוף
 אחרי הפלשתיים: י"ב) השן. סלע זקוף כונו שן וכן למוטה י"ד ד' ה':
 י"ג) כל ימי שמואל. מלחמות גלבע היתה אחר עותו, ובשאר כל
 הוולחמות עם הפלשתיים נלחו ישראל: י"ד) וצין האמרי. הם
 הפלשתיים שהיו מזרע האמרי החזקים בז' עמונים, ובהם היו הענקים,
 וסיחן ועוג היו ג"כ מהם וגלו מארלם לארץ מואב ועמון ונלחמו בהם
 ונטלו מידם ונקלת ארלם עד שצאו צ"י ולקחוה מידם; ושם אמרי
 עננו הוא כנוי לחזקם (ואנכי השמדתי את האמרי ונפניהם אשר כגבה
 ארזים גבהו, עמוס ב' ט') בראש אמיר (ישעיה י"ז ו') הענק הגבוה,
 את ה' האמרת (פר' תבא) הגדלת, לא תתעורר בה, והתעורר בו
 (פר' כי תבא) בחילוף אלף צעין ל' אדנות ונרות, וכן נקראו שרי
 הערבים Emiri: י"ז) ושם שפט וגו'. שם היה מוקם קבוע לו
 לשפט:

ח' ב' בבאר שבע. יש לתמוה מדוע נתישבו בני שמואל
 צעיר זו שהיא על גבול נגב, ולא נשארר אלל אביהם במוצא (סמוך
 לבית אל) שהיא בטבור ארץ כנען: ג') אחרי הצע. שרש בלע
 קרוב לפגע, רק כונו שהצרת הצית קלה מהצרת הפה, בן בלע ענינו
 קל מענין פגע שזה הוליא כסף וזה הוליא דם, וכן שרש גבל וגפל
 הראשון נפילה לאט לאט והשני נפילה בחזק. וכבר נקרא בל"ח גם
 הכסף דמים והבולע קרוב לפגוע וללסטם הצריות, ובל' חשכנו נקרא
 הפתוי לקחת בלע ושחד Bestechung מפעל stechen שענינו עקיפה:
 ה') וילך לשפטנו. ההפרש צין וילך ושופט הוא כי הולך יש לו
 מושלה בלתי מוגבלת על העם לעשות בו כטוב צעיניו, וכן הוא אומר
 ביחזקאל (כ' ל"ג) ציד חזקה ובזרוע נטויה ובחמה שפוכה אולך עליכם.
 ומושלחתו תעבור לבניו אחריו, ומי יודע אם יהיו כולם לדיקים ונבונים
 וגבורי חיל כאביהם, והשופט לא יושול על העם כ"א צרונים ומושלחתו
 לא תעבור לבניו; וישראל שאלו וילך לשפטם ר"ל שיקרא בשם וילך

להעביר מלכותו לזניו לזמן היות ככל הגוים ולא יאמר הלא עם בזוי וקטן הם שאפילו מלך אין להם, והם לא יניחו שיכבד עולו עליהם רק ינהלם בזויהם כשופט ולא כמלך; וה' אומר לשמואל העד תעיד זהם את משפט המלך אשר ימלוך עליהם ולא ישפטם, נעשה כחפצו ולא כחפצם; והדבר רע בעיני שמואל, כי בראותם שזניו לא הלכו בדרכיו לא היה להם לשאול מלך, כי אולי יהיו גם זניו כזני שמואל ועלי נוטים מדרכי אביהם, עתה ששאלוהו נראה צרור שמואלו בו וזניו משפחתו, ואכתוב עוד ע"ז אי"ה על פסוק וזני הנם אתכם (למטה י"ז ב' ו') ויתפלל שמואל. היה סבור שיחרט אף ה' על עומו על כי היו כפויי טובה ומואלו בו וזניו והתפלל עליהם, רק ה' השיבו לא אחך מואסו, כלו' רע בעיניך כי מואסו בך אחרי שפטך אותם בצדק כוונת שנים, הלא ראית כי פענוים רבות מואסו גם כי אחר שהרציתי טובותי עוניהם, דיו לעבד שיהיה כרצו; וה' לא חשב לישראל לחטא מה ששאלו עליהם ונלך שכן הורשו מן התורה "שום תשים עליך מלך" (פר' שופטים), רק מוקרב אחיך תשים עליך מלך ולא תמליך עליך איש זר, והם שאלו מלכם מן ה' ויון כביאה ויקשו ע"ז דברי שמואל צמי' י"ז ודעו וראו כי רעתכם רבה בעיני ה' וגו', ואולי כונתו רעתכם רבה בעיני ה' כי הייתם כפויי טובה עווי, ותחלת דבריו מורים כי כן הוא, והראיה למה שאמרתי שה' לא חשבה לישראל כוונתו נגדו הוא שנויים קן הווה עושים גם לך, א"כ נגד שמואל חטאו לא נגד ה', אונת הוא שגדעון במואלו המלוכה אומר לא אמשל אתי צבם וגו' ה' ימשל צבם, שאע"פי שלא נאמר להם לישראל להמליך עליהם מלך, סברת הטובים שבהם היחה שזהשתעבדס תחת ידי אנוש כביכול יקלרו ומושלל האל עליהם, ועוד היה מנהג הגוים סביבות ישראל לקרוא אליליהם ששם מלך כמו המלך ומואלו ואלוהיך ועמולך ודומיהם, ובכן נאמר גם על אלהי ישראל ותרועת מלך בו, ויהי בישרון מלך, וא"כ עזות וונת הוא לאדם שייחס לעלמו שם גדולה הנויחם לאל: י"ז) ולשום לו שרי אלפים. לא שיקח את צניהם לשוים שרי אלפים כי זה לא ירע להם, רק יבחר מאות ואלפים מהגבורים שבהם לשום עליהם שרים מוקרוביו ואהוביו: י"ט) לא. הללוד דגושה לחיזוק להורות קניית לבס בדברים הדברים האלה, וכן לא כי ברחוב נליון (פר' וירא) קומו לאו מתוך עווי (פר' בא) הללוד והלדי

דגושות: כ') ויאלא לפנינו וגו'. שמואל ועלי לא עשו כשאר השופטים ולא יאלו ואלו לפני ישראל בזולמותם עם הפלשתים, ואולי היו צ"י ללעג וקלם בעיני שונאיהם כי יונאים הווה לזולמותם צלי קלין-כהיוון עם לא כגוי מיושב וגדול, ואולי גם יחסו לזה נגיפתם לפני צריהם כי נעשו אנשי המלחמה צלי שר לבא ומנהיג, וכן הוא אומר למעלה ותטש המלחמה וינגף ישראל (ד' ב'):

ט' א') בן איש ימיני. לא נודע מיחוסו למעלה מאפיה הידוע כאיש ימיני: ב') צחור וטוב. מואלו כוונת פענוים טוב להוראת יפה, וכן באיטלקי bello נגזר מן bonello; ו"מ יש קלת הפרש ציניהם, יפה לעינים וטוב ללבב, אדם שתאר פניו מעיד על לבו כי טוב ומואלו חן בעיני רואיו: מ"ב מ"ג. אולי ההפרש בין שכם ובתף הוא ששכם הוא הנוקוס הגבוה לשני לדי הראש, והבתף סמוך לו בראש הגב (עיין במאיר נתיב ודוק): ג') אחד מהערים. נער הוא ל' חבה לעבד שצביל זריזותו מואל חן בעיני אדוניו (משרש נער או עור), ועבד הוא שמוטלות עליו העבודות היותר קשות, והמשרת הוא המזומן ללרכי אדוניו בלבד, והראיה לנער שני נערי אברהם, לעבד הנווי לא תעבד בו עבדות עבד (צבר), ולמשרת וישרת אותו (וישב); וכן יש הפרש בין נערה שפחה אמה, והגרועה שבכולן השפחה, אולי מפני שנספחת אל הושפחה כאחות עולם, וכן הוא אומר באביגיל הכה אונתך לשפחה לרחץ רגלי עבדי אדני, וזושפטים הוא אומר וכי יונכר איש את בתו לאמה ולא כתב לשפחה, לפי שדעתו שאדוניה ישאנה, וצבת פרעה ובאביגיל ובאסתר קרא הנושרתות צבם נערות: ד') צהר אפרים. בנחלת שבט אפרים שכולה הרים: בארץ שלשה. נזכר במלכים ב' ד' מ"ב, ואיש בא מבעל שלשה: בארץ שלשה. לפי דברי החכם פיליפפזאן כמו שעלבים (שופטים א' ל"ה) שבט דן, ולא נראה לי, שדלגו מנחלת אפרים בצפון נחלת בני בניון לנחלת בני דן בנערה בני יהודה, ולפי דברי החכם שווארץ בספרו תבואות הארץ זה דרך שאלו, נסע מעיר מולדתו גבעה ועבר לצפון לסביבות לוד צהר אפרים, ונשם לשלשה בכרך הירדן במוצתו, ונשם שנית לצפון לארץ שעלים, אולי ארץ שועל הנזכרת למטה י"ג י"ג,

ונוסס לנוערבית דרומית בארץ יוניי הסמוכה לבית חורון, ונוסס לארץ
 לוף היא רותים נופים עיר מושב שמואל, ואין לתמוה אם הלך
 ארחות עקלקלות, אולי אמרו לו שגראו האתונות אנה ואנה והלך
 לבקש: ה' בארץ לוף. ברובי המקומות מלאנו בינוני שועל בלא
 וו, וגופים (רותים נופים) כתוב מלא, א"כ אולי קריאתו הנכונה
 נופים בשורק, כמו באן ארץ לוף, ושם המקום ומוחק פירותיו או
 נופת דשן: ו' צעיר הזאה. צעיר רותים נופים או רמה: את
 דרכנו. נגמת דרכנו, כלו' מקום ונוס האתונות, ואין לפרש יגיד
 לנו איזה הדרך נלך, שא"כ הי"ל נלך בעתיד ולא הלכנו בעבר: ז'
 ותשורה. ושרש שור שענינו ראה, ונחה לאיש נכבד לבלתי הראות
 לפניו ריקס: ט' עד הרה. שם נביא נגזר וון ניב שפתיים,
 כי נביא הוא (פר' וירא), ווריה הנביאה (בשלח), ונתנבאים צונחנה
 (בהעלתך), אם יהיה נביאכם, (שם) הנבאים בכנורות, (ד"ה א' כ"ה א')
 וזולתם, א"כ קראו נביא לנדבר בפומבי ומוגיד שצחי ה' וקורא בני
 אדם אל ושוועתו (שים עיניך על הדמות השרשים ניב מלשון תנובה
 [ואת תנובתי הטובה, שופטים ט'] ל' פרי ותבואה וכן בל' נבואה
 עיקר השרש הוא בא) ודבריו עושים פירות; ואם ה' שלחו לדבר
 יקראוהו נביא ה', כפירוש המשתדל על פסוק אם יהיה נביאכם,
 ולמוגיד עתידות קראו נשם רואה או חוזה, ובאחרית הימים אהגיד
 הנבאים דברי האל לעם הגידו גם העתידות והיו חוזים ונביאי ה'
 כאחת; ומודברי נער שאול נוכל להבין שציונים ההם רבו רואי שקר
 בישראל (כהן ויכה שאל בתרפים לבני דן) ומוגדי עתידות לנוי שיהיה
 בשכר גרוע, עד כי שאול ונערו חשבו שהיה כדאי לשלם שכר הרואה
 בתחם לו תשורה ולידתם לדרך, ואחר נחה דעתם צראותם שיש
 בידם רבע שקל כסף! לתמו ונחה לאיש האלהים, ונביאי אונת לא
 נטפלו ויומיהם כ"א לשר לבא או נגיד צענו, וגם לא קבלו שוחד על
 דבריהם, ורוע וועשי בני שמואל אולי הוניהו שם רע גם עליו כי
 אמרו גם ידו עם ידם, וכן הוכיח איש האלהים את עלי, ותכבד את
 בניך ומוני להבריחכם מראשית כל ונחתה ישראל לעוני (למועלה ב' כ"ט):
 י"א) יצאות. ון העיר אל עין הנוים שחולה לה: י"ב) הנה לפניך.
 תמוחאו בנקלה או ראינוהו יולא ונביתו ונא אחרינו לעלות הבנותה
 שמוחן לעיר: כי היום בא לעיר. ונסיבנו לשפוט שאר המקוונות

אשר סביבותיה (למועלה ז' ט"ז): י"ג) יצרך הזבח. יתפלל לה'
 שיקבלהו ברון שאם היתה כונתו יצרך ה' היה כותב על הזבח, או
 הוא ל' קר ע"ד לא תבנה אתהן גזית (יתרו): כהיום. בודאי
 וצירור, אין להחליפו עם כיוס, ואתה עמד כיום, (למוטה כ"ז)
 שענינו קודם לכן: י"ד) באים בתוך העיר. וכוניים עלנום להכנס
 בה: ט"ז) לנגיד. משרש נגד בל' ארמי וושך (נגד שמוא אבד שמויה,
 אבות פ"א) מושך הבא אחריו ע"ד לך ונושכת בהר תצור (שופטים
 ד' ו') וכן בלשונות העמים Herzog, Duce. והושיע את עוני.
 ראייה למה שכחתי למועלה ח' כ': עכהו. גלה לו, וכן אלהים יענה
 את שלום פרעה (מוקץ): י"ז) יעלר צעמי. יעלור צרוחם וימנע
 מהם מעשות דבר נגד רנונו, ומוזה נקראת המלוכה עלר, יורש עלר,
 (שופטים י"ח ז'): י"ח) בתוך השעה. שער העיר: י"ט) עלה
 לפני הצובה. ואני אבוא מיד אחרך, אולי היה לו להתעכב באיזה
 מקום, וכשראהו איש ענו ונותחבא, וירא פן יחדל מנבוא הבמותה, לקחו
 עמו: כ') ולנוי כל חמדת ישראל. כמו חומדת כל הגוים
 (חגי ב' ז') ל' עושר ונכסים, אל תשת לבך לדבר מועט כמו האתונות
 בכל עוד שעתיד אתה למווך על ישראל וא"כ מושל אתה על כל
 נכסיהם, ואני לשעבר פירשתיהו כל ישראל מתאויס לך שתמלוך עליהם
 ואיננו נכון, לפי ששאל לא כודע עדין ובראשונה ג"כ מאסו צו, ועוד
 היה לו לכתוב תאות ולא חומדת, רק קשה שמואל שדבר לעם את
 מושפט המלוכה ליראם, תהיה ראשית דבריו את שאול להחזיק ידיו
 שיאמר כל מומן ישראל שלי הוא: כ"ב) ואת כער. החכם
 פיליפפזאן הנודע בשערים על כל הטובה שהטיב עם בני ישראל ע"י
 מכתבו והשתדלותו (יארך ה' יומיו ויברכהו) משים תחת עין הקורא
 טוב לב שמואל וענותו, שגם נער שאול הביא לשכתה ונתן לו מקום
 בראש. הקרואים: כ"ד) והעליה. אולי נתחלפה אל"ף צע"ף והראוי
 השוק והאליה כי מנחר עזמים הוא, וסופרים תקנו והעליה כי אליה
 כולה לגבוה; מ"ו לא נכתב כאן קרבן וגם על הזבח לא נזכר שם
 ה', לזבח לה', וכבר היה השה מנותח ומבושל ומוכנות הונות לכל
 איש ואיש טרם בא שמואל, א"כ עשו סעודה זו לכבוד האל, וסובתה
 לא ידענו, רק אכילתם אכילת חולין, וא"כ האליה נותרת להם כי
 איננה חלב אסור, רק מנותה בקדשים להקרצ ע"ג המזבח (ש"ע י"ד

ס"ד ה'): לאורי. שאורתי לטבח, העם קראתי, האנשים האלה קראתי וזו המנה שמתן לפני כל איש ואיש מהם: כ"ה) על הגג. על גג בית שמואל, ואח"כ ירדו הביתה לשכב, ובבקר שמואל קדמו על הגג, ומשם קראו:

י' א') פך. אולי משם זה בעל הצרה אחת וע"כ קדמון, נהיה שרש הפך: הלווא. תיבת זו ומחמת הצרתה נכונה לקריאה וע"כ השתנושו בה פעמים רבות להוראת הגה (הלא אחיך רעים בשכס, וישב): נחלתו. ל' מושאל מנחלת הארץ, שאר העמים הם נחלת האלילים, וישראל הם נחלת ה' (ב' צלצת. לא מלאנו שם זה כ"א כאן, ושמו מוכיח עליו שהיה נוקם לל שיושבים תחת ענפיו להתקרר: ג') ומלאו. ובפסוק א' כתב ונאלת והענין אחד, רק י"ל שצלצת קדמו שני האנשים לשאלו, ובאלון תבור, שגם הוא נוקם לל וחניה, קדם שאלו לשלשה האנשים: אלון תבור. נראה שאיננו הר תבור ננחלת יששכר רק נוקם אחר ננחלת בנימין: בית אל. אולי הקיומו שם מושכן ונתנו בו המזבחות והשלחן והמנורה ושאר כלי הקדש חוץ מן הארון שהיה בקרית יערים הנקראת למוטה (ה') גבעת האלהים: ה') כלבי פלשתיים. תרגם יונתן אסטרטיגי Strateghi, שרי הלכא ועומם אנשי חיל, אולי נוקם מנודה ומזגה, ופלשתיים צנו עליו בחן ועופל ונתנו בו ומגזריהם לנשול על ישראל: חבל. חצורת נביאים, כחוטם האלה הנאחזים יחד ונעשים חבל: נבל. יש לתיבה זו שתי הוראות, שם אחד מכלי השיר ושם כלי המחזיק יין ושניהם משרש נבל הקרוי לנפל בחילוף אותיות צו וו q, רק לנפילה בכה ישחמשו בשרש נפל שהצרתו קשה, ובשרש נבל, צלירי, שהצרתו רכה ישחמשו להורות נפילה לאט לאט כעלה הנבל, וגם צורת שני הכלים שזה כי הם מעורר צהמה תפור יחד, ואם יחסר להם הרוח או היין הונפחם ירפו מעט מעט ויפלו יחד: מיתכזאים. מוזמרים שירים לכבוד ה' כפי המית לבס וכפי רוח ה' הנועיר שכלם, וע"כ דומים לנביאי ה' (ו') וללחה. דרך העצרה יעור כח שכלך ג"כ, ופחד יסור מונך ותשמייע גם קולך ציניהם: ז') עשה לך אשר תווא ידך. כל פעם שיזמון לפניך להראות גבורתך אזור חיל ועשה והלל כי ה' עמוך: ח') וירדת לפני הגלגל. לא היתה כונת שמואל לתת את

שאלו צראש העם ציוס שע"י אורים ותומים נבחר צונפפה, רק לרדת משם (נופפה שמה מוכיח עליה שצנורו הרים היתה) הגלגלה ולעשות שם זבחי שלמים לשמוחה (אולי היה הגלגל מוקם מוכן לכך, או היה שם הושכן, וצבית אל [למעלה ג'] היה ג"כ בית תפלה וקרנן צמקום מוחזק יעקב רק לא היו שם כלי הקדש) ושם היה רונה להראות שאלו לעם ולנוות אותם עליו ואותו עליהם, רק אחר שנלכד ונבחר שאלו ע"י האורים והתומים העם אצו לראותו, והוכרח שמואל לשלוח לבקשו, ומטעם זה נחנצא שאלו, שלא להנרות את דבר שמואל, והכלים שאליהם נחנצא אולי הם כלי הקודש שצמקן: ע') ויהי הפך לו אלהים לב אחר. מלינה קנרה ויהפך אלהים לבו ויהי ללב אחר, וכן ויהפך ה' רוח ים חזק מואד (בא), ע"ד לא תצנה אתהן גזית (יתרו) טחני קומח (ישעיה מ"ז ב'): י"ב) ומי אביהם. רש"י, רד"ק, רבינו ישעיה, רלב"ג, אברבנאל, שד"ל, כולם פירשו ומי אביהם של הנביאים האחרים? כלו' האם הנצואה מורשה מואב לבן? רק תיבות על כן היתה לנשל יורו שבסבת דבור ומי אביהם נהיה המשל, והלא השיבם האיש תשובה נלחת! ועוד נופני מזה לא אמרו הגם בן קיש בנביאים? ע"כ נ"ל שנתחלה קראוהו בשם אביו כבן אדם חשוב (ואינו כמו מדויג לא בא בן ישי, למוטה כ"כ כ"ו, ששם לגנאי, וכשהתפלאו על נביאותו קראוהו בשמו שלא נודע לשבח עד הנה, ואיש משם הוסיף וגם אבי המשפחה הזאת מי הוא? אדם גרוע ולא חשוב, על כן היתה למשל וגו', וכן למוטה הוא מוספר שצני בליעל אמרו מזה יושענו זה: י"ד) דוד שאלו. בטבע האדם לחנצ את צני אחיו ומזה נהיה שם דוד: אין הלכתם. אין ואכה ואין (מחין יבא עזרי, תהלים כ"א) שוים בענינם, ומהם היה אין שהוראתו לא: י"ט) כי מלך וגו'. כי לחזוק, וכן כי אין בלחך (למעלה ב' כ') ורבים עוד: לפני ה'. לפני הכהן השואל צאורים ותומים: לשצטיכס ולא לפיכס. לא בערצוביח רק מוסדרים כל שצט ושצט לצדו, ובתי אבות של כל שצט ושצט לצדס: כ"ב) וישאלו עוד וגו'. א"כ גם צפעס ראשונה שאלו צה' ע"י אורים ותומים, ולבחירת שאלו נשחמש צתיבת וילכד, רחיה לדעה ששומעתי צשס אחד מוחכמי דורנו שאותיות לה"ק היו נקראות ציונים הקדמונים צשס קטן בעל הצרה אחת, עד"מ האלף נקראת אור והתו תוס, א"כ האורים והתומים הנזכרים צפר' תנוס וגו כדבר ידוע צלי

סוד שיכנסו לא היו כ"א אלפא ביות הרבה, והכהן היה נכניס ידו בחסן הכפול כיוון תיק ומוציא גורל תמימים בהשגחת האל; וכן פירשתי בשופטים י"ז ה' מקור תיבת תרפים משרש תרף או טרף (טרף בקלפי, יומא כ"ד) לקוח פתאם כהרף עין, ובגורל זנאנו שרש הפיל, ידה, השליך, ילא, עלה, הטיל, ירה, ואפילו פעם אחת במקרא (עיין וואיר נתיב) לא זנאנו לכד: כ"ג) הצא עוד וגו'. אולי צא כאן איש אחר מבלעדי הנקבלים פה: אל הכלים. בתוך כלי האנשים הנקבלים המלפפה שהפקידו עליהם באיזה מקום סמוך לה, וכבר כתבתי בפסוק ח' שאלו כונתו תוך כלי הקודש צושקן שבגלגל: כ"ד) הריח. צספר יצירה מונה שצע כפולות צגד כפרת, ח"כ ציונים הקדמונים היו שם שתי רישין האחת דגושה בעלת הצרה חוקה, והאחת רפה בעלת הצרה רפה, ומלאנו במקרא איזו ויהן דגושות שרף, ערת, הרעיקה וזולתן, וכאן הדגש לחיזוק להראות המית לב שמואל צדצרו הדברים האלה, ובמלת הרעיונה כדי שלא תטעה ותחליפנה במלת הריומה: כ"ה) משפט הולכה. אעפ"י שקשה לאמרו כ"ל שהוא המשפט עלמו שנזכר למעלה ח', ואחר שהתרה צם כתבו צספר (הנקדנים נקדוהו פתח להוראת ה"ה הידיעה) כלו צספר שהיו הולכים ובתצנים צו קורות ישראל אחר נושה, ומוזה רחיה שראשית ספר שמואל נכתב ע"י שמואל עלמו אעפ"י שצד צל נסתר, ומוזה רחיה גם על חמשה חומשי תורה שכתצם נושה אע"פ שגם צהם (מלצד ספר דצרים) מדצר צל נסתר, וכמו שנושה צסוף ימיו הכיה ס"ת אלל הארון צמושקן, כן עשו שאר הנציחים מדי כתצם קורות צני ישראל וצצרי ה' אליהם; מ"ו דצרי שמואל צפעס צו צודאי לא היו קשים כמו צפעס ראשונה שלייר הולך כאיש אלס הרודה צחוקה, רק כצא לכתוב כתב כמו שהגיד להם צפעס ראשונה כדי שיהיה צהם לעד שהוא התרה צהם והזהירם לצלתי הולך עליהם מלך: כ"ז) חיל. אנשי חיל כצדוהו ולוהו עד ביתו, וצני צליעל שלא יועילו לכלום (עיין שופטים כ' י"ג מ"ש שם) צזוהו: כ"ז) ויהי כמחריש. ל' עליו ונחריש שאל הרעה (למוטה כ"ג ט') שענינו שותק ומלפפה מתי יצה זון רחוי, כן שאל שחק והוותין שיצה יוס שיוכל להראות נצורתו לצויו, ומקוראת חורש צאדוה נהיתה גם מליצה צו, שהוונתין ונולפה הוא כחורש השולח לחמו על פני הוים וצרוצ הוים

ימלאנו, וכן לצ חורש ומחצבות און (משלי ו' ח') אל תחרש על רעך רעה (שם ג' כ"ט):

י"א' ח') נחש העמוני. איש אכזר מתפאר באכזריותו ומוזה שמו, עמ"ש על שמות מלכי מדין (שופטים ח' ה'): צרית. שרש התיבה הפוך מן צתר, שצרתה צרית (שים עיניך גם על שרש כרת המושמש במליצה צו) היו וצרתים צהמה לעצור צין צתריה (מורי שחז"ל), וצרת קרוצ לפרד, וצהורה צו כ"ל לפרש וקרא קשה הניחו גם וואור דורנו שד"ל ז"ל שצע שנים צלא פירוש (עיין צבואורו על יסעיה ל"ב י"ט) וצרד צרדת היערה. ל' חלק הקרוצ לפרד, עמי היושב לצטח יחלק לו חלק ונחלת היערה, וצשפלה תשפל העירה, לשון נופל על לשון והעיר שם כולל, וצשפלה יצנו ערים הרבה שצהיותן צשפלה ישפלו, כלו יהיו שם ערים, כלו כ"כ ירצה מוספר העם שיוחלקו להם לנחלה להעצד גם היערים שהינם רחויים לכך לפי שהם ארץ טרשיין, וגם צשפלה שאיירה אינו צך וגם אין הערים צטוחות ונפחד חויצ יצנו ערים הרבה: ג') ונשלחה מלאכים. מוזה נראה כמה היו ישראל נצצים צעיני סציוהם, וכמוה היתה נכונה שאלתם צעת הדיח אחרי זקנת שמואל לשאלו להם ראש וקלין קצוע שיוציאם ויציאם ויהיו לגוי אחד, הלא נחש צא להלחם על יצם ונותן להם זמן לצקש עזרה ונאחיהם כאומר נואש כי תצקשו עוזר כי אין יולא לעזרתכם; ואם הדצר רע צעיני שמואל היה זה נושני טעוים, ה"ה מופני צניו שהיה צטוח להשיצם אל דרך הלדק, ורחמי אצ על צנים רבים הוה, וכל הגדולים הנזכרים צספרי הקודש היו גם הם אנשים ולא מלאכי ה'; והצ' כי היה ירא סן יקום מלך רשע כירצעם וחצרוו ויטם מוהדרך הישרה: ה') צא אחרי הצקרה. שאלו וועשירי צני ישראל היה כי צני צניוין צהכנסם לארץ היו מ"ה אלף וחמש מאות, ואחר וועשה פלגש צגצעה נשארן ת"ר לצד ולהם נפלו צירושה כל שדי נחלת אחיהם, וגם למוטה (שמואל צ' ט' ז' וי') ונלחו צדוד שאמר למופיצשת והשיצתי לך את כל שדה נחלת הצין, ולניצח אומר ועצדה לו את האדויה אחס וצניך ועצדיך ולניצח ט"ו צנים וכ' עצדים, למדנו שנחלת שאלו רבה, וכן אתה וליצח תחלקו את השדה ונשמוע שהיה עושר כדאי לכל אחד ווקם גם צווחלית הנחלה, ועתה זנאנו שאלו

בעלמנו בא אחרי הצק מן השדה, כמו שלימדנו מר שמואל (חולין ק"ה ה') דסייר נכסיה כל יומא משכח אסתירא: ו' כשנועו. כתיב צבית וקרי צבץ (צבית לפני המקור תורה זמן הווה והכף זמן עבר) כי פירוש ותללח רוח אלהים על שאלו הוא מה שכחוב אחריו ויקח למד בקר וינתחבו וזה היה אחרי שנועו, וכן למוט ט' כתוב כחם היום וקרינן כחם לפי שהכו את ענוון עד חם היום שהוא צודאי עד ועד בכלל, וה"כ היתה להם התשועה אחר חנות שהוא חם היום, ראה והבן כמה העמיקו רבותינו הסופרים והגשי המסרה ז"ל בהגהותם על תנ"ך והע"פי כן לא רצו לשנות אות אחת ממה שנואלו כתוב, וזו תשובה לאומרים כי מעשיהם וולאכה ולא חכמה: ז' ויפל פחד ה'. לפי שהיה לשאל לדבר בתחלה רכות ואם לא ישמעו יחר אפו, והוא איים עליהם מיד באוורו אשר איננו יולא, וזה היה יותר מוכדאי להשניאו צעיניהם וצפרט אחר ונשפט הנולך שקרא להם שמואל ואחר שראינו שצעיני קלח לא נוכל חן, לולא ה' עמו ופתחם הפיל פחדו על כל העם: ח' ואיש יהודה וגו'. הזכירם בפני עלום כי צנתי ונספר באו לעזרת יבש (במספר דוד המוספר סוף שמואל ב' היו בני יהודה יותר ושלשית בני ישראל כולם) ונזה נלמד שלא היה טוב צעיניהם שיוולוך איש שאינו מושטם, והאל בהכמותו ראה שיבא יום שולב בני ישראל יביאם לשאל עליהם מלך וירא שנוא לבלתי מת ונקום למריבה בין השצטים שכולם יחפזו להמליך איש מושטם יבחרו באיש נכרי לנולך עליהם, וזוה עליהם לא תוכל לתת עליך איש נכרי אשר לא אחיך הוא, וכשבא לתת עליהם מלך צחר באיש חכם ועשיר ובעל קומה כדי שתהא אימתו עליהם, רק לקחו ונהצט הקטן בישראל למען לא תגדל ונשפתחו על שאר השצטים, כי צודאי המלך יקרב בני שצטו כמו שנואלו בשאלו וכל עבדיו נצבים עליו ויאמר שנועו נא בני ימיני (למוט כ"ב ז'): י"ד' הוולוכה. ההפרש בין מלכה וממלכה נראה ברור שהראשון הוא המעלה והכבוד הנתון לנולך והשני הארץ שהוא מולך עליה, ומלכות שוה למלכה, והמושלח פחותה מן, ופרעה מולך ויוסף הוא המושל בכל ארץ ומרים (ויגש) ושני המאורות הם למשול ציום ובלילה:

יב' ב' מתהלך לפניכם. ציעיה (ל"ה ג') על פסוק

זכר נא את אשר התהלכתי לפניך כתב שד"ל המשל לקוח מאדם המולך את בנו לפניו, וזנו הולך לנקום שאביו אומר לון; ופירוש זה נכון מאד בכל פעם שהמליכה היא התהלך לפני ה', רק כאן ולמעלה (ב' ל"ה) יש למליכה זו הוראה אחרת, שא"ל לומר שהכהן ילך אל אשר יאמר לו הושיה, אדרבא כתוב צפר' פינחס על פיו (של אלעזר) ילאו ועל פיו ילאו הוא (יהושע) וכל ישראל, וכן כאן אחר שמואל הגיד להם משפט המלכה (למעלה ח' י"ח) א"ל שיאמר להם הנה הנולך ילך אל אשר תוליכוהו אתם, רק צנתי המקומות ענין מליכה זו היא הנולך והכהן ילאו ויבאו לפני העם והושיה, כלומר יהיו להם למנהיג: ושצתי. אעפ"י ששרש זה הוא צנתי שמחלית מ"מ מקורו משרש שוב, ולקוח ממליכה עד שובך אל האדמה (בראשית): ובני הנס אתכם. מלות אלו קשות להולין לולא שנאמר שחרה מאד לשמואל בראותו בני ישראל נושאים עול בני עלי כוזה שנים אעפ"י שיודעים היו שגלוי לאציהם מושטם הרע ולא כהה צם, ובניו כאשר לא הלכו בדרכיו תכף ומיד מאסו בהם ולא באו אל שמואל בתחלה לומר לו שיעיין על מעשיהם ויגער צם ואם לא ישמעו אז ימאסום, וזה היה נראה כחושדים גם את שמואל אולי גם ידו עם ידם והוא מושטתם, זהו שאמר להם ובני הנס אתכם, כלו' הייתם יכולים לנסותם עוד טרם תגרשום והיות שופטים עליכם ואני הייתי מצחין על מעשיהם; או שנוא חשדתם גם צי? הנני ענו צי וגו': ג') ואעליס. היתה זו ראויה לקמן לפי שהיא זו ההיפוך, רק יש לפרשה ג"כ זו החיבור ויהיה הפעל ל' עתיד המורה התמודה והרגל, ע"ד ככה יעשה היוצ: ה') ויאמר. כל העם פה אחד: ו') ה' אשר עשה וגו'. מוסב למעלה, עד הוא. ה' אשר עשה וגו': ז') ואשפטם. יש לשרש זה צנתי נפעל הוראת התוכחות איש עם רעהו כמו איש חכם נשפט את איש אויל (מושלי כט' ט'), וכן כאן אני אדבר ואם תמלאו להשיב על דברי השיבו: ח') כאשר בא. לא מיד כאשר בא רק ד' דורות אחריו, וכן לא היו נושה ואהרן שהושיבו את ישראל בארץ כנען, רק הוא הולך ומספר המאורעות בקילור: ט') וימכר אותם וגו'. צין כל לוחני ישראל הזכיר רק אותם שפשטה מושלתם על כל האומה או שכבד עלם עליה, והם הוסיפו שלחן את בני ישראל בחזקה כ' שנה, הפלשתים שגם עתה היו מושלים על ישראל. כי היו

להם נציבים בגבע, ומלך מואב שרעץ ורץ את ישראל (שופטים י' ח');
 ובזואו להזכיר השופטים שהגילו מלחמה הזכירם בשם שהיו
 שגורים בפי האוניה, ירבעל, גדן, כלו' הלח הם ירבעל גדן יפתח
 ושמואל ששם שגור צפיקם, וע"כ כתב זאת שמואל ולא כתב ואתי:
 י"ג) ותרואו כי מלך בני עמון וגו'. חיזוק למה שכתבתי
 לנעלה ח' כ': לא. לא נשמע לדבריך לבלתי המליך עלינו וולך: י"ד)
 אס תיראו וגו'. תיבת ולא משמעת להוראת חילוף כנו עס נבל
 ולא חכם (האזינו) ונחיה ולא נמות (מקץ), תיראו את ה' תחת
 הנורוהם את פיו כאשר עשיתם עד היום, ותיבת אס דנוקה לפסוק
 הקודם והנה נתן ה' עליכם מלך רק אתם תיראו את ה': ט"ו)
 ובאצתיכם. בתרגום המיוחס לשנעיים הזקנים ונתורגם ובמלככם:
 י"ז) ומטר. הוא היורד בצעף וכן יערף כמטר לקחי (האזינו), וגשם
 הוא היורד לאט: ודעו ורואו. כנו אתה הראת לדעת. בראותכם
 תדעו: כ"א) ולא תסורו וגו' לא תסורו מאחרי ה' כי אז בודאי
 תלכו אחרי התבו, כי אי אפשר לאדם מוטעו להיות בלא תורה, יש
 לו תורת אונת אשריו, ואס לא יטעה אחר תורת הכל וההו: כ"ב)
 כי הוא יל. כנו בשאר הנקומות ל' הוספה, לא יטע אתכם רק
 יוסיף לעשותכם לו לעה: כ"ג) מחדל לה תפלל. שתי קובות נביא
 ה', להתפלל בעד עונו ולהורותו משפטי ה': בדרך. היתה הבית
 ראויה לפתח להוראת ה"א הידיעה: כ"ד) באונת וגו'. ולא תפסחו
 על שתי הסעפים באוניה זו ובצעל: הגדל עמכם. חסרה תיבת
 לעשות, או כונתו נראית גדולה אל עיניכם:

יג א) בן שנה שאול במלכו. בודאי חסר מכאן מנין
 שנתיו בהגיעו אל המלוכה, ואולי בזמן כותב הספר נשתמשו כבר
 באותיות להורות היוםפריס והיה כתוב בן ל' שנה ונעלמה הנון
 הראשונה יופני הנון שאחריה כנו שכתב שד"ל על קוף קלתי בחיי
 (תולדות) ועל ה' של ויקרא אל משה, שנכתבו זעירות מופני שחסרו
 מן הספר וחמת אות הדווה הבאה אחריהם ובאחרית הימים נכתבו,
 ונעיר ע"ז במקומות אחרים אי"ה; וגם מה שכתוב אח"כ ושתי שנים
 וולך על ישראל א"א דברים ככתבם כי דוד ישב בנוחנה פלשתיים בלבד
 ימים וארבעה חדשים (למטה כ"ז ז') וגם היה דוד נער כשהלך להלחם

את גלית, ואס ונלכות שאול לא נמשכה כ"א ב' שנים היה דוד אז
 כבן כ"ט שנה בשני הקפו וגבורתו ואיך יאמר לו שאול לא תוכל
 ללכת אל הפלשתי הזה להלחם עמו כי נער אתה (למטה י"ז ל"ג),
 ולכד שא"א שכניה מאורעות וכונה ונלחמות שהיו בימי שאול די להן ב'
 שנים בלבד; ולחצר הפסוק למה שאחריו ולומר כבר וולך ב' שנים
 כשנחר לו ג' הלפים וישראל גם זה לא יתכן כי כן כתוב אחריו
 ששמואל גער בו על כי לא הוחיל ז' הימים שאמר לו, א"כ תכף וניד
 היה הדבר, ואין לי שב כ"ז כי אס ע"י דוחק רב ולפרש פירושים
 שהעיקר צם חסר מן הספר, כדברי החכם פיליפפזאן האומר ששמואל
 נוס לשאול לא על הפעם הראשונה בלבד רק על כל פעם שיכין עמו
 לנלחמה או לעשות איזה דבר עיקרי לגורך הנבזר שימותין ז' ימים
 אולי יבא הוא להגיד לו דבר מאת ה', כל זה רחוק ולא יובן מן
 הכתובים כלל, מ"ו הייתי בותר לומר ששמואל כשמוע תקיעת השופר
 (פסוק ג') שלח לו לשאול שירד מן מקום מושבו, גבע בנימין, אף כי
 מקום מלודה. לנגל ששם מוצח ה' ויבא גם שמואל שם ויעלו עולות,
 ואס לא יבא ב' ימים אז לא ימותין עליו עוד, לולא תוכחת שמואל
 כי עתה הבין ה' את מולכתך וגו' ועתה מולכתך לא תקום שומנה
 נראה שהיה הדבר תכף ומיד אחר משיחת שאול; לכן הואלתי לפרש
 וז' שנים מולך על ישראל שאף כאן נשתמשו באות קף להוראת
 עשרים ונתחלפה הכף בצ"ת כדרך שנתחלפה בכמה קרין וכתיבין
 הכתובים בצ"ת ונקראים ב"ק; ולענין שבעת הימים דשמואל אעפ"י
 שדוחק הוא לומר שעד עתה לא עזרו כ"א ז' ימים מ"מ לא דבר בלתי
 אפשר הוא, כי נחש העמוני חנה על יצק קודם בחירת שאול שכן
 כתוב לנעלה (י"ב י"ב) ותרואו כי נחש וולך בני עמון בא עליכם,
 ואנשי יבש אמרו לו הרף לנו שבעת ימים ונשלחה מלאכים בכל גבול
 ישראל ולא אמרו נשלחה מלאכים אל שאול, ואס באו גבעת שאול
 במקרה באו או אחר ששמעו שנחר באו שם, וכתוב שם (י"א ד') וידברו
 את הדברים באזני העם א"כ אל העם היתה שליחותם ולא אל
 שאול, ושאלו בו ציוס נחר ואח"כ שב אל שדהו, ובשובו שמוע צכית
 העם כנוהשים למנוח תרופה וחרה אפו ועשה מה שעשה ואמר
 למלאכים הבאים ונחר היתה לכם תשועה, ואנשי יבש השיבו לנחש
 ציוס ההוא עמו לאמר שלחנו מלאכים לנקש עזרה ואין, עכשו אין

אנו רוצים להוותין עוד ולשבת בנוזר, וחר נלא חליכס ותעשו לנו כטוב בעיניכם, וציוס הנוחרת נגף נחש, וכו ציוס הלכו הגלגלה וחדשו שס המלוכה, ואחריו תוכחת שמואל לעס נחר לו שאלו ג' אלפיוס מישראל טרס יפרדו איס וועל אחיו וזה פירוש ויתר העס שלח איס לאלויו (ב'), ובחמשה או ארבעה יוויס הנשאריוס הכה יונתן את נניצ פלשתים ונאספו פלשתים לנלחמה; ועוד יש לומר ששמואל אחר לשאלו ציוס שושחו לנולך שאחר ז' יוויס יווליכהו צפומצו בגלגל וינצחו שס לפני ה', וע"כ ירד לפניו הגלגל ויונתין שס עד שיבוא הוא אליו וינזהו דבר וזה ופי האל, רק ציוס ווכת נחש ראה שמואל כל העס חפץ בשאלו ולא אחר עוד והמליכו ציוס ההוא, אך דבר ה' שאמר להגיד לו אחר ז' היוויס זה לא הגיד לו, ושאלו ברשותו כי יוס השציעי ונשצעת היוויס שאמר לו שמואל היה יוס לרתו, יותר היה לו להמתין על דבר ה' כי היה לו להבין כי לא לחנם אמר לו שמואל מוקדם להחיל ז' יוויס עד צואו אליו, ולכן גער בו שמואל ואמר לו "גם כלת", כלו הראית בעמך כאלו סכל ולא חכם אתה, כי לא שמת לצך להעמיק ולהבין את דבר ה' (ב') ויהיו עס שאלו אלפיוס צמכנוס וצבר בית אל שאלו הבין שהפלשתים כשמעס שצ"י המליכו עליהם מלך יחד הדבר בעיניהם וינצחו להלחם (כמו שעשו ג"כ אחר שנמשח דוד, למטה שמואל צ' ה' י"ז), ע"כ נחר מנצורי ישראל להיות אתו מוכניס לנלחמה וחנה עם מוקלתס צמכנוס שהיה צודאי מוקס מנודה או מוקס ונעבר צברים לצא צארץ בנימין, ונולצו למטה שפלשתים חנו שס (ט"ז) ויון המעבר ינאו להלחם (כ"ג), והלף איס נתן ציד יוונתן ונזה עליו להתעכב בגצע בנימין שסס נליצ פלשתים בצריח, ויוונתן להחריוס ולהראותם שצ"י איכס ירהיט מהס וגס להסיר וועל עמו חרפה כזאת שצעיר מושב המלך יתנצ נליצס, הכהו עם אנשי החיל אשר אתו; ונזה נראה צרור ששאלו לא היה כ"כ נחר צשניס כשנמשח, והיה לו כצר בן ראוי להיות שר לצא, ומה שהנחתי שהיה בן נ' שנה נכון, ואס מנאנו למעלה נחר ועוב, רונה לומר נחר צמודות לא צשניס, וכן ונשרת ונשה מנצוריו (בהעלתך) ר"ל ון הנצחרים צמושרתיו הסרים אל ונשמעתו והיושבים עמו ללמוד תורתו ונציאותו ע"ד צני הנציאים דהליהו, והין לפרס וינצוריו ונערתו לפי שיהושע לא היה צמודין עם ונשה, לא וחשיצ השניס

ותמלא שצשוב משה למצרים היה יהושע כצן נ' שנה; ג') נליצ, נליצ וננצ חלוקים צענינס נליצ הוא שר לצא המוליא והמנציא כדעת רש"י ורד"ק, ויוונתן חרגס איסטרטיגי Stratego, ומקוס מושב הנליצ ואנשי החיל אשר אתו נקרא ינצ, ואולי יש חילוק ג"כ בין מנצ ומנצה, ומנצ הם גצורי החיל והמנצה הוא המקוס שחוניס שס, ויוונתן אס עשה להחריוס אולי הכה הנליצ לצדו, ואס להסיר חרפה וועל עמו אז הכה גם אנשי החיל שעמו; ד') אחריו שאלו הגלגל. אעפ"י שמכנוס מוקס מנודה הוא, נטשו שאלו וירד הגלגל עם אלפיוס אנשי חילו לעשות כמה שאמר לו שמואל, והעס ר"ל עם המלחמה שחנכו עצמם לשלוק חרב ולירות צקשת וצקלע; ה') שלשים אלף רכצ. גוזמא ע"ד מלחמי שקלים משקל שער אצטלוס וארבעים אלף ארוות סוסים דשלמה (מלכים א' ה' ו'), והין להינמיק החקירה צדצרים כאלו שאינכ מעלים ולא מורידים ושא"ל לעמוד עליהם, לא כן ימי מלכות שאלו (פסוק א') שמהס נלמוד סדר הדורות ויווי עולם מיוס הצראות אדם על הארץ עד עכשו מנצד כמה קושיות הנולדות אס נניח שמלך צ' שנים נלצד, וגס תיבזת בן שנה שאלו צמלכו אונורת דרשנו; ו') ואי ש ישראל וגו'. איס ישראל הם הצלתי ונאיים לנלחמה כ"א לצורך גדול ונשארים על הדומתם לעצדה ולשמרה, וראו עצמם צברה כי העס ר"ל עם המלחמה שולפי חרב נגשו כלו נפל פחד הפלשתים עליהם ונצטקה גצורתם עד כי נתחצאו צמערות וגו': וצצריחיס. ממה שסופר לנו (שופטים ט' מ"ט) שאציומלך הצית לריח צית אל צרית צאש נראה שהיו צניניס עשוים מעץ ומשס יריעו אף וצריחו על האויבים, וגס צל ערצו צרחה ענינו עופל ונצח; וצצרות. בית חפור מנחת לארץ וכן כי שמו אחי צבור (וישצ; ז') ועצרים עצרו. השתמש צל כופל על לשון, אולי צפי העמוס נקראו עצרים גם מחמת הכנתס מטבעס לשנות מושצס ולעצור מוקוס למקוס; ח' חרדו אחריו. הוא ירד לצדו לגלגל להמתין על שמואל והניח גצוריו צמכנוס, רק הם עצו מנצס והלכו אחריו חרדים על נפשה; ח') ויפץ העס מעליו. התחילו אנשי המלחמה להפרד וללכת להתחצאות עד כי לא נשארו מהס כ"א שס מלחמה; י"א) ופלשתים נאספיוס מכווש. תפשו מוקס מנודה שיעצו אנשי מלחמה; י"ב) ירדו וגו'. ינאו עלי צמקוס צלתי הגון להתיצב נגדס; ופני ה'

לא חליתי. ד' לשונות של תפלה הן. התחנן, התפלל, חלה את פני, בקש מאת; התחנן הוא בקש לומר חן בעיני ה' או בני אדם בספר שנתם ערם נשאל וזה דבר, וכן ואתחנן וגו' כי ווי אל בשמים ובארץ וגו'; התפלל, דון דין בעלנו ונמלא חטאתו ובקש רחמים על נפשו, וכן צפר' עקב (ט' כ"ו) ואתפלל אל ה' וגו' אל תפן אל קשי העם הזה וגו'; חלה את פני, וול' פנים המורה זעף (אכפרה פניו, וישלח) וחלה וול' חולה וחלוש, החליש והשקיע זעף ע"י תפלה, וכן (תשא) ויחל משה את פני ה' וגו' למה ה' יחרה אפק; בקש מואת, כמשמעו שאלו שאלה; וכאן בחר בנולגת ופני ה' לא חליתי לאומר ידעתי שהוא קוצף עלינו כי שאלנו לנו מלך וחפנתי לשכך כעסו בעולה; ואת אפק. לבי היה אומר לי שלא לעשות, רק השעה לריכה לכך ועשיתי נגד רצוני: י"ג) כי עתה הכין וגו'. כסיון גדול כסך ה' ואם היית עומד בו הראית בעלמך שמושל ברוחך אתה וכדאי והגון למשול על אחרים: י"ד) בקש, ויזוהו, שניהם ל' עבר, בודאי כבר בקש וזה, מאחר שנודע שלא הגון לנולכה אתה: ט"ו) גבעת בנימין. פסוק קשה, נודע לא עלה אל ביתו הרמותה? ושאלו והעם שעונו שעכשו היו בגלגל מתי עלו אל גבע בנימין כמסופר לנו בפסוק שאחר זה? והשצעים הוסיפו בו תוספת, ויקים שמואל וילך לו, ויעל שאלו מן הגלגל גבעת בנימין, ובגבע בנימין היה מוקם מלכ יהונתן צראשונה, וגם הוא מוקם ונולדה, ועלה שאלו וחנה שם מאחר שפלשתים תפשו וכמוש: י"ח) הושיחית. חלון יולא לפניהם ונושחית עלי השדה להחריד צ"י: י"ט) כי אמרו פלשתים. אחר וולחמת שילה שלקחו הארון והחריצו משכן ה' וגוים לב בני ישראל, ופלשתים רדו צם בחזקה: כ') ואת וחרשתו בעלי הכיקוד הפרישו בין נקודת הראשון לשני להורות ששני כלים הם, וקשה בזמן שלא היו שם נקודות שלא הפרידו בכתיבת שתי הנולות, ואולי האחת ניותרת, ומס' י"ג הלשון איננו כ"כ לח כמוו בסיוונים הקודמים מס' ג' ואילך: כ"א) והיתה הפלירה פיה. לפי דעת הח' פיליפפזאן וחובר לפסוק הקודם, ופלירה שם מופשט ר"ל היות הסכין מוואן לחתוך וראוי להשחזה מול' ויפאר בו, ומלאנו (מלכים ב' ה' כ"ג) התיבה הפוכה ויפרץ בו, אולי משרש פרץ שענינו שבר נהיה שרש פאר הפוך שענינו חתך בקושי ע"י פגיונות הסכין או חלודה, ונוזה

הושאל להורות העתר ע"י רצוי דברים, ומלאנו ג"כ ל' פגיעה שמורה מוכת חרב להוראת תפלה, ופיה הוא שם דבר כמו פיות (בהפרש שזה מורה שני לדי החרב, והראשון מורה פגיונותיו) ומוחבר אל פלירה, קושי החיתוך בעבור הפגיונות, נפשט שני הפסוקים כך; העברים היו יורדים לשדה פלשתים ללטוש את כלי עבודת אדמותם כשאריוכים להשחזה; ולפי דעת המפרשים פלירה פים היא שופינא (Feile, Lima) וזה היו לועשים הכלים האלה, ורחוק; ולה ל"ב הדרבן. עץ הדרבן היה נקוב ובו תוחבין הברזל, ובהקלקו מן העץ וראוי להשחזה, לעשותו חד ליו יורדים אל הפלשתים שיחדדוהו ויתקעוהו זעף: כ"ז) והיה. הראוי ויהי, שאינו מודבר ל' הוזה רק בנלחמה הזאת היה כן; מלחמות. הראוי מלחמה ע"ד נפל אשת כל חזו שמש (תהלים כ"ח ט"ו: כ"ג) אל מעבר מוכושי. מעבר בין ההרים לרדת הגלגל דרך שם:

י"ד א') ויהי היום. כמשמעו בכל מוקם באחד מן הימים, א"כ פלשתים נתעכבו במקומם איזה ימים ולא ירדו לנלחמה מאיזו סבה בלתי נודעת לנו, וגם בנלחמת גלית התיכבו במקומם מ' יום (למטה י"ז ט"ז): ויאמר יהונתן. לנו הכהו על שהעז פניו להכות נליב פלשתים ושם דוני מלחמה בשלום, ובראותו כי קלית דעתו גרמה לרה כזאת לישראל רצה לתקן מעותו בשום נפשו אשם בעדם, ועוד הבין שגזה ילביז נפש החרדים הנחצאים בחורים שאם יללית ילאו לעזרתו (כ"ז) ואם ימות יקונו נקמתו: ג') כהן ה' בשילה. מוסב אל עלי, ונשא אפוד אל אחיה: ד') שן הסלע. סלע חלק וחד כמו שן, וג' מעברות היו שם ע"י שני הסלעים האלה, האמצעי ציניהם, והשנים בין הסלעים וההרים; וצראש השן מול מוכושי שפלשתים תפשו הנועבר צינו ובין ההרים היה מוצם, ועל השן ההוא עלה יהונתן, ובהיות העבר ההוא רחוק ממוקם מחנה יהונתן קוראו העבר הלז, כמו בעל החלומות הלזה (וישב) מוי האיש הלזה (חיי שרה); וועלת הרב אברהם מיינשטער (מתלמידי שד"ל ז"ל וגומר תרגום כ"ד אחריו) פירש בהפך: ט') דנו. הנותנו, וכן שמש בגבעון דם (יהושע י' י"ג): י"א) וגודיעה אתכם דבר. יהונתן ונשא כליו היו

בעיני הפלשתים כנוגדים צנני עומם ונופלים אל זריהם לגלות
ענת שר זבאם, וללחק זהם קראו נגדס אתה רוניס להודיע אותנו
דבר, עלו וגודיע אנחנו לכס; ואולי גם יהונתן שם אל לבו שיחשדום
כנורגלים ולכן השתמש בתיבת דמו שענינה ג"כ שתוקו, כל' אל תדברו
אפילו ברמיזה עד הגיענו אליכם, ונחשכם כי בעלותם אל ראש הסלע
יעמדו לבקש על נפשם, לא לקחו אנשי הוונזה כלי זיגס צידם, ונזהלו
כשהתחיל יהונתן להכות זהם; ציד ישראל. לא כתב צידנו לומר
לא בלבד נכה אנחנו זהם, רק תהיה זאת תחלת התעוררות לצני
עמנו שיקומו עליהם עד שיפול כל יוחניהם ציד ישראל: י"ג) ויפלו.
יהונתן היה נכס וכת מות אך לא היה מוניתה, ונושא כליו
היה ונקריב מיתתם אחר שהוכו כבר ע"י יהונתן וזהו ל' אחריו, וגם
מותה בצנין פעל בכל מוקום ענינו גזר הריגה (עמד עלי ומותתני,
שמואל ב' א' ט'): י"ד) צוד שדה. שדה גדול כ"כ שלמד בקר יחרוש
מענותיו ציוס אחד, ובנחלית מוקום כזה נתפזרו אנשי הוונזה וע"כ
נתגברו עליהם יהונתן ונושא כליו כי לא היו לאגודה אחת לעמוד
נגד שנים אנשים הקוים עליהם: ט"ו) חרדה. פחד ומסכנה בלתי
ידועה: בנחמה וגו'. נחמה הוא המוקום שחונים צו אנשי הוונחה
ונוטים שם אהליהם, מערכה מוקום שעורכים שם מלחמה, שדה
כושועו, הונז והנושחית, ל' כולל, מנצות אחרות שהיו לפלשתים אנה
ואנה ואנשי החלון ההולכים לפני אחיהם להשחית השדות (זהו שכתב
בשדה) גם הם חרדו, בראותם שארית אנשי מנצ מכוש נסים על
נפשם נווג נפש שכניהם והתחילו לנוס בלי שישראלו מדוע נסים אתם,
וחרדהם פשטה על כל המנחה: ותרגז. כתבללה דעתה, זה עיקר
הוראת שרש רגז ברוב המקומות: חרדת אליהם. ע"ד עני ה'
(תהלים ק"ד), חרדה גדולה וחזקה: ט"ז) והלם. לפי דעתי הוא
פעל, מוקר ושרש הלם (והלמה סיסרא, שירת דבורה), והראוי וילך
הלך והלם, נגיפתו הלכה וגברה, ווהר"ד ווינשטער חרגם בנוסם
היו מתקרבים לצד שאלו, ולא נראה מפני הוון של והלם: י"ח) ובני
ישראל. כבר העירותי למועלה על קושי לשון סימונים אלו, ובאה
כאן הוון במוקום את או עם, ואמת הוא שהוראתם קרובה כמו (כ')
ויזעק שאלו וכל העם כמו עם כל העם; ויש להתפלא ששאלו בלי
שמוע ענת שמואל שלח להביא הארון מוקרית יערים במלחמה קשה

כזאת אחר שראו מה שאירע להם במלחמת שילה שלא הועיל להם
הארון וגם נפל ציד שונאיהם, לולא עשהי כן לכתחלה כדי להקריד
הפלשתים שניסו כמה הזיק להם לקחתו; ו"ו יותר היה שאלו ראוי
לתוכחה שמואל על שהואיל לעשות כזה, משיוכיחנו על שלא הוותין
עליו להעלות העולה: י"ט) וזה הוון. שם הוון נגזר מתחלה
משרש הוה שענינו ערצוב או טירוף הדעת כמו מדוע קול הקריה
הוה (ומלכים א' א' ו"א) וזלמו, ואח"כ הושאל להורות עם רב יחד
אשר לא יכלל מלגרום ערצוב ורעש צמנועותיהם, וכאן חזר להוראתו
הראשונה נרדף למהוה (למטה ב'), וכן קול הוון הגס (ומלכים א'
י"ח ו"א), וקול דבריו כקול הוון (דניאל י' ו'): אסוף ידך.
שהכנסת בתוך תיק החשן להוילא הגורל (עיין מ"ש למועלה י' כ"ב) שכבר
נתן לנו האל אות ישועה בָּהֶמו את פלשתים: כ"א) והעבריים וגו'.
פשט הכתוב כך. והעבריים אשר עלו עומם במחנה סביב (ומל
נד מעורבים בין הפלשתים) היו לפלשתים (נהפכו להיות לפלשתים
שונאים ולרים) כאתמול שלשם, וגם הוה להיות (נהפכו
להיות) עם ישראל; והיה ראוי לכתוב „היו להיות“, ר"ל נהפכו
להיות כהוראת „יהי לתכין“, יהפך, רק למען לא תקשה המליצה
לאוזן שומעיה בכפל שרש היה השמיט תיבת הוון; ואחד וון התלמידים
הואיל לפרש שהראוי והעצדים בלתי, שהפלשתים כהרגלם העלו עומם
במלחמה גם עצדיהם להגדיל זבאם והם פשעו צם והחזיקו ידי שאלו,
ואין לכתוב שלולא חלוף האות יהיה נכון עד מאד, שדבר רחוק הוא
שיביאו עומם מוצני ישראל (חרש ומוסגר שצבו במלחמות שילה, למועלה
י"ג ו"ט) ויצטחו צם שיעזרום נגד אחיהם, הלא לא צטחו בדוד (למטה
כ"ט ד') המוכרח לגלות מפני שאלו: כ"ד) ויאל. נקוד יוד חולם
לעשותו משרש יאל בנין הפעיל, רק חסרה הוון הבאה במקום יוד פ'
הפעל, ומקורו אלה מוגזרת אל כל' אזברה לבלתי עשות איזה דבר,
והראוי ויאל על מושקל ויעל הפעיל משרש עלה; ואולי כונת הנקדנים
לתת לו הוראת שרש יאל כמו הנה נא הואלתי לדבר אל ה' (וירא)
שענינו ל' הוספה (עיין מ"ש על ולו הואלנו ונשב (יהושע ז' ז'); איש
ישראל היה נגש ציוס ההוא כמו שכתב למועלה י"ג ו' כי נגש העם,
ושאלו הוסיף על עומלם באמרו ארור האיש וגו'; ולא לחנם השתמש
גם כאן בתיבת נגש, ולא השתמש עוד (כ' כ"ז כ"ח) בשרש יאל או

אלה וכתב השביעי; וגם יהונתן אומר (פ' כ"ט ל') עכר חזי וגו' אף כי לוא-אלל אלל, כלו' כל העם נגש כנר ע"י חרדתו ועמלו כמו שנגש חזי ולונה הוסיף חזי על לערס? יותר מוכן טעה שלא חשב שאדם ונתענה אין לו כח להלחם, ובצוא השמש יהיו מולרכים לחיזול מרדוף אחר פלשתים ולשבת לאכול (ל"ב) ובכן פלשתים ימלטו אח נפשים: עד הערב ונקוותי וגו'. עד הערב ועד נקמותי: כ"ז) ביערת הדבש. אין לפרש שבדבש קנים הכתוב ונדבר כי לא יוזב מהקנים כ"כ שאדם יטבול מטהו בו, רק הרצה חלות דבש עשו דבורי הנר, Feldbienen, api selvatiche, בין השיחים והחומים והיה דבש זב וזה, ובחמת ונהלות האלה הטבול יונתן מטהו, ויערת ענינו קבץ שיחים וקולים כמו יער קטן, ולכן בא ל' נקבה יערה, ונהר"ר מיינשטער פירש ושרש ערה, שפך דבש כמו הלך דבש (כ"ו) ונכון: ותארנה. כתיב ותראינה ונחסרה היו"ד, והגיהו ותארנה נופל על ל' ארו עיני (כ"ט), ונרור שרש ראה הפוך משרש אור, ואולי גם מקור ארור הוא ון אור, מובדל מחמת עונשו ונופל תחת עין בני אדם; ובל' ארמי ארור ליט, והענין הפוך שהוא משרש לוט שענינו מוכסה, ומחורס ומכוסה מעין אדם כאילו חינו בעולם: ל') כי עתה לא. כי ושמע כל' אם הקרוב להא החיונה א"כ חיבור כי לא הוא כמו הלא, (הלא כל הארץ לפניך, לך לך) הקרוב להוראת הגה, לו אלל העם וגו' הגה עתה רבחה, היתה מרובה בודאי: ל"ב) ויעט. ל' וירד העיט (לך לך), נפלו על טרפס כעיט, וגם לפי הכתיב שהוא ויעש הוא מול' עושו ובאו (יואל ד' י"ד) ל' נתן ונורנה: ויאכל העם על הדם. אחר הנולחמה כרו שוחה גדולה ולתוכה שחטו בהמותיהם, וסביבותיה הסבו לאכול בחשכם ששמות אחיהם ההרוגים בנולחמה ואין נוקם נקמתם והורגיהם תבאנה לשמות דם הבהמות, ובזה תזוח דעתן ותנואלן ונכוחה; ושאלו השיב בגדתם, כלו' סרתם מואחרי מלות ה' אחר שנתן בידכם את אויביכם, א"כ הפרתם זריתו שנוה אחכם לא תאלכו על הדם (פר' קדושים): ל"ד) ויאכלתם. במוקום אחר ולא על הדם: ל"ה) אתו החל הוא היה המונח הראשון שבנה, א"כ בנה מנחת הרבה, אולי אחר כל מלחמה שהיה נולח היה בונה מנחת ומקריב עליו ראשית השלל, וכן היתה דעתו לעשות ג"כ בראשית שלל עמלק (לנוטה ט"ו כ"א), ואחר גילוח נחש הלך עם שמואל הגלגל

וזנח שם: ל"ו) עד אור הצקה. לפי דעתי אור הוא פעל זמן מקור: ל"ח) פנות העם. ראשי העם או מתלקותיו, (עיין שופטים כ' ב': ל"ט) ישנו. ל' טומטום neutro שפעמוס יבא ל' זכר ופעמוס ל' נקבה: מ"א) הבה תניס. תניס הוא נרדף לאמת (ואם באמת ובתמים, שופטים ט' י"ט) הודע האמת: וילכד. ע"י אורים ותומים: מ"ב) הפילו. ע"י גורל: וילכד יונתן. מטאת יונתן לא היתה טעמו ונעט הדבש כי לא ידע בשבועה, רק כי הזיד להרוג את נתיב פלשתים והביא עמו צלרה, והאל הגיל את ישראל ומקמייהם רק לא הניח שיכו בהם עוד אחר שגרסום מוארנס, לפי שבפעם הזאת היה העול בצני ישראל, ובצואם לשאלו בה' לא ענם ומנעם מרדוף עוד אחרי פלשתים והודיע ע"י גורל שהטאת היא ביהונתן, אך הוא ואביו לא נתנו אל לבם להבין מה פשעו וחטאתו וחשבו שחטא בטעמו הדבש: מ"ד) כה יעשה וגו'. לא רצה לקבל את עלמו ולומר מה יעשה לו אלהים וישנה, שלא לפתוח פיו לשטן; וכה יוסיף יעשה פעם שניה: מ"ה) כי עם אלהים עשה. העם הבין מטאת יונתן מה היא ופדוהו באמרה שוין האלהים היתה שיעשה מה שיעשה להסיר חרפה מעל עמו ולהחריד הפלשתים, והראיה שבלי עזר מן השמים לא היה מנלית הוא ונושא כליו להוליד מהומה רבה כמו שהוליד ביום ההוא בנחמה פלשתים: מ"ז) ושאלו לכד הנולוכה. בני ישראל השתמעו לו אחר ונעשה זה שגראית גבורתו וגבורת בנו ולדקתם שהמרו לנות נפשם בנולחמה, והיו מוכנים ליהרג בחטאתם: מ"ז) ירשיע. יחריד ויטיל אימתו: מ"ח) ויך את עמלק. כמסופר למטה, רד"ק; וא"כ כותב סימן זה לא כתב סי' שאחריו, כי כותב זה לא רצה להאריך בספור שלא לדבר בגנות שאלו רק הגיד לנו שזכו בקינור שהגיל ישראל מיד שסבו הצא תמיד לשלול שלל ולבו בו בארנו, ועמלק היה עם מדין בימי גדעון וגם שרף את לקלג בימי דוד: (נ"א) וקיש. וז' ונשונת ל' כי, נר היה דוד שאלו כי הוא וקיש היו שניהם בני אביאל, וכתב בן אביאל ולא בני לפי שכבר כתב למועלה (ט' א') שקיש היה בן אביאל:

ט"ו א') אתי שלח ה'. כשם שראית שבנאותי על אודות מלכותך, אמת כן האמן עתה בי ושמע לאשר אני מנודך בשם ה': ב')

פקדתי. פקד פעל נרדף לזכר, וההפרש ביניהם הוא שזכר יורה שכחה מתחלה ושוב הדבר אח"כ אל הדעת, ופקד הוראתו שום לב על הדבר בצוא יומו בלי שכוח אותו מעולם: שם לו. כמו שימו ושימו על העיר (מלכים א' כ' ו"ב) נלחם עמו: ג' והחרמות. ונעשו בהם דין חרם (סוף בחקתי) רק שתמיתו גם הבהמות, ושאלו הוהיל לעשות כדן חרם האמור צפרשה וחמול על הבהמות להקדישם לגבוה (ט"ו) וזהו אמרו (י"ג) הקיומתי את דבר ה', ומה שהביא עמו חגג הוא להתפאר בו ואח"כ יומיתו בודאי ולא יחייבו ולא יקבל ומונו כופרי מעולל. עולל הוא גדול מיונק והראיה עוללים שאלו לחם (איכה ד'); ולא ידעתי הכריע אם הוא משרש עול שענינו ינק (שתי פרות עלות, למעלה ו' ז') או ל' עול ימים וזקן (ישעיה ס"ה כ') שענינו נכנס וזא בימים מל' ארמוי שעול הוראתו הכנס וזא, והראשון נראה יותר: ד') בטלאים. שד"ל בהרגומו על ההפטרות תרגם בכצאים ולא ידעתי אם כונתו כדברי רש"י שנתן לכל אחד טלה משלו ומונה הטלאים (ומ' יומא כ"ב); ונראה שהוא טלם הנזכר ציהושע (ט"ו כ"ד) שם ונקום אל גבול אדום ועמלק, ולפי החכם שווארץ היו שם שתי ערים ושם זה ולכן נקרא כל הנחוז בל' רבים טלאים והוא שמו Tulam עד היום הזה: ועשרת אלפים וגו'. עיין מ"ש למעלה (י"ח ח'): ה') עד עיר עמלק. עמלק רוצם אנשי מוקנה ונוסעים מוקום למוקום עם אהליהם בלי דירת קבע ויושבים לצפון ארץ ערב סמוך לאדום לנד קרוב למזרים, ולא היו כולם תחת המלך רק היו להם אלופים או ראשי בית אב הרבה למשפחותיהם כמו בני אדום שכניהם וקרוביהם (עמלק היה בנו של אליפז בן עשו), וה' לזה לשאלו שיחרימם כולם, והוא ערך מלחמה נגד מלך עמלק ולכד עיר אחת שהיתה לו, והניח שאר אלופי עמלק בשלום ושב אל ארצו וזא עד הכרמל (איננו הר הכרמל רק עיר בשטת יהודה והוא ג"כ מוקום מרעה לאן נכל ונזכר ציהושע ט"ו כ"ה) להגיב לו שם יד ומצבה לזכר נצחונו על עמלק, וכן מנחנו צמננת אנשלים שקרא לה יד אנשלים, וזחר בכרמל לפי שמוקום גבוה הוא ותראה מנצתו למרחוק, ולא יתכן ששאלו עבר דרך כל א"י לזא עד הר הכרמל סמוך לקרן צפונית ווערבית כפי הדרש שבנה שם מנצת והוא מנצת ה' ההרום ציוני אליהו, רק יש לחקן כפי מה שכתנתי למועלה ששאלו אחר כל נצחון

על אויביו בנה מנצח לזכרון כמו שבנו בני ראובן וגד, וזה של הר כרמל היה אחד מהם, רק איננו היד הנזכרת כאן, ולא שם אל לבו להלחם גם עם אלופי עמלק, עד שביומי דוד היו עוד גוי עז פנים בוזו צו צפשטט גם על לקלג, והיו שהכחוב מגיד תחומי הארץ שבהם הכה שאלו את עמלק מחוילה עד בואך שור, כלו' אלה שהיתה להם דירת קבע החרים והיומר השאיר, ואולם כ"כ היה נמרר ללכת ולהתפאר בתוך עמו שבחר לתת שארית פליטה לעמלק, וזזה חטא חטאה גדולה בעיני ה': וירצו בנחל. ומנחנו ריב להוראת מלחמה, איש ריב הייתי אני ועמי ובני עמון מאד (שופטים י"ב ב'), ויש ג"כ לוור שחסרה האלף ונושפטו ויארב, הודיע שע"י מנצת לכד את העיר ועל בן אמור לקיני הגר בנחל שיסורו ושם ולא יגלו מנצתו לעמלק פן ישחיתם עמו: ו') רדו. עמלק יושב בצפון ארץ ערב Arabia Petraea ארץ הרים: אספך. הנקדנים עשוהו הפעיל משרש יסף, ונראה שהוא משרש ספה שענינו כריתה כמו פן תספה (פר' וירא) והראוי חספך בהפעיל או חספך בקל: ז') בואך שור. חסרה תיבת עד, ודוק סוף פר' חיי שרה ששם כתב שגבול ישמעאל היה מחוילה עד שור אשר על פני מזרים באך אשורה, אולי המעתיק החליף שור באשור והשוויט תיבות? ושור לפי דברי החכם פיליפוזאן הוא Pelusius על גבול ארץ מצרים: ט') והמשנים. שניים לבטן, שד"ל, כמו עגלה ונשולשת, עגלה תילתא, שלישית לבטן, ואין אנו יודעים צטיב: לאנס לשום הפרש צין מייטב האן והמשנים והכרים: נמו בזה. תאר ובו נון כפעל ומ"ש פעל ע"ד נגאלו בדה (איכה ד') שגם הוא צין מורכב מנפעל ופעל: ונום. קרוב לנמאם ושני השרשים נוסם ומאם מוקור אחד, ודבר הנוסם נמאם בעינינו, וכן וחס השנוש ונום, (בשלח) שאם היה נוסם בשנוש איך היו אופים את הין ועושים אותו עוגות? ויולאכה ענינו דבר שנעשה בו עבודת ונה, כמו והמלחכה היתה דים לכל המלחכה (ויקהל), התרומה שהבינו בביתם ועשו זה מלחכת טויה או לזע או רדידת מתכות וכדומה היתה דים (לחכוי לב) לכל המלחכה שנוה ה' לעשות: י"ב) והנה מניב לו יד. שד"ל סרם הפסוק. זא שאלו הכרמלה ויסב ויעבר וירד הגלגל והנה מניב לו יד, ורחוק, מולכד שפירש יד חניה ומחנה, ולא מנחנו בשום מוקום מליצת הליב יד להוראת הכין מחנה, ועוד למה יכין עתה מחנה לנצח? ישלחם

לבינתם אחר שאין דעתו עוד להלחם בעמלק, ויוליכה זו מלאכו ביד
 הצבאים (שמואל ב' י"ח י"ח), א"כ יש לפרש דברים כהלכות, בא שאל
 הכרוול וזה מוקים לו זכרון לגבורתו, ובעוד שמוקמים אותו נסב ועבר
 כל נחלת יהודה ונחל עד הגלגל סמוך לירדן ירחו נחלת בנימין
 להשתחוות לפני ה' נמשכנו אשר שם; או תיבות ויסב ויעבר הם
 מוסבות אל שמואל, כששמע ששאל ונתעבב. בכרוול הפך פניו וירד
 הגלגל והמתין שם עד התקרב שאל הבא שם לזכות: ט"ו) ואת
 היותה. יש לפי דעתי הפרש בין שאר ויותר, שהראשון הוראתו
 השארה וועטת והשני השארה מרובה, וכן יתר הכז (פ' מטות),
 וכן כאן הועט השארנו והמרובה החרמנו, א"כ אין מוקים לקטוף עליו;
 וזהו ל' הרף ששמואל משיבו, כלו' חדל מהתנלותך לאמר שהיותר
 החרמות והמעט הנחת לעם שישאירו: י"ז) הלא אס קטן וגו'.
 אם בכל דברך אמה ונתנהג כהדיוט ולא כמלך, בזה שהוא מנות ה'
 היה לך לזכור כי ראש שבטי ישראל אתה, לא לבטל דעתך ופני דעת
 העם: י"ח) את החטאים. א"כ סבת השומרת עמלק היה מפני
 חטאיהם המרובים ורוע לבם אשר לא ירא שום אלוה (סוף כי תראה),
 וכן באגג הוא חומר שחרבו שכלה נשים רבות (ל"ג), ואם השמידים
 ע"י אש וגפרית כמו סדם ועמרה לא היה איש פוגה פה על משפט
 ה', עתה בחר בישראל לעשות בעמלק חרון אפו, ובה ילמדו דק ולא
 ירעו מעשיהם פן כיוקרה עמלק גם הם יקרא, וכן ביושבי כנען המלאים
 כל תועבה (סוף אחרי מות) היו ישראל שבט אף ה': י"ט) ות עט
 אל השלל. ע"ד יען לא האמנתם בי, הראיתם בעצמכם כאילו לא
 האמנתם; אף כאן לריבים אנו לוור שאונת היו דברי שאל שהעם
 רצה לקחת מהשלל (כ"א, כ"ד), ושאל חטא בזה שמוע בקולם וגם
 בזה שהביא עמו המלך להתפאר בו, רק אחר שהניח לעם שיעשו,
 כאילו עשה הוא בעצמו, וכאילו עט הוא בעצמו אל השלל: כ"ג)
 הפלר. עיין מ"ש למעלה י"ג כ"א על פלירה פים, ובהיות הוראת
 שרש פלר בקש עשית נגד רצון אדם וכוונת א"כ סוף סוף היא נרדף
 לשרש מרה כמו ששני השמות מרי והפלר הם כאן קרדפים, והמורה
 רצון האל הוא בעונד אלוה אחר בלעדו, וקסם און ותריפס שלשתם
 ל' ע"ז: כ"ה) ואשתחוה לה'. אשפיל עצמי עד עפר לפני מושכנו
 להראות שלא גבה לבי מפני מלכותי ושאתי מוכן לעבדו: כ"ה) ושוב

עמי. למושכן ה' שמונו יצאת לבח לקראתי: כ"ז) ויחזק וגו'. אין
 להכריע מי החזיק בכנף מי, אונת הוא ששמואל נושא המאמר וא"כ
 הוא המחזיק, כלו' צהפנותו שמונו ללכת וועם שאל, בלי ראות נסתבך
 בכנף מעיל שאל וקרעו, וזהו שהוסיף קרע ה' וגו', זה שבא ה' קרע
 באקראי מעילך סימן לך שה' קרע מלכותך מורך, רק מאור דורנו
 שדל בחר לפרש ששאל (אף שלא נזכר בפסוק) הוא שהחזיק בכנף
 שמואל לעכבו שלא ילך, ונקרע מעיל שמואל בידו, וגם זה נכון, ור"ל
 ששאל ישדל שתכון מלכותו ולא ילחיה, ואם יתפלל לה' לא יעתר לו
 ולא יבטל גזרתו, וזהו שהוסיף (כ"ט) וגם נח ישראל לא ישקר ולא
 ינחש: כ"ט) נח ישראל. נחוננו של ישראל, רש"י, מי שישראל
 מתגברים על ידו, והשתמש בתואר זה להוכיח את שאל על שחשב
 להתפאר על התשועה שנהיתה על ידו, תחת לומר את העם כי לה'
 המלחמה, וגם נח צהוראת עולם ועד נגזר מהוראת נחון, דבר
 המנח ומתגבר על כל הפוכות הזמן והווה תמיד, וכאן הוא נקוד
 ירדי ודרכו בסגול: ל"ב) מעדית. בכנלי ברזל, וחסרה הבי"ת כמו
 בכמה מקומות, ושרש עדן הפוך מן ענד כמו ענדס על גרגרותיך
 (ושלי ו' כ"א) שענינו קשירה, וכן התקשר מעדנות כימה (איוב ל"ח
 ל"א): אכן סר. נשומה תיבת אלי, קרב וסר אלי מר הנות:
 ל"ג) וישם. לא מלאנו לו חצר במקרא, ונראה שנקורו סף, שמונו
 סוף וספה, וכל"ח סוף חרב, אולי התיו ראשו ע"י חרב: לפני ה'.
 לפני הושכן: ל"ה) עד יום מותו. לא ראהו עוד, כמו עד יום מותה
 (שמואל ב' ו' כ"ג) האומר בניכל שלא היו לה בניס מדוד לעולם,
 וכותב זה לא כתב סימן י"ט כ"ט, המספר ששאל התנחל לפני שמואל:

ט"ו א) עד בחי. א"כ נושכה אצילות שמואל על שאל

זמן הרבה אחר חטאתו עד שנמשח דוד: ראיתי. בחרתי וכן ואתה
 תחזה וכל העם (יתרו) ומוה ראוי כל"ח וחזי כל"א, שד"ל: ב') איך
 אלך וגו'. יהרגני בעודי בדרך טרם בואי אל בית לחם באופן שלא
 אוכל לקיים מנותך: לזבח לה'. נראה שאחר שגלה הארון עד
 שהביאוהו ליוקדש שלונה נהגו היתר לענום לזכות בכל מוקם, אף כי
 לקרבנות לבור היו בחרים בזמנה ה' שבושכן, ובעוד שהארון במושכן
 שילה ראינו תשעת השבטים מוכנים לעלות למלחמה נגד אחיהם בני

גד ורחובן שזכו להם מוזבח, ואין לך בכל השופטים חוץ מוגדעון (להוראת שעה) שהעלה זבח חוץ לנושכן, ותכף וניד אחר גלות הארון ונאלצו שמואל ושאלו ודוד בונים מוזבחות וייעלים זבחים ועולות בכל מקום: (ד') ויחרדו. פחדו בראותם הנביא הזקן נושם לדרך רחוקה פענויו לבא אלם, באומרם בודאי תקלה גדולה נהיתה בעיר והוא בא להוכיחנו: ה') ה'תקדשו. טבלו וכבסו (ולבושיכם: ו') אך נגד ה' משיחו. שמואל חשב שרונה האל לנושח מולך חדש לועזן ימולך וייד על ישראל, וכשם שנחר בשאלו איש בעל קוונה להטיל מוראן על עבדיו כן יבחר גם עתה באליאז בעבור גובה קוונתו, אך רצון האל היה להמליא חן דוד ונעט ונעט צעיני העם בצאתו ובצואו לפניהם ויבחרוהו אח"כ מרלוגם כמו שכתוב (שמואל ב' ה' ז') גם אהמול גם שלשום זבחות שאלו מולך עלינו אתה היית המוניא והמוניא את ישראל, וישי העביר שלשת בניו הגדולים בחשבו שיהיה בלגד יוכל האל לבחור לו מולך, ובראותו כי לא נחר בהם העביר יתר שבעת בניו שהיו לו בבית, והיה לו כדבר בלתי אפשר שינחר בדוד הקטן כי עודנו נער רק, ובצוא דוד ובאמור ה' לשמואל קום ומשחהו אז הבינו דעת האל: ז') גבה. מוקר ומרש גבה, וכן בגדל זרעך (שירת הים), היותו גבוה הקוונה: י"ח) הנערים. שגם הארבעה האחרונים נערים היו: בלאן. מסייע לשאר רועי הלאן, וכן ציוסף היה רעה את אחיו בלאן (יישג): נסב. לפ"ד הראוי נכבז ומבנין נפעל, לא נפנה שמונו ללכת אחי והזקנים; ומשיחת דוד היתה בהננע, רק ו"ו לפני הזקנים ובני ביתו של ישי, שכן כתוב אח"כ (י"ג) וימשה אותו בקרב אחיו, ובכן קנאו צו אחיו כמו שקנאו אחי יוסף באחיהם, ומוזה חרון אף אליאז בדוד כשנא אח"כ למלחמה (י"ז כ"ח), וגם ישי בראותו קנאת אחיו צו שלחו אליהם כעבד לשאל בשלושם ולהביא מאלכלם, וכן עשה יעקב עם יוסף: י"ב) אדמוני. שער ראשו אדום, וכן אדמוני האמור בעשו, שד"ל: עם יפה עינים. עם היותו יפה עינים: י"ד) מואת ה'. רוח רעה גדולה, ע"ד שלהבתיה, עני ה' (Ipocondria): ט"ו) מוצעתך. הרוח הרעה מוצעתת ומפחדת אותך, כי בעברה עליך אתה מודמה להיות במכנה שאויבים באים עליך להרגך או לגרשך ממלכותך, והנקדנים גקדו העין חירק לעשותו ל' נקבה בהבלעת ת"ו לוווד הפעל, רק נראה שהראוי מוצעתך ל' זכר, ע"ד ורוח גדולה

וחזק (מלכים א' י"ט י"ח); וכדרך שגדלה נפש דוד מיום שנושח כן נוים לב שאלו מיום שמוע מפי שמואל שמואם מולך ופחד מרעה שתבא עליו: י"ח) וגבור חילי. נראה שחלפו איזה שנים מיום משיחת דוד עד שנא אל שאלו; ועיין מ"ש למוטה י"ז י"ב: כ') וישלח ביד דוד וגו'. להמליאו חן צעיני שאלו, שזה היה מנהגם ציווי קדם בהכנסם לעבודת שר ומולך, ומוזה מליצת מולא את יד האמורה בבהנים (תלום וכו'): כ"ג) ורוח לשאלו. מוצרת לבו:

י"ז ג) אל דוד. אלל הבר, בתחתיתו ולא עליו, לפי שכבר הגיד לנו (ב') שישראל חנו בעמק: ד') איש בהנים. אעפ"י שמואל כתוב בלא יוד פירשוהו מ"ל בין, איש בא לעשות פשרה בין אנשי הריב: ה') קשקשים. תיבה מורה בהזרתה קול הקליפין (Onomatopeja): חנושת אלפיה. על דבר מוספרים אלו עו"ש לועלה י"ג ה' ד') ומלחמת. בחילוף לדי בתו (כמו פלה פתח) ומרש מותח שענינו רקיעה ורדידה, ומוזה ג"כ שם מלח, מקום חלקי: ז') ולהבת. ברזל מחודד ומחיר מרחוק כלהבה: הלכה. גדולה מוונגן, והראיה מלכות מוגני שלמה (מלכים א' י' ט"ז י"ז) והיא מוסבנת כל קוונת האדם ומלשת לדדו (כלנה רלון מעטרנו, תהלים ה'): ח') הפלשתי. לפי תרגום שד"ל (בהפטרות תלח לאיטליאני) ה"א הידיעה לאו דוקא; ויכול להיות שידעוהו כבר מהמלחמות הקודמות, ולפי קבלת קדמונינו הוא הרג חפני ופנחס ושזה הארון: ח') ברז. שרש ברז וברר מווקור בר שענינו חון: י') חרפתי. שפכתי חרפה על מערכות ישראל בהראותי שאין בהם איש שיוכל להתיבז לפני: י"ח) ויחתו וייראו. פחדו בראותם אותו יולא, וגוים לבס מהלחם עמו ועם בני עמו: י"ב) ודוד בן האיש האפרתי וגו'. שני ספרים אלה נקראים בשם שמואל לפי שהשופט הזה הוא האיש היותר נכבד שידובר ממונו בהם, רק כל יודע דעת קטנה ספר ולשון עברי ויש לו חן לטעום מליצותיה יבין שידים הרבה כתבום, וזה גם ככ"ד הכימנים הראשונים עד סיפור מות שמואל, וכן כ"ל ברור שכותב הסיוון הקודם כתב ג"כ מראש הסיוון עד כסוק זה, ומחבר הספר לקח סיפור אחר המגיד לנו מלחמה זו, והשמיט מיה שמוספר כבר בפסוקים הקודמים והדביק השאר ועשה ממונו סיפור מושלם. ובלתי זה לא יובן א') מודע יספר

עתה שנית תולדות דוד ושם אחיו? ב') איך חרה אף אליאז על דוד
 כושא כלי שאלו בצואו לנולחמה? ג') איך לא ידע שאלו את דוד בשאלו
 בן מו זה העלם, ואם בשעה ההיא צעמתו רוח רעה וילא מדעתו
 איך לא ידעו אבנר? וכל הפירושים שראיתי ושמועתי על הדבר הקשה
 הזה דחוקים הם. על כן הואלתי לבאר שלקחת דוד לנושא כלי שאלו
 וסופרת לנו בשני אופנים נניד שני כותבים; כפי הראשון צא דוד אל
 שאלו לפני המלחמה, וכפי השני מלא חן צעיניו אחרי הכותו את
 גלית, וכן הוא אומר (י"ח ב') ויקהו שאלו וגו'; אך יש פסוק אחד
 מתנגד לדעה זו והוא (ט"ו) ודוד הולך ושם יועם שאלו, ואין לישוב כ"א
 ע"י דוחק צפרש, "ועם שאלו", ועם מחנה שאלו, ואחרי שספר
 לנו ששלש האחים הגדולים הלכו אחרי שאלו מוספר שדוד לא הלך
 אחריו כי נער הוא רק הולך ושם יועם שאלו בצואו פעמים הרבה
 אל אחיו להציל להם מזונות ובשובו אח"כ אל ביתו ליומים או שלשה
 ימים לרעות לחנו; ובצואו לפני שאלו לבקש וועמו שיתן לו רשות
 ללכת להלחם עם גלית לא חש שאלו בהתפלאתו לשאל שמו עד אחר
 שראהו שב מן המלחמה: הנה מוסב אל ישי ולא אל דוד, ומישי לא
 סיפר כלום בפיון זה, ומהו ל' הזה? א"כ מוכרחים אנו לומר שחסר
 איזה פסוק שנדבר בו: באנשים. בחשובים כמו כולם. אנשים (שלח
 לך); ואע"פ של' רבים הוא מווקור אנוש המורה חולשה, היחיד איש
 הוא מווקור יש, שענינו הויה, איש שיש לו הויה וחשיבות בעולם, וכן
 גם האיש משה גדול מואד (פר' בא), והאיש משה ענו מואד (בהעלתך):
 י"ח) ואת ערבתם. אין לנו מושקל זה כי אם עוד אחד בספר
 משלי (י"ז י"ח) ערב ערבה לפני רעהו, ושם הוראתו בלתי מוספקת,
 שהיא הצטחת דברים ותקיעת קף לשלם, א"כ כ"ל לפרשו גם כאן
 ובהוראה עמוה, כלו' אם תם כספם והולרכו לקחת כסף או אוכל
 או איזה דבר בהלואה תשלם חובותם ותסיר מהם ערובתם: כ"צ) את
 הכלים. כלי מווקור כיל וכל, והוראתו כל דבר חן מוויני מואכל,
 אולי הציא עמו צגדים או דברים אחרים לאחיו שלא חש בהצוב
 להזכיר, ולא הזכיר כ"א הוואכלים להודיענו שבמלחמה היו צ"י
 ונתפרגסים ושללם ולא נושל נבור או נושל הוולך: כ"ה) חפשי.
 ובהשוז ונחה לולך וזה וושפט האלילים: כ"ו) אלהים חיים.
 אל אונת המשיגית על מערכות עמו: כ"ט) מה עשיתי עתה.

אתה גוער צי על זדוני, כלו' שאני מוכנים עמוי בסכנה צלי לורך,
 עד עתה לא עשיתי דבר: הלא דבר הוא. דבר גדול שרריך
 לשית לב עליו, שד"ל: ל') ויסב מאללו. כמו ויסב מעליהם ויבך
 (ויקץ) פנה שמו פתאום ונשא רגליו אל מוקם אחר: אל מול.
 כמו אל מול ההר ההוא (תשא) קרב אל איש אחר המדבר בענין:
 ל"א) אשר דבר דוד. שהיה אומר שיש לשית לב על הדבר: ל"ד)
 הארי ואת הדוב. פעם זה ופעם זה, ומלת את מיותרת:
 ונשא שה. כולל זכר או נקבה וין הכנשים או מן העזים, שה תמוי
 זכר בן שנה יהיה לכס מן הכנשים ומן העזים תקחו (בא), שה פזורה
 ישראל (ירמיה ל' י"ז), ואולי שמו מחמת קולו הנשמע לאזנס בהברת
 שה, ומולחו בלשונות העמים פועלים מורים קול הבהמות ודוויים
 בהברתם לקול עלמו Onomatopoeia ובלתי שוים זה לזה בהברתם כפי
 שגראה לכל עם שזהו קול הבהמה עמוה (belare, blücken, meckern):
 ל"ה) ויבאתי אחריו. מנוה הלאן או הנה, ועוד ההליכה
 למוקם פתוח תקרא יליאה כמו וילאו אל מדבר שור (בשלח), ולמוקם
 סגור (אפילו ארץ מוגבלת ע"י הרים וימים ונהרות) ציאה: וזה כתיב.
 הפלתיו לארץ: ל"ו) כי חרף וגו'. אם לא נחשב לי לעון על שהכנסתי
 עמוי בסכנה להליל שה, וה' עזרני להכות הארי והדוב, ק"ו שלא
 יחשוב לי לעון על יליאתי לקראת הפלשתי המחרף חלהינו בחרפו
 אותנו: ל"ז) ויאמר דוד. הוסיף דברים צראותו שאלו מוספק לתת
 לו רשות ללכת אם לא: ל"ח) קובע. בפסוק ה' הוא כתוב בקף וזה
 בקוף והתיבה נגזרת מל' גובה בחילוף אותיות גיכק, וכן גביע, גבעה
 ומוגבעות מן גובה: ל"ט) ויאל. כמו בכל מוקם ל' הוספה, רצה ללכת
 כהרגלו, והתכס מיינשטער תרגם כמו וילא משרש לאה שענינו יגע
 לריק, ותיבות כי לא נסה מסייעים דבריו: ת') חלקי אבנים.
 אבנים חלוקים פדרך שני שמות הסמוכים ואחד מהם שם מופשט
 שרריך לתרגמו כמו שם התאר, והשם הוא חלוקים ל' רבים וכן נעורים
 זקונים ידירות: בפל' פ' ע"ה. מהם שם בלבוש הרועים שעליו
 (אולי בחיקו או צבית יד) ומהם צילקוט שהוא שק שמשויים בו מה
 שלוקטים בשדה, וכלי הוא מל' לא יהיה כלי גבר על אשה (תשא):
 מ"ב) ויבט הפלשתי. נתן עיניו לראות מרחוק אם יבא איש להלחם
 עמו אחר דבריו בצקר, ובראותו נער יורד מן ההר אל מול מחנה

פלשתים ויבזו: מ"ג) ז' א ל ה י ו. צטס דגון: מ"ד) לעוף השמיים.
 כ"ל שוקור תיבה זו אש ווייס שהקדמונים היו סוכרים שסביבות כדור
 הארץ גלגל האדים או הווייס, וסביבותיו גלגל האש, והוראת שמים
 הוא האויר מן האדמה ולמעלה ורק פעם אחת נד"ה (א' כ"א ט"ז)
 מאלנו בין הארץ ובין השמים, ואם כהוז יושב בשמים על האל הוא
 ע"ד השאלה להורות רוס גבה, וכהוז ג"כ על השמים כבודו (תהלים
 קי"ג): מ"ה) אשר חרפת. נוכל לפרשו מוסב על מערכות וג"כ מוסב
 אל שם ה', שבחרפו מערכות עמו חרף גם אלהים כאלו לא יכול
 להגילם, וכן הוא אומר למוטה (מ"ו) וידעו כל הארץ כי יש לאלהים
 לישראל: מ"ט) ויפל על פניו. לא מכת הכאת האזן כי אז היה
 נופל על גבו, רק נתעלף ונער הויכה ולא וכל לעמוד על רגליו ונפל
 על פניו ארצה: ו') בקלע ובחבן. בדברים קלי הערך כאלה
 התגבר על הפלשתי הלבוש נחשה וברזל: ויך. וימיתו. הכהו
 נוכה שהיה זה כדי להגותו: נח) תערה. נדן והוא משרע ערה
 שענינו הריק ע"ד אריק חרבי: נ"ב) בואך גי'א. לא הגי שבין
 פלשתים וישראל (ג) רק גי אחר קרוב לעקרון נקרא עד היום הזה
 Wady Zarr גיא זר. (מדברי החכם שווארץ למודתי: נ"ג) ווד לק.
 כמו על ההרים דלקונו (איכה ד'), ובהתחלף ק"ף עש גיוול גיבך דלג,
 הרדיפה על ההרים תקרא דליקה, ונוזה בל"ח הדלקת הגר הנקראת
 בל' ונקרא העלות (שד"ל): נ"ד) ויבא הו' ורו של ס. החכם פיליפפואן
 מוגיד לנו שנקרא זה נתן מוקס לחוקרים לרדות באזורים שירושלים לא
 היתה לישראל עד אח"כ ציוני מלכות דוד, ויש לישב שהעיר היתה כבר
 ביד ישראל והיו דרים בה יחד עם היבוסים רק מוגדת ליון היתה
 עדין ביד הנכרים (יהושע ע"ו ס"ג, שופטים א' ח' כ"א, י"ט י"א י"ב,
 ושמיואל ב' ה' ו') ומעשה פלגש בגבעה קדם ללכידת ירושלים שאם
 נתישבו שם כבר צ"י עם היבוסים לא היה כותב (שם י"ט י"ב) לא
 כסור אל עיר נכרי אשר לא מובני ישראל הויה: ג"ו) העל ס.
 אומעי בין ילד ובין נער והוא כבן י"ג שנה; ובתרגום המיוחס לע'
 זקנים חסרו ונקראות אלו ונ"ה עד ו' בסיוון י"ח וגם ונקראות
 אחרים בס' זה:

יח' ה') ויצא דוד וגו' וישמחו שאול. כל זה היה
 אחר שהתחיל שאול לקנאת אותו כמו שמספר למטה פס' י"ג, ואין
 להתפלל איך נתן שאול בראש העם נער, הלא ראינו (למעלה י"ג)
 שנתן אלף איש ביד יהונתן בנן שגם הוא לפי הנראה היה נער,
 ואנשי המלחמה שזכר כאן הם ג' האלפים שנתן לו כבר בגלגל: כל
 העם. עם המלחמה: עצדי שאול. יועזרו ושריו: ו') צבואה.
 עמודו על הגבול להלחם אם יזדיין ועכשו היו נכנסים שנית בארץ
 ומדי עברם על הערים והחצרים היו מתפרדים אנשי אותו המקום
 מעל צבא המלחמה ושבים לבתיהם, ובנות המקום יולאות לקראתם
 בשמחה: ו') לשיירה. נקוד לזוד קמוץ לעשותו פעל זמן ונקור, והיה
 ראוי לנקדה פתח ה"א הידיעה ולעשותו שם כמו והמחלות שאחריו:
 בתפיה. משרש תפף הקרוב לעפף שבהכותם בו הלך וטפוף תלכנה:
 ז') המשתקותי כמו ויקמו לחק (תשא) נגן ורקד צבת אחת, ועוד
 נפרד מהוראת נגן שזה לריק חכמה והראשון הוא השמעת קול הצרה
 בלי סדר כאדם המנחק: הכה שאול באלפיו. מאלנו פעל הכה
 ואחריו צי"ת כמו למטה י"א אכה צדוד ובקיר, רק הוראתו הכאה
 גרידה (אפילו מכת נות) ולא הריגה שאז יבא עם את או עם כנוי
 מחובר; ועוד. מהו כנוי אלפיו ורצבותיו? היה לו לכתוב הכה שאול
 לאלפים ודוד לרצבות, ע"כ כ"ל לפרש צי"ת באלפיו ורצבותיו ל' "על
 ידי", שאול היה שר אלף ודוד שר רצבות, ובהם הכו את האויב,
 וזהו ל' נתנו לדוד רצבות ולי נתנו האלפים: ח') ויחר לשאול
 מאד וירע בעיניו. ל' חרה-ל' מורה כעם פתאומי מרגשת הלצ,
 ול' רע-בעיני מורה מרירות לב אחר שום דעתו על הדבר: י')
 ויתנבא, אחר שמוע שאול מפי שמואל קרע ה' את מלכות ישראל
 מעליך היה ירא פן תצואהו רעה פתאום, וצבוא רוח רעה עליו
 היה מודבר בינו לבין עצמו כמשתגע; ושרש נבא קרוב לנבע בחילוף
 אותיות אה"ע וכן יביע אומר (תהלים י"ט), ויש הפרש בין נביא ה'
 שהאל מודבר עמו ובין נביא סתם המטיף לקח ויראת אלהים בדברי
 תוכחתו מובלי שישים האל דבר בפיהו (עיון במשדל פר' בהעלותך על
 פסוק אם יהיה נביאכם), ורוב הנביאים לא היו מרבים דברים רק
 מקצרים וסותמים אותם כמודבר בינו לבין עצמו, והנלצים עליהם
 נוחנים לב למה שמועו מפיהם ומזנו היו מוויחיים תוכן דבריהם, ע"כ

נראו צעיני לועגיהם כושווגעיס; וכן מלאנו רעי יהוא קוראים לנבוא
 משוגע, וכן שמועיה הנחלמי קרא לירמיה וחבריו איש משוגע ומתנבא
 (ירמיה כ"ט י"ח): י"ד) ונשכיל. מללית נדרכיו ע"י טוב שכל שבו:
 וה' עמו. ו' ונשפחה ל' כי: י"ח) ומי חיי ונשפחה ח' צי.
 הכל דבר אחד, אינני מושפחה מפורסמת מאלילי העם, וכל זה דרך
 ענוה כמו שדבר גדעון (שופטים ו' ט"ו) והוא היה בן יואש ראש
 לכל מושפחה אציעזר: כ"ח) בשתיים. שכן מלאנו אחד להוראת
 ראשון (אח הכנש אחד תעשה צבקר ואת הכנש השני וגו') ואלילי
 ראויה הבית לפתח להשמייע צה ה"א הידיעה, ולפרש בשתיים צאחת
 נשתי צנותי לא יתכן מופני היום שכתוב אחריו, ומה"רר מיינשטער
 תרגם בשתיים בשני תגאים שתייה לבן חיל (הנזכר לועלה י"ז) ונראה
 ערלות פלשתיים, ונראה לי שזה תלוי בזה והכל תנאי אחד: כ"ב) ב' לט.
 נשרש לט שענינו כסה, הנה היא לטה בשמלה (שמואל א' כ"א י'),
 צנוכוסה ובסתר, וקרוצ ללוט הוא ג"כ שרש להט, בלהטיהם, חכמה
 נסתרת, ולחט, החנהלה לחט, צננעה: (כ"ג) איש רש. שונה צניס
 היו לו ליש, ובהתחלק נחלתו ביניהם יקטן חלקם: כ"ז) ולא מלאו
 הימים. לא מלאנו שקבע לו זמן על הדבר, ואלילי ימים ר"ל שנה
 תמומה, לא עברה שנה עד שדוד הלך והכה בפלשתיים: כ"ז)
 וימלאו. נתנו מהם חשבון מלא לפני המלך: כ"ח) ומיכל. גם
 ו' זכור לפרש ל' כי, היה רואה שה' עמו לפי שגם צניו אהבנים
 אותו: ל') וימלאו. לשלול שלל ולצו צו כמו שעשו בקעילה (ס' כ"ג):

יט' ב') בסחר. וקום ראוי להסתר צו וידוע להם צעם
 הסחר, וזהו כפל וולת ונחצחת: ג') אשר, אתה ש. צעדה שסס
 הסחר. ד') אל יחטא. לה' בעבור עול שיעשה לדוד, וזו הוראת
 צית בעצדו וצית דוד: לא חטא לך. לא חטא נגדך: ה') ולמה
 תחטא. לה' בעבור דם נקי שתשפוך: י') צחנית ובקיר. כמו
 אכנו נא צחנית ובארץ (למטה כ"ז ח') הצחנית תדקור את דוד ותלנח
 בקיר: ויך את הצחנית בקיר. ויך את הקיר לצדו ע"י הצחנית:
 י"ח) לשמרו ולהמיתו בצקר. דעת הוותרגוויס והוופרשיס ששלחם
 צלילה שישמרו הבית וימיתו שם עד הצקר ואז יכנסו צנית וימיתוהו,
 ולמה הוותין להמיתו עד הצקר ולא הוותו צלילה? ועוד לא הגיד

לנו שהיו לצית חלונות מנד אחר כמו לצית רחצ ציריחו וצעד אחד
 מהם צרח צלי שירגישו השומרים, ובדלילי שאם היו לצית חלונות
 מנד אחר היה שאלו שולח שומרים גם שם; לכך נראה לי ששאלו
 לא שלח מלאכיו כ"א בצקר השכם; ובאישון לילה צרח דוד טרם צוה
 המלאכים, וכן הוא אומר (י"ד) וישלח שאלו מלאכים לקחת את דוד;
 ולשמרו ר"ל להוותין כשיגא מפתח ביתו, ל' לא תשמר על חטאתי
 (איוב י"ד ט"ז): וי צרח וי מ' לט. ג' נרדפים הם, גם צרח
 ונולט, האדם גם מופני איש הרודף אחריו, צורח להציל עצמו מכננה,
 וכיון שהוא צמקום מצטחו אז הוא נולט: י"ג) ונראשתי. הכנוי
 ל' יחיד, א"כ תרפים אעפ"י שהוא ל' רבים לריך לפרשו ל' יחיד,
 וכ"ל לומר שתרפים אלו שצנית דוד לא היו בתרפים של לבן שהיו
 ע"ז או ניחוש, או בתרפים של מוכה להגיד עתידות, רק היו ללויס
 לבוי ואחד מהם לקחה מייכל ושמה אל המטה, (ועיין מה שכתנתי על
 שרש וולת תרפים בשופטים י"ז ה'): כציר. מל' כצרה, מועשה רשת
 או סריגות כצרה, ושרש כצר ע"י שנוי אותיות מתחלפות, גבל,
 מגבלת תעשה אתם מועשה ענת (תלזה) מועשה קליעה: כ') להקת.
 קהלת יקתה (יקתה עמיס, ויחי, ליקתה אה, משלי ל' י"ז) כולם
 נשרש אחד וגהפכו אותיות שרשם: ויתנצחו שמואל היה נצב על
 תלמידיו ורוח ה' מעוררתם לדבר דברי חכמה ומוסר הנכנסים כ"כ
 צלב שוועיהם עד שומלחי שאלו חדלו ושלחותם וכנסו תוך דברי
 הנבואים, וגם שאלו כששוע מה שקרה להם טרם ישמע גם הוא
 דברי שמואל וחלמידיו, הרגיש בעצמו שנוי והחחיל לדבר ציכולת ה'
 ובגדולתו עד צואו הרמותה, ושם פשט צגדיו ולצט אדרת שער הנוכסה
 צשרו רק צמקלת כושפט צני הנבואים הוואסיס צתענוגי העולם,
 וע"כ ילדק לומר עליו שנפל ערוס: כ"ב) צשכו. וקום צלי נודע ולפי
 התרגום הנקרא Vulgata הוא שוכה הנזכר סי' י"ז א', וא"א לומר
 בק, שניות צרונה הוא צשצט אפרים ושוכה צשצט יהודה על גבול
 ארץ פלשתיים, ורצ המוקום ציניהם: כ"ד) הגם שאלו צנבואים.
 גם מסיפור זה ראייה חותמת שבות צתלת הספר לא כתב סימונים
 אלה, שסוף סי' ט"ו הוא אומר ששמואל לא יסף לראות את שאלו עד
 יום מותו, וכאן ספר לנו שראהו עוד פעם אחרת (החכם פיליפפזאן
 אומר שכונת ולא יסף לראות שלא בא שמואל אל שאלו לראותו), ובסי'

יו"ד יוספר לנו מקור נושג הגם שאלו צנזיאים מוואורע אחר מוזלדל לגומרי מוואורע הווסופר כאן:

כ' א' ויברתה. ר"ל שנסע זמש בהחנא באלו בורה הוא, ושם היה יושב לבטח והכנים עלמו בסכנה צבואו אלל יהונתן; מפקס את נפשי. בכל ווקוס שמואלנו מלינה זו גריך להוסיף תיבת לקחת כמו שמואלנו באליהו ויבקשו את נפשי לקחתה (מלכים א' י"ט יו"ד וי"ד). ב' לא יעשה. הכתיב לו עשה... ולא יגלה, ל' תיווק; ג' וישבע. חי ה' שבסוף הפסוק; ג' כפשע. עיקר הוראת פרש זה בש"ן ימנית ושמאלית שוב, והוא נרדף לעבר כמו פסע בל"ח, ומואלנו בישעיה (כ"ז ד') אפשעה צה, אעזור עליה, ובחילוף אותיות פסח ופסג כמו פלח ופלג, ותיבת פשע שהוראתה עון היא כמו עזרה בל"ח, עובר על הדבר ודש אותו בעקביו; ה' חדש. חידוש הלצנה, וכן בחדש השלישי... ציוס הזה (יתרו): אשכ. עתיד להוראת התמודה והרגל, כמו ככה יעשה איוז; ו' זבח הימים. אולי היה משפטם לעשות כמו שהיה עושה איוז פעם אחת בשנה אחר עזר יוס הולדת כל צני המשפחה והיו זנחים זנחים ועולות ווספר כולם לכפרה, ובחרו ציוס ר"ח שהוא ג"כ יוס כפרה כמו ר"ה: ט' חלילה לך. שיהיה צך עון משפט מות: כ' מוטעם לגרמיה, ונ"ל שדעת צה"ט שהוא ל' וכי ימלא איש את איוזו (למוטה כ"ד כ') שהוא לפי דעתי כמו בל"ח ל' דלמא, או ל' תימה, היוכל להיות שאני אדע ולא אגיד? י' א.ו. כמו או הודע אליו חטאתו (ויקרא) ל' אס, מי יגיד לי אס אביך יענך קשה, ואס נדייק כנוגה שענין שתי מלות אלו אס ואו שוב במוקומות הרבה, וגם כשהנא מלת אס להוראת ספק (אס תעשון את הדבר הזה, אס תחללו וגו', פר' מטות) יונח שיכולים לעשות הדבר הזה או דבר אחר שלא נזכר ויוזן מעלמו: י"ב) ולא אז. אס לב אבי יהיה טוב אליך אז לא ינטרך שאלמח להודיעך ומעמך תשוב, ואס ייטב בעיני אבי להרע לך אז אלמח להודיעך; ויהונתן היה צוטח שגם הפעם בדברו על לב אביו ישמע בקולו כמו צראשונה (י"ט ד') ולא ינטרך לשלות: י"ג) ייטב. נקוד הפעיל, ה' שזכר ייטיב בעיני אבי להרע לך (ע"ד ויחזק ה' את לב פרעה), והיה ראוי לינקד מננין קל ייטב: י"ד) ולא אס עוד כ' ח' מהמית לב יהונתן לא היה יכול

לסדר דבריו והיה ווספיק ציניהם ומשמיט תיבות, ונ"ל שזה ענין דבורו. אין לי ספק שכל זמן שאני חי שלא תחדל מעשות עמי חסד ה' ולא תויתני, כמו שהיה וון הדין מאחר שאני מבקש רעתך (אל תשיבני ממונות. לא יומתו אצות על צניס, שתורת ה' לחד ומנהגי צני אדם לחד); מה שאני מבקש מורך הוא שתטה חסדך גם על כל בית אבי ולא תנקס בשום אחד ווהם, אפילו (ולא) כשתראה שה', אובז וושפט, יכריתם עד תווס (איס) מעל פני האדמה, בעון שהיו אויביך, ומלאנו אצנך. איס צשת ושועי אויבים לדוד, ואחר שספר לנו ציהונתן בלבד שהיה אובזו הסברא נותנת שהאחרים שנאוהו: ט') ויכרת יהונתן. צרוב הווקומות אדם עלום ויכול כורת צרית עם החלש, ולזה הוגרך אבינו לך לומר תחי נא אלה צינותנו ציננו וצינך (תולדות) שאל"כ היה מוזן שהגדול שבהם, הוא אבינו, היה מצטיח את יחזק ולא יחזק מצטיחו, וכן לכה נכרתה צרית אני ואתה, וכאן היכול הוא דוד שצרת צרית צאלה שאס לא יקיים הצטחתו ליהונתן ה' יבקש מיד אויביו, כלומר מידו (ע"ד כי נאך נאלת את איני ה', שמואל צ' י"ב י"ד) רק לא רנה לקלל את עלמו, ויהונתן הוסיף להשציעו שצועה שבעיניו. היתה גדולה מזו, ואמר לו השצעה לי באהבתך לי, שכן דרך האוהבים זה את זה אהבה עזה ידמו שאין דבר יערוך צקדושה לאהבתם: י"ח) ונפקדת וגו'. צודאי אבי יזכרך צראותו מוקומך אל השלתן פנוי: י"ט) ושלשת. תמתין שלשת ימים צמקוס מסתרך או תמתין שלשת ימים ואח"כ תסתר: ציוס המעשה. יוס שהיתה צו מלאכה מרובה, אולי יוס הקציר: האצן האזל. המפרשים פירשוהו האצן המורה הדרך לעוברים, ואס יוס המעשה ר"ל יוס הקציר אולי היא האצן שקושרים אליה השורים צחצל או מוסרה ומריצים אותן סציבותיה לדוש התצוה, ומי יודע אס צפי העם לא נשתנית ההברה, ואצן האזל היא אצן העזר (למעלה ז' י"ב): כ') לדה וגו'. על אחד מולדיה, אשים האצן למטרה לי ואורה על אחד מולדיה, ושד"ל תרגם צאופן שיתרחקו החלים מהמטרה, ונ"ל כי זה מוזן מעלמו מהילוך הדברים, רק אין זה כונת כנוי לי וגם לא הוראת למד למטרה: כ"א) קחכנו וצאה. קח הנער עורך, כלו' התלוס אליו וצוא צפומני בית המלך, ושד"ל תרגם קח סימן זה צידך: חי ה'. אין ספק שמקור שצועה זו הוא אס אמת דברי יחיה איש אהבתי (חי פרעה) ואס

שקר ימות, והושאלה הוולגה גם על ה' ית"ש, וכונתו כמו שאני רוצה בחיי ה' כלו' שתתפרסם היותו כן אונת הדבר אשר דברתי: כ"ב) לעלם. עלם הוא ציטוני צין ילד וגער, בתחלת יומי הצגרות, ובלשון גנורא נקראים התינוקות כצני ט' שנים פעוטות: כ"ג) חני ואתה. חני להגיד לך לב חני ע"י סימן אונתי, ואתה לעשות חסד עם ביתי; ולפי וזה שפירשתי (י"ב) ולא אז אשלה אליך, שאם לב שאלו יהיה טוב אל דוד אז לא ישלח יונתן להגיד לו דבר, נריכים חנו לומר שעכשו חזר וועלתו ונחר לו עלה אחרת טובה ומונה: כ"ד) ויסתרה. או תקף ונייד נבחר, או נסתר ציוס השלישי, וספר לנו כאן סתירתו שלא להפסיק אח"כ צין סיפור דברי שאלו ויונתן: הלחם. סעודת הנשרים נקראת לחם, שעיקרה האכילה, וסעודת הערב נקראת ונשתה שעיקרה השתייה: כ"ה) אל מושב הקיר. בקרן זוית ששני לדי הקיר היו לו לסמוכות וזה היה לו מקום כבוד; ויקם יהונתן. ח"כ כזר היה יושב אלל חציו, עשה עצמו כאלו לא ידע שדוד לא יבא, ורק בראותו כי מוקומו נפקד קם ומושבו שהיה בכל פעם צין דוד היושב וולד שאלו וצין אצנר, ועשה זה לכבוד את אצנר או מיראתו מחרון חף חציו: ויפקד מקום דוד. בקיומת יהונתן נראה לכל שפניו מוקם דוד: כו) כי לחזוק, Si, והרבה יש במקרא, כאדם הוודבר צינו לצין עלונו ודן על הדבר וגזר בלבו, כן הוא! וכל סימן זה נתן הכותב דעתו לצייר נגד עינינו רגשת לב שאלו יהונתן ודוד והללית בסיפורו עד כי נראה לכותב כאלו רואה המאורע צעיניו: כ"ז) החדש השני. ח"א לומר יום שני של ר"ח לפי שציוס ההס בודאי לא עשו צ' ימים ר"ח, רק ציוס חדוש הלצנה זנחו שלמים הנאכלים לשני ימים ולילה אחד, וקראו קרוואים לאכלם גם ציוס שני לחדש; (מוהר"ר נושה ערענרייך), וג"ל שיש להפריד צין תיבות מוחרת והחדש, וראוי להטעים ולנקד ויהי וַיַּחַדְתָּ הַחֹדֶשׁ הַשֵּׁנִי, זה היה ציוס הוחרת כלומר ציוס שנראית שנית הלצנה החדשה: כ"ח) נשאל מועודי, אולי היה יהונתן ממונה על בית שאלו אחר ששרתה עליו רוח רעה, כמו יוחס צן עזיהו ציומי לרעת חציו (מלכים ב' ט"ו ה') ועליו מוטל לקרוא הקרוואים ללחם ומומו היו נוטלים רשות להפטר: נשאל. ל' שאלת חפץ בהלואה ויש לצנין נפעל זה הוראת התפעל כמו במקוונות הרבה, דוד היה צרשות יהונתן ושאל את עצמו בהלואה

מעמו: כ"ט) והוא. והדבר הזה שאטול רשות ואלך, ולרוב להוראת ל' טוונטוס (Neutrum) יבא בל' נקצה (והיא לא תללח, פר' שלח) רק ישתנושו עליו גם בל' זכר: אמלטה נא. חלך צחפזון כאדם המומלט נפשו (flüchtig, alla sfuggita): ל') צן נעות הוחרדות. צן וחרדות נעות, או צן חשה שצו וחרדותה, שגדלוה גידול בלתי ישר (figlio d'una donna di pessima educazione, Sohn einer schlecht erzogenen Mutter). ולצ' ש'ת. שאלו הצין שכל יומי חיוו לא יסור השבט מידו, וח"כ אחרי מותו תהיה הצושה ליהונתן ולחמו כי יאמרו לא ירש המלוכה מחציו כי ממזר או צן פלגש הוא, וכן אמרה בת שבע והייתי חני וצני שלמה חטאים (מלכים א' ח' כ"א), ועוד י"ל לפי שיעקר גידול צנים מוטל על אומם, אם ילדקו צנועסיהם יהיה לה לכבוד יותר משיהיה לאציהם, וצ'הפך אם ירשיעו: ל"ג) כלה. דבר נגמר שאין לצייר עליו עוד: ל"ד) כי הכל מו חציו. חסרה זו החבור לפני תיבת כי, ח"כ לא שני טעמים הם לעצבון יהונתן רק טעם אחד, לא נעצב על עלונו רק על דוד צראותו שמשגאת חציו. אותו הגיע עד להכלים את צנו חסונו לפני הקרוואים לסעודה (מוחרגוס שד"ל ז"ל): ל"ה) ויהי צ' בקר. ציוס שלישי לחדש, ואולי זהו ל' ושלשת, כשחגיגע ציוס השלישי, או היה כצון ציוס השלישי: ל"ז) עד מקום. אלל מקום החלי, וכשהיה קרוב לו קרא יהונתן אחריו: ל"ח) את החציו. כתיב ל' יחיד את החציו, וי"ל שכולם ל' רצים הם וחסרה מהם מוס הרציו וגם התג להוראת חסרונה ולריך לקרות את החלים (וכן הרדד עמי תחתו, תהלים קמ"ג, הייתי שחק לכל עמי, איכה ג', צנוקוס עמי) ויהונתן אמר לדוד שיורה שלשת החלים, וגם לנער אומר לך מנא את החלים, ורק פעם אחת בכל הווקרא מנאנו עוד חלי צנוקוס חן, וינא החלי מלבו (מלכים ב' ט' כ"ד): מ"א) מאלל הכגב. קם מולד דרוס וצא לו ליהונתן: מ"ב) אשר נשצענו. יש לתיבת אשר הוראת כי כמו אשר ראית את עניי (תהלים ל"ח), צראות יהונתן שדוד הגדיל לצכות אמר חדל לך מצכיחך ולך בטוח כי נשצענו ציננו שאהצתנו תהיה אהצת עולם:

כ"א צ' ויחרד. מיראתו פן יהיו כל ישראל או שאלו צלרה וישלחו את דוד לדרוש את ה' מנחתו: ג') יוד עתי. צנון פעל ע"ד

נחי ע"ו וכפולים כונו רוממותי עוללתי, ונולדנו בחיוב (ל"ח י"ג) ידעת
השחר מקונו להוראת הגבלת מוקום: ה') לחם קדש. לפי דברי רד"ק
ורלב"ג ר"ל לחווי תודה לפי שלחם הפנים אינו נאכל כ"א לזכרי כהונה,
ויפה העיר החכם פיליפוזאן שכונת הכותב ללדק אחימלך על שעשה
דבר שלא כהוגן ומחמת לורך דוד, ואם דוד ונעריו היו טהורים, היה
לחם תודה מותר להם ומה בא להגיד? ואם נאמר שנתן לו מארבע
חלות תודה שקבל הוא בחלקו אחד מכל קרבן תרומה (פר' לו) לא
הרוחנו כלום ועשה איסור כאילו נתן לו מלחם הפנים של שבוע
שעבר, ובכמה חוקים אחרים נטו ציווי השופטים והנביאים מתורת
נושה, עד"ו בושפט היבוס כנראה ונרות, ויפתח ושונשן משופטי ישראל
זה העלה את בתו לעולה, וזה נשא אשה מן הפלשתים שבדאי היו
גם הם ככללים בצווי לא תתחתן עם (ואתחתן) אף כי לא מוזרע כנען
כ"א וזרע מזרים בנו של חם (נח); וה' לזה לא תזנה אתהן גזית
כי חרבך הנפת עליה ותחללה (יתרו) אם נגע ברזל באזן חללה לפי
שומנו יעשו חרבות, וכאן קדשו חרבו של גלית ושוריה ככלי קודש
אחרי האפוד; ה"כ אין לורך אפילו ללדק אחימלך על שעשה, אולי
חשב שמותר להאכיל לחם קודש לכל אדם רק שיהיה טהור; ומה
שכתב אך מואשה אינו ר"ל שאם טומאים הם וטוואה אחרת רשאים
הם לאכלו, רק לא שאל מונו כ"א טהרתם וטוואת קרי הקלה, כי
צטוח היה שלא יאכלו מונו צטוואות האחרות החמורות, וא"כ מלת
אך במקומה עוודת, והמפרשים שווה קודם אם נשנרו, ומהר"ר
מיינשטער תרגמה ל' מכל וכל, אם נשנרו הנערים שוורה חמורה,
דומה לצווי אל תגשו אל אשה (יתרו: ו') כי. לחיזוק, Si, וענין
הפסוק כן. כן הוא שאני ונערי עהורים אנחנו וטוואת אשה, שאני
מרגיל אותי ואותם להשמר מוונה (עלורה לנו), ואם כך אני עושה
בהיותנו במקום מושבנו, אני ונשגיה עלי ועליהם יותר צלחתנו לדרך,
אף שיהיה דרך חול, שאין כונתנו לבא בית ה', ורולה אני שלא בלד
יהיו הם טהורים בגופם רק יכבסו גם כן כסותם וספק פן נגעו
צטוואה, וכ"ש (ואף כי) שנשגיה שיטאר היום הלחם קדוש בכלינו
הטהורים; ויקדש כונו כל הנוגע בהם יקדש (תלוי) יטיה קודש,
ישגיה על עצמו להיות קודש כלו טהור: ז') לחם פנים
המוסריה. כשיבאו שני שמות סווכים זה-לזה והשני ל' רבים,

יבא לפענוים גם התאר שאחריהם כל רבים, כונו קשת גבורים חתים
(לנועלה צ') מהמון רשעים רבים (תהלים ל"ז): לחם חם. נקוד חולם
וראוי לקמץ רחב, ולפי קבלת רז"ל ולפי הסברה היו אופים לחם
הפנים מע"ס, וכאן הוא אומר עמשוים אותו חם כלו ציוס שאפוהו,
א"כ גם צזה נטו מלווי התורה: ח') נעלה. מל' עלרת ועלרה (קדשו
עלרה, יואל צ' א') שענינה יוס תחכה וצקשה, על כן נקראו יוס שציעי
של פסח (פר' ראה) ויוס שוויני של סוכות עלרת לפי שהיו ימי כינוס
ותפלה לה' על הנלחת מועשיהם צדה או על גשמים צעתם צשת
החדשים שיבאו, א"כ נעזר ר"ל יושב ומתחנן: א ציר. בדגש הצ"ת
אין הוראתו שזה מכל וכל לאציר ישראל ברפוי הצית, שהראשון ענינו
שר, והשני ענינו מחסה ומסתור, רק מקור שניהם מתיבת אברה
ונולה, או שמתגשח על אחרים כעוף הפורח, או שמסתירם צלל
כנפיו: ט') נחון. מל' לחץ בחילוף אותיות, וכן בלשונות העמים
drängen, stringere. י"א) ויבא אל אכיש. לנקש מחסה בארנו
ולחיות סר אל משמענו כונו שהיו אח"כ אהי הגתי, אוריה החתי,
והכרתי והפלתי ציווי דוד: י"ג) הכה שאלו. אף אם דעתך לצטוח
עליו מ"מ הוא מזכירנו תנויד חרפתנו; ואכיש ואנשו לא הכירוהו כי
נשתנה ממה שהיה בהכותו את גלית בהיותו נער ועכשו היה לאיש,
רק שמעו מפיו שהוא דוד, וכשראוהו משתגע אמרו חקר דעת הוא
ומלייר בעלמו שהוא דוד: י"ג) ויירא מאד. שמפני דברי עבדיו לא
יסירוהו אל משמעתו, וגם לא יניחאו ללכת פן ינקס ממנו, וא"כ
ימיתאו: י"ד) וישנו את טעמו. עד עתה דבר כאיש חכם דברי
טעם, ופתאם נהפך בלשונו כדרך המושגעים: צידם. אולי כצר אחזוהו
לתתו צצית האסורים, וצעוד שהיה צידם תחת החחן וצקש על
נפשו היה עושה מועשה שועות: ט"ו) הנה תראו. היה לכס להצין
מקודם שמשוגע הוא, ואכיש לא שמע עדיין מתגרת שאלו ודוד, ואחר
שנים כשבא לו שנית קבלו מיד לפי שידע צו שהוא דוד צודאי, ותשב
שיקח מונו תועלת במלחמות פלשתים על ישראל:

כ"ב י"א) וכל בית אביו. מיראתם פן יתנקס שאלו עליהם:
צ') נשא. צאלף במקום ה"א, וקשה להקריב הוראת ג' שרשים אלו
נשא, נשה שענינו שכחה, ונשה שענינו הלואה, והגרתם תורה

שנודחי ומוקור אחד ילאו; אז לכולם הוא לפ"ד נשא המורה ג"כ לקח כמו לא חנוור אחד ויהם נשאתי (קרח) וישאו להם נשים (רות), ומונו נשה ל' הלואה שהמלוה לוקח בחובו נכסי הלוה, ומונו ג"כ נשה שענינו שכה לא מוקור הזכרון רק העדר דבר המזכירו כמו נשני אלהים את כל עוליו (תקן) וכאלו נוטל עליו מרגונו חיזה (ושא: ג') מלפה מואב. איננו שם עיר רק מקום וישור גבוה הרבה משטח ניי הים (pianoro, Hochehene): ילא. ערי מואב רובן גדרות לאן וצלי חומה, לכך נשתמש בחיבת ילא כמו שפי' שד"ל על וילאו אל מדבר שור (בשלה) שהביאה למקום פתוח צלי חומה תקרא יליאה, וכן צמחעי כתוב מולאיהם למוסעיהם: ד') וינחם. נקוד יוד פתח לעשותו בנין הפעיל והיה נכון ג"כ בחירק מבנין קל וכן לְנַחֵם הראוי לְנַחֵם כמו לא נָחַם שלמעלה בבנין קל: בנולדה. בסלעים שהם מוחסה ומסתור לשפנים וליעלים כמולדה, וגם יש בארץ ההיא בגבול נגב יהודה על קנה ארץ אדום סלעים גבוהים וציניהם גיאיות עמוקות ונסתרות שנקל לאדם להשגז שם כמולדה: ה') חרת. בחילוף תו צִיָן (תָרַש קָרַת) חורש שענינו יער כמו חרש מלל (יחזקאל ל"א ג') ויער זה היה נקרא נשה פרטי חרת, ואולי ההפרש בין יער וחורש, הוא שהראשון גדל מחליו וצלי יגיעת ידי אדם צו, והשני יחרשו ויעדרו צו למען יגדל כהוגן: ו') האשל. אשלא בל"א חבל. אולי הוראתו סיבוך ענפים ומורות כמו חבל ועבות ללל, וכן ויטע אשל, ושד"ל תרגם (וירח) tamariseo, וכן תרגומתי גם אני אעפ"י שבאמת הוא מין נטע לא גדול ולא בעל ענפים הרבה: וחכיתו בידו. צ"י בחרו בשאל כנגיד שיגא לפניהם וילחם מלחמותיהם (למעלה ח' כ') וע"כ לא לקח בידו שנט מושלים רק חנית כאדם מוכן למלחמה וכן למעלה (י"ח י' וי"ט ט'): ע צדיו. שרי חילו ויועליו שבערך אליו היו כעבדים, ומשמשי הנולך נקראו משרתים או נערים: ז') גם לכלכס. ל' שאלה, גם הוא יתן לכס עושר ושררה כמו שנתתי אני לכס לפי שאתם בני שבטי? הלא הוא יקרצ בני שבטו ולא אתכם: ח') כי הקים. כאשר הקים כמו כי הוליא ה' (יתרו), או נפרשהו ל' עד כי (עד כי יגעה ידו שמואל ב' כ"ג י'): ט') נצב על. כמו למעלה (י"ט כ') ושמואל עמד נצב עליהם, דואג היה ראש לשרי שאלו: י"ג') לקום. למען יקום, וכן למות במדבר (בשלה) למען נמות, לתת אפלט בעתו

(תהלים ק"ד וקמ"ה) למען תתן: י"ד) סר אל משמעתך. נכנס בסודך, וכן בשמואל ב' כ"ג וישימהו דוד אל משמעתו: ע"ו) היוס. חסרה הא התיומה מפני הא הידיעה שלאחריה: בכל צית אבי. וכ"ש בצית אבי שאר הכהנים שהם נקיים מכל וכל: י"ז) לרזים. לא הרזים לפני מרכבתו, רק מואנשי המלחמה חגורים חליות קלות למען יוכלו לרוץ, והם ממוכזדי אנשי הצבא שכן כתוב אח"כ עבדי המלך: סבג. סבו כהני ה' והרגום, וכן סב אתה (י"ח), קח עמך אנשים, סב הכהנים והרגם; והרזים שהם חלילי אנשי הצבא לא אבו לשלוח ידם בכהני ה', רק הפחותים שבהם אבו ובמות דואג סבגו הכהנים והמיתוס והלכו אחריו והכו עיר נוב, ואם היתה הוראת פעל זה ל' פניה היה כותב הסב בנפעל כמו ויסב דואג: י"ח) אפוד צד. עיין מה שכתבתי למעלה ב' י"ח: כ"ג) אשר יבקש את נפשי וגו'. הפך המליצה לחיזוק ע"ד כי האדם עץ השדה (עיין במושג"ל) רק אדם המבקש נפשי יבקש נפשו: משורת. דבר חשוב ואיש סגולה הראוי לשמירה, או חסרה הצ"ת והוא כמו במושגרת כלו' יושב לבטח:

כ"ג א') גלחמים בקעירה. צבוא פלשתים לשם את הגרנות התילצו יושבי קעילה לפניהם להגיל מונונס, רק לא יכלו להצריח מעליהם שוסיהם, וכן כתוב בפסוק ב' והושעת צוקוס והללת, כלומר על ידך תהיה להם התשועה, ואם היה כתוב והללת היה ר"ל שבעלי קעילה יתילצו מנגד ורק דוד ואנשיו ילחמו: ג') אל מערכות פלשתים. א"כ בצבא רב ובמלחמה סדורה צאו פלשתים על קעילה, לפי שער דלתים וצריח היתה (למוטה ז'), והיו רוגים לצור עליה והציאו עונם לידה ליוני המזור בקר ולאן, וזהו שכתוב אח"כ (ה') וינהג את מקניהם, ובני קעילה לא עלרו כח חונן לאסוף תצואותיהם וין הגורן לבית, ופלשתים שסו תצואותיהם: ד') ויוסף. בתחלה לא נענה לו רק שיכה בפלשתים ולא את הפלשתים, ואפשר להשמע שיכה ונקלחם והנשארם יקחו נקמתם מונו, ע"כ הוסיף לשאל עד שנענה שמוערכות פלשתים תמוסרנה כולן בידו שכן כתוב אני נותן את פלשתים בידך, ויך בהם מכה גדולה: ו') ירד. כמו הוריד, ויש לפרש שבאסוף אביתר מלבושיו לברות נזדמן לו אפוד והציאו עמו, וזה שכתב אפוד

ולא האפוד הוא רחיה למה שכתבתי על האורים ותמים (למעלה י'
 כ"ג: ז') נכר אותו. קשה איך שרש אחד יורה דבר והפכו, לא
 נכרו בחולות (איכה ד' ח') לא נודעו, ששפתיו ינכר שונא (משלי כ"ו
 כ"ד) פן ינכרו לריומו (האזינו) לשון העלם וזרות; מ"ו ברוב הפעמים
 השם קדם לפעל, ושם יָקַר קדם לשרש יָקַר, ואולי מקורו יָרַד וּבְחֻלּוֹף
 גִּיּוּל בִּקָּץ (ויסכרו ויסגרו, נח) ובחוספת נון (טול וגטל, המס וגהס,
 ערה ונער ורבים כמוהם) נהיה שם נכר, ואיש הנח לגור יפול תחת
 עין כל רואיו ונתוך כך יכירוהו כלו' יעשו הפרש זינו לבין האחרים
 (להכירני, רות ב') ומה נהיה שהשתמשו בשרש זה להוראת ידיעה,
 וגם כאן שהוראתו הסגיר (גם סגר מקורו גר כמו סתם תה, סער
 ערה) הוא מל' נגר, כמים הנגרים (שמואל ב' י"ד י"ד) ויגר מזה
 (תהלים ע"ה), אלהים עשה שיבא מעלמו לידי כמים המקלחים מעלמם
 למוקם ודרון; וכל השמות והשרשים האלה, וכן מוקור וקר, כהקיר ביר
 מומיה (ירמיה ו' ז') חני קרתי (מלכים ב' י"ט כ"ד) וגם קורי עכביש,
 קרובים הם זהבזרתם וזהוראתם: ט') מחריש הרעה. ל' שתיקה,
 כמו ויהי כנוחריש (למעלה סוף סי' יו"ד) שנים מרגלים חרש (יהושע
 ב' ח'), כלו' שאל ונכין רעתו בלטי; ושני הוראות שורש חרש קרובות
 בענין, וקדמה הוראת שתיקה ומונה ל' חרישה בשדה, שהחורש
 נומתין חדשים הרבה עד עת אסוף קלירו, ובזנין הקל יש הפרש
 ביניהם שבהוראת חרישה שהוא פעל יולא נקוד יחרש בחולם, ובל'
 שתיקה שהוא פעל עמוד נקוד יחרש צפתח ע"ד יָשׁוּר יִשְׁכַּב, יִלְכַּד
 יִגְזַל, ואם נולא ילמד צפתח, זה מפני שאיננו פעל יולא אחתי הוא
 שהלימוד לא יעבור מהלומד לדבר הנלמד כלכידה מהלומד לנלמד (מודקדוק
 ש"ל), ונלכד בעלי אותיות אה"ע שכולם צפתח, ישלח יגרע ודומיהם:
 י"ח) ה' יסגריני, ה' ירד. כפל השאלה בהמית לבו: י"ג) יסגירו.
 אם יבא שאל ללור על העיר יבנו אנשי קעילה כי אין תקוה להנלל
 מוננו, ואם לא יסגירוהו ימותו גם הם גם דוד ברעב או בחרב,
 ויבחרו לתמו מיד צידי שאלו: י"ד) וישב צהר. ולמטה ט"ו וט"ז
 הוא אומר שהיה יושב בחרשה כלו' ציער, ואין התנגדות ביניהם
 שהיערים הם על ההרים: ט"ז) ויתזק את ידו. יד ל' מעוז
 החזק מעוזו ובעתונו באלהים: י"ח) לפני ה'. קראו ה' לעד ביניהם:
 י"ט) בחרשה. מאחר שכתב ג' פעמים שם זה נהא נוספת וגם

בצ"ח שמושית נראה שאין הוראת הה"א כמו מזרימה, ארצה, במקום
 ל' לפניו, רק שם המקום עלמו חרשה: מימין. מולד דרום הנקרא ג"כ
 תיוון לפי שקרא לימין השם פניו נגד מזרח הנקרא ג"כ קדם, ומערב
 נקרא אחר (איוב כ"ג ח'), ולפין נקרא שואל (איוב כ"ג ט'), ושם
 נזכרו ארבעתם: כ"ג) מי ראהו. אולי חסרה יוד איתן מפני יוד
 שלפניה כמו וזמרת יה במקום ועזרתי (עיון בנושטדל על פסוק קנתי
 בחיי, תולדות) והראוי מי יראוהו, וכן כי אומר אולי הראוי כי יאמר:
 כ"ג) ישבו בארץ. ולא עבר אל ארץ פלשתים או אל ארץ אדום:
 אלפי יהודה. מחוזי יהודה היושבים תחת משטר שר אלף או
 אלוף: כ"ד) לפני שאלו. כמו וישלח יעקב מלאכים לפניו, ערם
 יבוא הוא בעלמו, וכיון ששמע שאלו שדוד ונתעכב במקומו הלך לבקשו
 עם אשיו: כ"ה) וירד. מן החרשה שהוא צהר אך לא מוקם תלול
 ירד לו אל הסלע מוקם קשה לעלות ולרדת זו: כ"ח) וישב שאלו.
 מתוך גנותו למדנו שצחו, שהניח קנחתו את דוד ללכת לעזרת עמו;
 ול' פשטו אינו ר"ל שנאו להלחם כמו על קעילה רק שינאו גדודים
 לשלול שלל, ולא שלח שאלו להם לאמר שיתיצבו הם בעלמם לפני
 שולליהם, אך רץ תכף ומיד לעזרתם:

כ"ד ב' מאחרי פלשתים. ה"כ הכה בהם וגם מפניו:
 ג') היעלים. ושרש עלה כדברי הח' פיליפוזאן, וכן שמו גם בערבי
 מפני קלות ידיו הקלות לעלות על הסלעים מה שאין כן בירידתו
 מחמת אורך רגליו: ד') להסך את רגליו. בגדי בני קדם ארוכים
 כבגדי אשה ואם יגהרו ארצה יכסו רגליהם: ו') ויך לב דוד אתו.
 נראה בעיניו כזלזול בכבוד המלך: ז') חלילה לי מה'. חזי לי מות
 ה', שאם אעשה כזאת יענישני: ח') וישמע. ל' ושם איננה שסעת
 (שמיני) הפריד ביניהם וצין שאלו והרחיקם מעליו, או כדברי בעל
 יאור השרשים בדברים הפריד קשר וחזרת אנשו הקמים על שאלו
 עד שהיו לשנים, חלים אומרים להרגו וחלים לחיותו: י"א) ואמר.
 האומר, ע"ד ויאמר ליוסף הגה אביך חלה, ויגד ליעקב ויאמר הגה
 בנך יוסף בא אליך, מי שיהיה: ותחס. הראוי ואחס, והאלף
 והתו נתחלפו במקרא פעמים שלש לפי שזרתן בכתב שומרוני (שהוא
 כתב צ"י קודם עזרא שהתחיל לכתוב בכתב אשורי) דומה זו לזו עד

להחליפן וכן פירש שד"ל וחרב אריק אחריהם (יחזקאל ה' ב') ועמל
 חביט (חבוק ה' ב'); ואני הוולתי להוסיף עליהם גם פסוק
 אשר אזכיר את שני (יתרו) שהראוי תזכיר, שאל"כ לא נוכל
 לפרש הלשון יפה: י"ב) גם ראה ורחם וחזור לראות: י"ד) נוש
 הקדוניה. אולי חסר תג להוראת הרצוי כמו הייתי שחוק לכל עמי
 (איכה ג') במוקד עמי: וידי. לכן ידי לא תהיה בך שלא יאמר
 עלי שגם אני רשע ונאחר שילח מומי רשע: ט"ו) פרעש. צפא
 נוספת מל' רעש ורעד מפני קפילתו ומוקד למוקד, ושמעתי על אות
 פא שנוספת ושיושית היא בשפת מוריס העתיקה (דומה לפא רפה
 בל' ישמעאל שהזכיר רד"ק) וכונה שרשים יש גם בלה"ק שבנפול וזה
 פא"פ הפעל יקיומו הוראתה כמו פעל ועלל, פער וערה, פזר וזרה,
 פרח וריח, פרך ורכך, פרץ ורץ, פשר ושרה (שענינו התיר קשר)
 ובכל השרשים האלה ובדומיהם בנפול הפא והאות הנחה תשאר הנדה
 אחת והיא הקדומה: י"ח) גולתני. יש לשורש גמל הוראת ההעצה
 גם לנוי שלא הטיב עמו, כמו אשירה לה' כי גמל עלי ורבים כמוהו,
 רק כאן נוכל ג"כ לפרשו כהוראתו האוהית, אחת גולת לי טובה
 תחת רעה ואני גולתיך רעה תחת טובה: י"ט) את. שתי מלות אלו
 להוראת עם או צ"ת שמושית, עם זה או בזה שהטיבות לי ולא
 הרגתי הגדת והודעת כי לדיק אתה ומוני: כ') וכי יונא וגו'.
 אחת נוד' לשונות כי היא ל' אם להוראת ספק או תמיחה, וכן הוראת
 המלה ג"כ בל"ח, וזו הוראתה גם בפסוק זה, וכי יונא איש את איובו
 ושלחו בדרך טובה, אתמהא! כ"א) וקוה בידך. לא בלבד המולך
 אתה, רק גם בניך ישבו לכסא לך:

כ"ה א) ויקם דוד וירד וגו'. נאחר שמוך סיפור
 מיתת שמואל לירידת דוד אל מודר פארן חוץ לתחום א"י, יש לוור
 שכל זמן שהנביא חי לא התרחק הרבה אולי יבוא אליו ומונו דבר
 אלהים או ללכת להקביל פניו, עכשו שנת עזב ארץ ישראל והלך לו:
 ב') וועשהו. מוקד מושבו היה צועון, ולאנו ורועיו היו רועים
 בארץ הכרמל הסמוכה לצועון, ול' וועשהו כמו עשה את כל הכבוד הזה
 (וינא) קנינו ורכשו: גדול נאחד. וזה למדנו וזה היה נחשב לעושר
 מופלג צימים ההם, ורכוש נבל הוא וועט לערך עושר איוב: ג')

קשה. בדבורו ובנשאו ובנותנו עם בני אדם, ויש אנשים שנראים
 קשים ולבם טוב ע"כ הוסיף ורע מעללים: והוא כלבו. כתוב
 כלבו, תוכו קשה כצרו, ואברבנאל פי' מל' כלב והביא לסויד והכלבים
 עזי נפש לא ידעו שבעה (ישעיה ג' י"א) כלו' קמלן ובעל נפש רחבה,
 ואני תרגומתי כפירוש הנסוג ויונאי ירך קלב בן יפונה אעפ"י שפירוש
 רחוק הוא, והי"לל ושם האיש נבל הכלבי, ולא קשה ורע מעללים
 והוא כלבי כאלו כל בני כלב קשים ורעים כנבל: ו') כה לחי. תשאלו
 לשלומי, ואם ישיבכם ששלוס לו תאמרו לו כן יהיה גם לשנה הבאה
 (ע"ד כעת חיה, וירא) שאתה שלום, כלו' יושב בשלום וגו': ז')
 הכלמכוס. שרש כלם עיקר שרשו כלל-י כמו נחם נח-י והראיה
 ויקרא את שמו נח לאמר זה ינחמונו (בראשית), ומנאנו באיוב (י"א
 ג') ותלעג ואין מכלים כלו' אין מונע מויד מלעוג עלינו, ואח"כ הושאל
 שרש כלם להוראת צושה, שבזיון וחרפה הוא לאדם שיונעו מונו דבר,
 וכאן ר"ל לא לקחנו מומוגס לנו ולא הטלנו יראתנו עליהם, וכן ולא
 תכלימוה (רות ב' ט"ו): ח') על יום טוב. על להוראת צעזר או
 בגלל, צעזר היות היום יום שוחה באנו: ט') ויגוהו. פסקו ונדבר
 עוד, ע"ד וינח ציוס השביעי שהוראתו וישבת מוולאכתו: י') ווי
 דוד. עשה עמו כאלו לא ידעו ונכשל בדבריו ואמר היום רבו
 עבדים וגו' וסיים דבריו בסגנון שהתחיל ואמר אשר לא ידעתי מאין
 הוה: הנות פרצוים. מל' פריעות הראוי לעבדים הנקנים בכסף, ואם
 היה כותב הוורדים היה נשוע עבדים שרי המולך: י"א) וימי. ויס
 זכים היו יקרים צהרים ההם, ואולי תחתשם מיוני נכלל כל מין משקה
 גם היין: י"ד) ויעט. מנאנו שרש עוף, עוט, עוש להוראת תנועה
 מהירה לשון נופל על לשון Onomatopeja, (ובל' אשכנו huseh!) וכאן
 ר"ל הצריחם מפניו כעוף טורף הנופל על עדת לפורים ונצריחן:
 י"ח) למוקיים. ל' יוצש וכיילה, ובל' משנה מלמוק: דבלים. משרש
 דבל ואולי הדלת נוספת ומקורו בלל ל' ערצוב, תאנים כתושים ומעורבים
 זה בזה: כ') צסחר ההר. צאחת מללעות ההר הפנימיים: כ"א)
 צמד צה. ובפסוק ע"ו כתב צדה, צגיהם ר"ל במוקד פתוח ובלתי
 שומר: כ"ב) מכל אשר לו וגו'. מושפחתו, וכן בולכים א' ט"ז י"א, וכ"א
 כ"א, אפילו הגרועים שבהם לא אשירה, ומנאנו שם כלב להוראת
 איש גרוע. למעלה כ"ד ט"ו ושמואל ב' ג' ה': כי אני אדני העון.

שלא הזאתי ונעלמי את ברכתי לפניך: כ"ו) אשר מנעך. כמו שאני רוצה שיחיה ה' ושתחיה אתה כן אמת וזרור הוא שה' מנעך ונזח דמויים בשלחו אותי לקראתך: והושע ידך לך. כמו הושיעה לו ימינו (תהלים ל"ח). מנקום אתה את נקמתך: כ"ז) הברכה. מנחה קטנה: כ"ח) לפשע אמתך. שלא הזאתי את ברכתי קודם לכן כעבד למלכו כי הלל אתה תמולך על ישראל: כי מלחמות וגו'. אע"פ שזני עונך גרשך מארצם לא עליהם אתה נלחם כ"ח על אויביהם: כ"ט) זרור החיים. זרור כ"ו הוא החכריך שבו זוררים איזה דבר כמו זרור המר דודי לי (ש"ה א'), א"כ כונת הוולגה הוא יש את ה' כלו' צבית גנזיו זרור שבו הוא שומר נפשות חסידיו היקרות זעיניו לזלתי תאבדנה כלו' תמותנה, וזיניכן יזרור גם נפשך, ואת נפש אויבך ישליכנה כזרור בזרמנה (ונקראת אכן קטנה זרור משום שזוררים אותה בכף הקלע), נפשך תהיה תחת עיני ה' ונפש אויבך ירחיק ויעיניו: ל"א) לפוקה. נרדף למוכסול, ועקרו פוק הקרוב לנפק כל"א ועיניו הולאה ונדנוד ומקום למקום, ותפק לרעב נפשך (ישעיה כ"ח י') ותוליא, יחזקום ולא יפיק ירמיה י' ד' ולא יתנוודו: וזכרת את אמתך. ביום חובתך תזכרני ותודה לי כי ננעתי מורך שפוך דם חנם ותשמה זרמות עלמך חף מפשע: ל"ד) ותזאת. כתוב ותזאתי בתוספת יוד כמו צעתיד לנקבה, ובתוספת תו כמו צעזר: ל"ו) והוא שכה. זו להוראת כי, היה שומח כי שכור הוא: ל"ט) ריב חרפתו. שקראני עבד ומחרץ: מ"א) הנה אמתך לשפחה. עיין מ"ש למועלה ט' ג', ודברה לעבדי דוד כאלו גם הוא עומס:

כ"ו א') ויבאו הזפים. מאחר שלא כתב ויבאו הזפים שנית אל שאל נראה ששני המאורעות המסופרים בס' זה ובס' כ"ד אחד הם מסופר מאת שני כותבים באופן אחר, וכל שנות הנוקמות ומספר אנשי שאל שוים בשני הסיומים, וגם בתהלים (כ"ד) כתוב צבוא הזפים וגו' א"כ רק פעם אחת צאו: ג) על הדרך. דרך סלולה לעבור אל ארץ אדום ועמלק ומזרים (למועלה כ"ד ד'): ה) אל המוקום. קרוב למוקום, על אחד מהסלעים קרוב לדרך שמשם היה יכול לראות מנחה שאלו: ז) עגל. צָתָך, במרכז העיגול: ו) מי ירד

אתי. מן הסלע: ח') אכבו נח' זכנית וגו'. אכה זו ובארץ ע"י החנית: ט') מי שלח. שאלו היה הראשון לנשיחי ה', ומוי שלח ל' עזר יורה שכבר אירע ששלח איש ידו בנשיח ה' ונענש, ע"כ כל שיש לוור שחפרה יוד העתיד מפני יוד של תוצת מי שלפניה והראוי מי ישלח: י') אס ה'. בפסוק זה אס ואז נרדפים ונשתמשו בראשון להוראת השני ובפסוק או הודע אליו חטאתו (ויקרא) נשתמשו צאו להוראת אס: י"א) נפחת. משרש נפת קרוב לתפח כל"ח שענינו נפוח, כלי שצטנו רחבה ונפוחה: חלילה לי. כמו למועלה כ"ד ז', אוי לי מה: י"ג) העבר. עבר העמק, מוקום זר שילאו מוננו, וכן מעבר מוננו (למועלה י"ג כ"ג): י"ד) קראת. בהרמת קולך הקינות את המולך: ט"ו) איש אתה. אדם שלו יש, כלו' קיום וחשיבות: י"ט) הסייתך. מאלנו פעל זה לא לרעה כמו ותסיתכו לשאל מואת אביה הסדה (שופטים א' י"ד), לפורענות עונותי שם האל בלנך לרדפני, כלו' אס עלתך היא ולא פיתוי היושבים סביבותיך: לפני ה'. תבא עליהם גדולה שצקללות ע"ד גבור ליד לפני ה' (נח) ארור האיש לפני ה' (יהושע ו' כ"ו): לך עבד וגו'. יראת אלהים נטועה בלב האדם מהולדו וא"ל לו להפרד ממונה, ואס יבצר לו מעבוד אל אמת סוף סוף יעבוד האלילים: כ') מנגד פני ה'. חוץ מנחלתו, שכל מוקום שאלך שם הוא (תהלים קל"ט), ודוד היה מנין כל זה בצירור אך לא כל בני דורו היו מצינים כמו: כ') הקרא. עוף שקולו דומה לקול קריאה Pernice וכל' אשכנז Rebhuhn (Röphuhn) כל' קדמון תרנגול קורא: כ"ז) ויעבר. מעבר העמק: כ"ג) לאיש. היה לנקדו לזר שוא, לכל איש ואיש:

כ"ז א') עתה אספה. כבר העירותי בתחלת הס' הקודם שנראה ששני המאורעות המסופרים בס' כ"ד וכ"ו אחד הם, שנגד הסצרה הוא שדוד יצטח להתגורר צין הזפים שנית אחר שצגדו זו פעם אחת, ואפילו אס תונלח לוור שלא ידע דוד מאוונה מרכילותם אל שאלו ושאות הוא ששני פעמים נפל שאלו ציד דוד במערה ובתוך שינתו, ו"ו מאורע שני זה קודם מועשה נבל היה, ודוד לא מהר ללאת מוא"י בצטחו על בני יהודה שיקומו לעזרתו, או לכל הפחות יעלימו משאלו מוקום מחצו ויגידו לו אס שאלו ירדף אחריו, עכשו שראה

שנצל היה כ"כ כפוי טובה עמו אחר שהוא הציל אותו ואת רכשו
 מיד פלשתים השודדים, ירא פן יהיו בארץ עוד נבלים כוהו שיסגירוהו
 ביד שאלו, ועבר הוא ואנשיו אל הכיס: אספה. אחיה נוסר או
 אפול צידו: ז') הכיס בן מעור. הוסיף שם אצו, וזה הביא איזה
 מפרש לסברא שאינו הולך הנזכר לועלה כ"א, ואין להכריע: ד')
 ולא יס. א"כ אם לא היה יודע בו שברח אל גת היה מנקהו
 עוד: ז') ימים. שנה תמימה: ח') הגשורי וגו'. לפי דברי החכם
 שווארץ בתבואות הארץ שלו יש כאן אם לנוסרת ולא לנוקרא והנכון
 גרזי, וגשור וגרז היו שני מקומות לדרום א"י כמו ארץ העמלקי (כי
 הכה יושבות וגו'), ויש שם עוד ציינו שני כפרים שם Adshur, Bet
 Ushirsi; ומ"ו שני גשור היו אחד סמוך לארץ פלשתים בנערצית
 דרונית והוא הנזכר כאן, ואחד בקרן מזרחית נפנית סמוך לארם
 (יהושע י"ג) ועליו מלך תלמי זקנו של אבשלום וכן כתוב בשמואל ב'
 ט"ו ח' בשנתי בגשור בארם; ותאלמנה שפתי סקר הדוברות שדיד בגד
 באכיש הוטיב עמו והכה וצני ארלו, שכל יושבי מקומות אלו היו
 נושודדי ישראל כמו עמלק והיו צוזים ג"כ ארץ פלשתים בלאתם גדודים,
 (למוט ל' ט"ז) רק דוד נחש באכיש באמור לו שהכה וצני יהודה
 לנען יאמין בו שהכאיש בשאל ויהיה לו עזר עולם: הכה יושבות.
 ל' נקבה, אולי היה בדעת הכותב שם אומה (שנים עשר נשיאים
 לאומתם, סוף חיי שרה): בארץ שורה. חסרה תיבת ון, ובוואך
 שורה לנזרח עד גבול ארץ מנרים לנערצ: י') אל פשטתס. אל
 צוקוס אן, לזוד נחלפת צנון כמו לשכה ונשכה (נחומים י"ג ז'), ואן או
 אנה הוא כמו אין (מאין אתם, וילא) שהוא כמו איפה, ואין לא ואל
 נרדפיה: י"א) עלינו לאמר. יגידו עלינו בדברם, ובחנות תיבת
 לאמר מיותרת:

כ"ח א') ויהי בימים ההם. וולות מיותרות להעירנו
 שפלשתים בחרו זמן נאות להם להלחם בישראל ולנקום נקמת גלית
 וכמה נגיפות אחרות שנגפו בשנים האחרונות: ידע תדע. הוראת
 המליצה זווי כמלך אל עזרו, כל' עד עתה נלחמת בהצח על עורך,
 עתה תלחם עליהם צפוני צבואך אחי: ז') לכן. כמו לכן אתה
 וכל עדתך הנעדים (קרח), ואין הוראת המלה כמו על כן, על כן יאמר

בספר מלחמות ה' (חקת) על כן קרא שמו לוי (וינא), שעל כן הוראתו
 מטעם זה, ולכן ענינו כמו אם כן; ורע צעיני דוד שאכיש דבר עמו
 גדולות, והשיב לו לשון נופל על לשון, לכן אתה תדע, וגם כנוי אתה
 מיותר וצ"ל לחזוק, תראה אם לעזר ולתועלת אחיה לך אם לא,
 ולדברי דוד שתי הוראות לרעה ולטובה: ג') ובעירו. כל המקום קרוי
 רמה אף מרגשי העיר ושדותיה, וקצרו את שמואל בתוך העיר ולא
 בשדה, וזהו ענין הו"ו הנראית לכאורה כמיותרת, ו"ו נוכח לפרשה
 לא צלצד קצרוהו צוקוס וולדתו לנען ישאר שם זכר הנביא, כי גם
 בתוך העיר קצרוהו לכבוד: את האצות ואת הידעניס. אוב
 הוא שאל רוח הנות הנקצר והנות נשיבו מועמקי האדמה וקולו כקול
 חנות המוליח רוח, כאצות חדשים יבקע (איוב ל"ג י"ט), ושפלת ווארץ
 תדברי וגו' והיה כאוב ווארץ קולך (ישעיה כ"ט ד'), ואולי נקרא הכלי
 כן וחנות קולו שמשמיע (Onomatopoeia), וזה דבר שגור הרבה בלשון
 קדומה כמו שפת עברי כמו שהעירותי צוקומות רציה. וידעוני אולי
 הוא רוח אדם ידוע והוא צנוף איש חי ושואלים צו: ו') גם
 באוריה. עיין מה שכתבתי לנעלה על פסוק אפוד ירד צידו (כ"ג
 ו'): ח') קסמי. הקוף היא צהרצה מוקימות. אות גרונית המואסת
 בדגש ומוקבלת חטף צוקוס שוא, ובאן היתה ראויה לחירק קסמי,
 וצאה המלה נקודה כאלו היא באסף ואז תנקד הקסמי או הקסמי,
 ונתחלפה נקודת הקוף בנקודת הסוף, וכן לעשר צוקוס לעשר, ונתלויס
 צוקוס. ונתלויס, ונטקרו צוקוס ונטקרו ובכתיב צאה ג"כ הו"ו כמו
 בתיבת יפוטו הס (יתרו) צוקוס יפוטו: ט') ונתקש. היה ראוי
 להיות צננין קעל ונקש, ואם נרצה לפרש בהתפעל ריבים אנו לפרש
 למה אתה מנקש ונקש גם לעלמן בצצך מיתתי, ואולי האמינה
 האשה שהודבר עמה הוא וורגל שלוח מאת שאל לגלות עונה כדי
 להענישה, על כן נשבע לה שאל חי ה' וגו' אני נשבע לך שלעלמי באתי
 ולא לגלות מעשיך לנולך: י"ג) ותזעק. מיראת שמואל ולא מיראת
 שאלו, רק באותו רגע נפקחו עיני שכלה והצינה שהשואל צאוב הוא
 שאל ולא פחדה עוד מונו אחר שהוא בעלמו השואל: י"ג) אל
 תירחי. מן המראה: י"ד) עטה וועיל. כושפט האלילים הלוצשים
 לצוש רחב על שאר צגדיהם להדר ולכבוד, ועיל הוא מועיל, ולנעלה:
 ט"ו) למה הרגזתני. והסיפור הזה ובפרט מתיבות אלו נראה ברור

שאמונת השארת הנפש אחר המות הייתה מפורסמת בין בני ישראל, ואולי אין בכל הנוקרא רחיה חזקה עליה כפסוק זה, ודעת כותב הספר ודעת כל הנביאים וינשה זרחשם היה שמעשי הקוסמים ובעלי האוזן אמת הם ולא גניבת דעת, שאל"כ היו מבקשים לגלות תרומתם לבעבור לא יטטה העם אחריהם ולא היו מבקשים וייתתם בלבד; תראה וינשה מספר דבר בלעם כמעשה הנהיה באמת וכל הדורש וינשהר איך היה הדבר יפול באוודניות רחוקות, ובכן דקו דברי רז"ל אם לפי הכתוב לוודנו שאמת היה שהעלתה האשה את שמואל, ואין לומר בדברי רב שמואל בן חפני גאון (הביאו רד"ק) „ שלא יקובלו הדברים לפי שיש להם ויכחישים וין השכל „ כי הלא בעינינו אנו רואים כוונה וכונה דברים הכחישים השכל בדורות שעברו ועכ"ז היו ונתאמתו, וכונה כוחות הטבע ויכחישים עוד מדעתנו עד שאם נקרא פתי למוחין לכל דבר, נקרא נמהר לאיש ממהר לשפוט על דבר ומפליג לומר שא"א הוא, ואם נאמין גם במוקלת נפלאות המוגנעטיזמום שזדאוי אין להם סוף ורחיה וין השכל, נשמע שיתפארו לעשות כאלה גם בזמנינו ואנשי זינא ודעת יקבלו דבריהם ויאמינו גם: ואקראיה. הראוי וְאִקְרָאָהּ עַל מַשְׁקַל אֲשֶׁר יִפְעֶה וְהָיָה יְדַבֵּר ה' (תהלים פ"ה): ט"ו) ויהי ערך. השבשים העתיקו עם רעך, וגם רש"י מסב ערך לרעך לדוד הכתוב אח"כ, וחסרה תיבת ע"ס: י"ז) לו. לערך, ויש הפרש בין דר (או ער) לאויב ושונא. דר כמו וכעסמה צרתה (למעלה א') מל' מילר הוא אדם שדומה לו שאמיו מוולא וקומו הראוי לו ומפני זה הוא יושב בנימלר וא"כ יתאזה לנחת לנורח ולנולא הוא את מקומו, כאשה החפלה שאהבת בעלה תהיה לה לבדה, או כאיש הרונה להסתרום ולשבת במקום רעהו; אויב הוא איש מבקש רעת אחיו; שונא הוא השומר ונוטר בלבו איבה בין שיוניחה וין הכח אל הפועל ויהיה גם אויב, בין שישורנה בלבבו; א"כ דוד שלא היה נוטר איבה על שאול ולא מבקש רעתו רק מעותד לנולך תחתיו היה דרו או ערו (נאן בל"א עאן): י"ט) ע"ו. א"כ לכולם תהיה עוד הויה: כ"ג) ויפרשו. כמו ויפארו, וינשה לוודנו וקור פעל פרה, והוא פרץ ושבר רצון איש וינשהתו: כ"ד) מרצק. ישרש רצק בתילוף אותיות גי"ק רצק, מורכבת תביאנה (לו), עגל ופוטס בקומת נלוש צרותחין או בשוין, ואולי וינשה גם שם רצקה, והוראתו שוננה וצריחה:

כ"ט ז' עברים באחרונה. נראה שאע"פי שאכיש נקרא בשם מלך והאחרים בשם סרנים או שרים (פס' ג' וד') הוא היה בפחות שבהם שכן וינינו שהאחרים קלפו עליו: ג') ויה. כמו למה, למה הצה"תם עיין: זה שנייה, ויכאן רחיה למעלה מכל ספק ששאל מלך יותר משתי שנים: מיום נפלה. כמו אל הכשדים אתה נופל (ירמיה ל"ז י"ג) מיום שבה לבקש ויחסה אלני: ד') הפקדתו. בודאי לא לחנם קבלתו אלך ונתת לו היו פקודה: לשטן. ונאנו שרש שטן, על ימינו לשטנו (זכריה ג' א'), וי"ו עיקרו שטה כמו שטה מעליו ועבור (ושלי ד' י"ד), יתרחק מונו ויעבור אל שונאינו, וזאת הוראת שם זה בכל מקום, עושה עלונו כאובב וצוגד צנוטחים זו: צראשי האנשים ההם. צראשינו, כמו העיני האנשים ההם תיקר (קרח) שלפ"ד פירושו צוה תהיים עלינו, האם תגזור לנקר עינינו לעונש על שלא קבלנו דבריך אתה הושחרר עלינו בחזקה? מזה לא נירח ולא נעלה, וקרובים לזה דברי רש"י שם: ה') אשר יענו לו וגו'. ואנחנו נאספנו לנקום נקמת גלית ונקמת גניפתנו ע"י דוד, ועתה נקחנו עוננו? ו') חי ה'. עובדי חלילים היו ויחמינים בכל חלובה, ולהשקיט הלונות דוד נשבע אכיש באלהיו: ט') ידעתי. צוקף גדול שהוא מושני המפסיקים, ידעתי צך כי תלחם באויבי כי טוב אתה בעיני: י') ועבדי אדניך. אולי רצה לרמוז לו האנשים הצאים צרגליך אינם עבדיך כ"א עבדי שאול ובהם אינני בוטח שלא ישובו לאדונייהם:

ל' א' אל נגב. נגב ארץ כנען נחלת יהודה: ויכו. ברסו תוונות העיר: ו') ותלר. ל' נקבה, ובפר' וישלח וילר ל' זכר, א"כ להוראת הסוג הטוונטוס (genus neutrum) ישהושו בל"ק בל' זכר או בל' נקבה וכן נותנת ג"כ הסברה: ז') ויגש אציתר וגו'. לא ונאנו שאציתר לבש האכור, אולי מופני שלא נושה לכהן גדול, או מופני חפזון דוד, הגישו לו בידו ודוד שאל, ואציתר ענהו בשם ה': ח') ארדף. כמו הארדף. וחסרה ה"א בשאלה, ויש ג"כ לפרש בלתי, אני צריך עכ"פ לרדוף אחרי הגדוד הזה להשקיט רוח האנשים אשר עמי, אך הגד נא לי אם אשיגנו, ובכן כאן לא שאל דוד שתי שאלות כאחד כמו ששאל צוועשה קעילה, וע"כ הושב לו תשובה אחת לבדה: ט')

והנותרים. אותם שבכל הדרך נותרו באחרונה מחמת לאותם: י) פגרו מעבר. וכן למוטה פס' כ"ח פגרו וולכת, שמוס הווס יורנו הוראת שרש פגר שענינו היו כ"כ רפויי כח עד שלא יכלו לעפור וללכת, שאם היתה הוראת פגרו כונו מלאנו היה ראוי לזכר בלמוד שימושי: י"ח) ויקחו אותה וינהגו אותה כונו קחם נא אלי (ויחי) וכן פירש ידידי ווהח"ר ינ"ק ואחר כבוד תקחני, תנהגני אחר הכבוד: י"ג) היום שלשה. יום לפני המול שלשה: י"ד) הכרתה יושבי נגב ארץ פלשתים על שפת הים (לפניה ז' ה') ווהברת שום נאמר עליהם שגלו לשם מאי קריטא, ווהס לקח דוד שומרים לראשו: ועל נגב כלב. וחוץ שנתן יהושע לילב אלל מדבר מעון ואולי משם היה נבל הכלבי: ט"ו) הגדוד. בהילוף דלת ב"ן (ורא-דרהון) גז, מול נגזו ועבר (נחום ח' י') נכרתו ותמו, עם וישחית ויכלה כל שיפול תחת ידיו, ווזה לא התגדדו (רהה) לא תעשו שריטה, נחת גדודיה (תהלים ס"ח) שריטות שהוחרטה עושה בקרקע, ווזה חזני גזית, חזניה כרותות ופסולות, כי גז חיש (שס ל') ויגז שליים (בהעלתך) עף ואיננו, גזם שהוא שם הרבה מכלה התבואה, ווזה בל' תלמוד עמיד חניש דגזים ולא עמיד (שבעות ט"ו) esage are בל' היטלקי מן ex agger חון לגבול, ווזה שם גזמא עבוד גבולי היכילת והאמות: ט"ז) וחגגים. מרקדים בעיגול ל' מחוגה וחוג הארץ, ועיין ו"ש סוף שופטים על פס' הנה חג ה' בשל: י"ז) ווהנשף. וושרש נשף הקרוב לנשף, ונקרא בשם זה ראשית הלילה אחר הערב שום (וואחרי נשף, ישעיה י' י"ח) או סופו (קדומתי נשף, תהלים קי"ט) שאז וונשבת רוח קלה ועריבה, ודוד הגיע אליהם בתחלת ליל יום זה, והם נסו אל נפשם והוא רדף אחריהם עד הערב כלו' עד זא השום ציוס המחרת: כ') הל' אן ווהבקר. כדברי רד"ק נאן ובקר של עוולק שאנשו ווקנה היו (למעלה ט"ו ט') ככל יושבי דרום הרץ כנען: הווקנה ההוא. מקנה דוד ואנשו שלקחו עוולקי כבה, רק לא מלאנו שהיה לדוד ולאנשו מקנה, ושלל כלו' כלים ובגדים מלאו עוולקי בנקלג אצל לא בקר ואן, ולפי זה לפני הוא מופרד והראוי לפניהם, וגם בפסוק כ"ז הוא אומר לא נתן להם ויהשלל אשר הללנו (שלקחנו מיד עוולק כונו ויכל אלהים את ווקנה חזיכס, ויזא) כי אם איש את השתו ולא הזכיר נאן ובקר, ודוד שם לחק שיחלקו חלק כחלק בשלל הווקנה

שלקחו מן חזיכס: כ"ה) ומעלה. מלאנו במלחמת מדין (פר' מטות) שנתנו חלק גם לעם הנשאר באהלים, רק לא היה חלקם כחלק היורד במלחמה: כ"ו) לרעהו. וכן בשמואל ז' ג' ח' ואל מרעהו במוקוס מרעיו:

ל"א ג') ותכבד המלחמה. שומרי ראש שאלו נלחמו באומץ לב בעד חיי חזיכס, וע"כ כבדה המלחמה סניבותיו: הווררים. וותיבת הווררים יכולים אלו ג"כ לשמוע מורים חזנים בקלע, לכך פירש אנשים בקשת: ד') הערלים. פעמיים רבות השתנוו בתואר זה להורות חזרות ורשע כונו ביחזקאל רדה והשכבה את ערלים (ל"ז י"ט) וזולתו, ואולי היתה דעתם שבהסיר ערלת הכשר תוסר ג"כ ערלת הלב, ובאמת היהודים רחומים בני רחומים: כי ירא מ' אד מיראת אלהים: ו') כל אנשי. הגבורים אשר לו שומרי ראשו: ז') בעבר הירדן. הרי גלבע היו בנחלת שבט יששכר, וא"כ פלשתים עברו דרך נחלת שבטי דן בנימין אפרים ומונשה לזא עד יזרעאל וגלבע ונבלי שב"י יתילבו נגדם, והערים אשר בעבר העמק הן שונם וקשיון וגו', וצית שאן היתה קרובה לירדן נגד לרתן ואדם העיר (יהושע ג' ט"ז), א"כ לא רחוקה כ"כ מיבש גלעד, ועוד היום נמצא שם כפר וחרבות העיר Scythopolis שבנו על חורבות בית שאן: ט') וישלחו. לא מלאנו שכרתו ראש בניו וקורא לגופם גויה, א"כ כ"ל שגם ראש שאלו חלו עם גוייתו, ולא שלחו ארץ פלשתים כ"א כליו: י') תקעו. ע"י ווסירות ולא היא תליה ע"י חבל: י"ב) וישרפו. אולי היה מנהגם לשרוף גויית המלכים לבלתי וושיל בהם רוח ותולעה, וגם כלי תשמישם הבעירו לפעמיים עומם למוען לא ישחמש איש זר בהם: ויגונו. אולי אין ראשית הוראת שרש לוס בלתי אכול ושתה, רק התחסף להתאונן ולבכות מאיזו סבה שתהיה, ולכן פירש בנגלת הסתר (ד' ט"ז) וזומו עלי ואל תאכלו ואל תשתו, ומויילא שביום חבלה ואנחתם היו מוונעים עומם מוואכל וושקה או לכל הפחות היו מוועיטים חכילתם ושחיתם: